

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΠΜΣ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ : ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΕΣ
ΣΠΟΥΔΕΣ

ΘΕΜΑ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ :

*« Η ΔΙΕΘΝΗΣ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ Η ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ. Η
ΔΙΕΛΚΥΣΤΙΝΔΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ »*

Φοιτήτρια: Αδάμου Παρασκευή
Επιβλέπων : Καθηγητής Στέλιος Περράκης

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.4
----------------------	--------------

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΗΕ

I) Η αντι-τρομοκρατική δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας - Η απόφαση 1373 (2001) και η συνέχεια.....	σελ.9
II) Η Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή και οι Επιτροπές Κυρώσεων – Οι κυρώσεις του ΣΑ κατά ιδιωτών.....	σελ.13
III) Συμπεράσματα της Συνόδου Κορυφής του ΟΗΕ 2005 (SUMMIT 2005).....	σελ.16
IV) Η τοποθέτηση της Γενικής Συνέλευσης – Η Παγκόσμια Αντι-Τρομοκρατική Στρατηγική του ΟΗΕ.....	σελ.17
V) Το Γραφείο του Υπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR).....	σελ.21
VI) Ειδικός Εισηγητής για την Προαγωγή και Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατά την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας – Ειδική Εισηγήτρια της Υπο-Επιτροπής για την Πρόληψη των Διακρίσεων και την Προστασία των Μειονοτήτων.....	σελ.22
VII) Θέσεις Γ.Γ	σελ.28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

I) Αντι-τρομοκρατική νομοθεσία της ΕΕ – Αποφάσεις-Πλαίσιο για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας και για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης.....	σελ.31
II) Πρόγραμμα Χάγης (2004) – Σχέδιο Δράσης κατά της Τρομοκρατίας (2005) – Αντι-τρομοκρατική Στρατηγική ΕΕ (2005).....	σελ.34
III) Συμφωνία ΗΠΑ-ΕΕ για τη μεταφορά προσωπικών δεδομένων επιβατών – Η Απόφαση του ΔΕΚ.....	σελ.36
IV) Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων.....	σελ.38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

I) Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη μάχη κατά της τρομοκρατίας.....	σελ.39
II) Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (1977) και Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο (2003) - Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας (2005).....	σελ.44

III) Συστάσεις και Αποφάσεις Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης.....σελ.46	
IV) Reports του Εισηγητή Dick Marty για τις μυστικές κρατήσεις υπόπτων για τρομοκρατικές δράσεις.....σελ.49	
V) Γενική Σύσταση Νο.8 της ECRI.....σελ.52	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΑΣΕ

I) Υπουργικές Αποφάσεις για την Τρομοκρατία.....σελ.54	
II) Μονάδα για τη Δράση κατά της Τρομοκρατίας (OSCE Action against Terrorism Unit - ATU).....σελ.57	
III) Γραφείο του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ODIHR).....σελ.59	

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Τα διεθνή σύμφωνα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών και η έννοια της ‘κατάστασης ανάγκης’ - Οι προβλεπόμενοι νόμιμοι περιορισμοί των δικαιωμάτων.....σελ.61	
Το Γενικό Σχόλιο Νο.29 της Επιτροπής του ΔΣΑΠΔ.....σελ.65	

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Νομολογία Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.....σελ.70	
---	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Νομολογία Δικαστηρίου Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.....σελ.76	
---	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Τα όρια της νομιμότητας της δράσης του Συμβουλίου Ασφαλείας ως προς το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο αντι-τρομοκρατικός «ακτιβισμός».....σελ.84	
--	--

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η αντιμετώπιση των αιτιών της τρομοκρατίας – Συνολικές προσεγγίσεις - Οι συζητήσεις στο Συμβούλιο της Ευρώπης – Why Terrorism? Addressing the conditions conducive to the spread of terrorism (2007).....σελ.89	
--	--

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑσελ.93	
-------------------------------	--

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑσελ.95	
---	--

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η τρομοκρατία σε διεθνές επίπεδο δεν αποτελεί ένα καινούριο φαινόμενο. Ωστόσο, η ένταση, οι εκδηλώσεις όσο και η σοβαρότητά της δεν υπήρξαν πάντα όμοιες. Οι συλλογικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση του φαινομένου από τη διεθνή οργάνωση ξεκίνησαν στο πλαίσιο της Κοινωνίας των Εθνών, η οποία το 1937 κατέληξε στη συνομολόγηση της Σύμβασης της Γενεύης για την Πρόληψη και Τιμωρία της Τρομοκρατίας. Η Σύμβαση αυτή περιείχε έναν ορισμό της τρομοκρατίας, την οποία περιέγραφε ως «τις εγκληματικές πράξεις που κατευθύνονται κατά ενός κράτους και των οποίων ο στόχος ή η φύση είναι να προκαλέσουν τρόμο σε συγκεκριμένα άτομα, ομάδες ατόμων ή σε ολόκληρο τον πληθυσμό». Την ίδια χρονιά υπό την αιγίδα της Κοινωνίας των Εθνών υιοθετήθηκε η Σύμβαση για τη Δημιουργία Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου. Και οι δύο πρωτοβουλίες όμως έμελλε να πέσουν στο κενό λόγω του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου που ξέσπασε δύο χρόνια αργότερα¹.

Οι προσπάθειες αντιμετώπισης του φαινομένου συνεχίστηκαν μεταπολεμικά και υιοθετήθηκαν διεθνείς συμβάσεις για την καταπολέμηση ποικίλων μορφών του φαινομένου της διεθνούς τρομοκρατίας. Ωστόσο το ζήτημα δεν θεωρούνταν υψηλής προτεραιότητας για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια και οι προσπάθειες αντιμετώπισης ή πρόληψής του υπήρξαν μάλλον αποσπασματικές και αποκτούσαν μεγαλύτερη ένταση ύστερα από τρομοκρατικές ενέργειες που συντάρασαν την διεθνή κοινή γνώμη, όπως αεροπειρατείες ή δολοφονίες και απαγωγές. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα γεγονότα της Ολυμπιάδας του Μονάχου το 1972.

Όμως, μετά τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 η τρομοκρατία εισέβαλε στο προσκήνιο και έγινε το κύριο πρόβλημα της διεθνούς κοινότητας και μετατράπηκε στη μεγαλύτερη απειλή κατά της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Στις 11/9 φανερώθηκε ένα καινούριο πρόσωπο της τρομοκρατίας που έχει τις ρίζες του στον θρησκευτικό φονταμενταλισμό. Απέναντι σε αυτό, το ΣΑ ενεργοποίησε το σύστημα συλλογικής ασφάλειας του Κεφαλαίου VII του Χάρτη κατά μη κρατικού δρώντα (non-state actor).

¹ Δασκαλοπούλου – Λιβαδά Φανή, «Τρομοκρατία: Νεότερες Εξελίξεις στο Διεθνές Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998, σελ. 15-19

Μέχρι σήμερα πάντως τα κράτη δεν έχουν συμφωνήσει σε έναν παγκόσμια αποδεκτό ορισμό της τρομοκρατίας, καθώς η προσπάθεια αυτή προσκρούει διαρκώς σε ιδεολογικές και πολιτικές διαφωνίες μεταξύ των κρατών και διαπλέκεται με το δικαίωμα της αυτοδιάθεσης των λαών.

Η τρομοκρατία επηρεάζει άμεσα τα ανθρώπινα δικαιώματα². Αφενός η τρομοκρατία παραβιάζει κατάφωρα τα δικαιώματα του ανθρώπου με την τυφλή βία που χρησιμοποιεί και την περιφρόνηση του υπέρτατου δικαιώματος του ανθρώπου στη ζωή. Η άλλη οπτική της σχέσης είναι αυτή που βλέπει την καταπολέμηση της τρομοκρατίας ως πιθανή αφορμή, πραγματική ή προσχηματική, για τη λήψη από τα κράτη μέτρων νομοθετικών, διοικητικών, οικονομικών, στρατιωτικών ή άλλων που μπορούν να πλήξουν τα ανθρώπινα δικαιώματα και να προκαλέσουν την «κρατική τρομοκρατία», με τον υπερβολικό περιορισμό των δικαιωμάτων των πολιτών στο όνομα της ασφάλειας.

Τα πρωτοφανή γεγονότα της 11/9 άλλαξαν άρδην τις προτεραιότητες, τις πολιτικές και τη νομοθεσία σε βάρος των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Προτάχθηκε σε όλα τα επίπεδα η ανάγκη της ασφάλειας και θεωρήθηκε ότι πρέπει να χρησιμοποιηθούν «όλα τα μέσα» κατά της τρομοκρατίας. Τα κράτη δέχθηκαν να μειώσουν τα επίπεδα ελευθερίας των πολιτών τους και να μειώσουν τις δικαιοκρατικές εγγυήσεις.

Η διελκυστίνδα ασφάλειας του κράτους και ανθρωπίνων δικαιωμάτων, που για πρώτη φορά ισορρόπησε με την είσοδο στη διεθνή έννομη τάξη από το 1945 και έπειτα των διεθνών κειμένων προστασίας των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ανατράπηκε ραγδαία. Μάλιστα ανατράπηκε σε μια εποχή που φαινόταν πως η ισορροπία είχε εδραιωθεί, κυρίως στο δυτικό κόσμο. Τα ανθρώπινα δικαιώματα θεωρήθηκαν, και είναι, το μεγαλύτερο επίτευγμα του νομικού μας πολιτισμού που κατοχύρωσε την ελευθερία του ατόμου απέναντι στην αυθαιρεσία του παντοδύναμου κράτους.

Σε όλη αυτή την εκστρατεία για την ασφάλεια επικεφαλής τέθηκαν οι ΗΠΑ, που είδαν το οικοδόμημα της εθνικής ασφάλειάς τους να καταρρέει. Ήταν η πρώτη φορά που οι ΗΠΑ δέχτηκαν ένα πλήγμα μέσα στο έδαφός τους και αυτό κλόνισε τη

² Βλ. Καλλιόπης Κούφα, *Terrorism and Human Rights, Working Paper submitted in accordance with Sub-Commission on Prevention of Discrimination and Protection of Minorities*, Res. 1996/20, ECOSOC, Doc.E/CN4/Sub.2/1997/28

δύναμή τους³. Τα τρομοκρατικά γεγονότα της 11/9 έπληξαν το κύρος των ΗΠΑ και προκάλεσαν πρωτοφανή εκ των υστέρων μέτρα ασφαλείας από την Αμερικανική Κυβέρνηση με μαζικές συλλήψεις μουσουλμάνων πολιτών της και μη.

Η αντι-τρομοκρατική πολιτική έγινε προτεραιότητα στην ατζέντα των διεθνών οργανισμών, προκάλεσε και προκαλεί τη λήψη μέτρων από τη διεθνή κοινότητα και τα κράτη. Τα εν λόγω μέτρα ξεπερνούν πολλές φορές τα όρια της νομιμότητας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως οι αρχές αυτές λειτουργούν σε μια δημοκρατική κοινωνία.

Κανείς δεν αρνείται ότι η πρόληψη και η καταστολή της αποτελούν μια νόμιμη και δικαιολογημένη επιδίωξη των κρατών για την ασφάλεια του ίδιου του κράτους και των πολιτών του. Όμως, η επιδίωξη αυτή οφείλει να υπακούει στην αρχή του κράτους δικαίου και στο σεβασμό των ατομικών δικαιωμάτων και των ελευθεριών όλων των προσώπων, όπως προστατεύονται από τα διεθνή και εθνικά κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Είναι αναγκαία η διατήρηση ισορροπίας ανάμεσα στα αντι-τρομοκρατικά μέτρα και στο σεβασμό των υποχρεώσεων *erga omnes* που γεννούν τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Το θέμα της επιθυμητής ισορροπίας ανάμεσα στην επιδίωξη της ασφάλειας από τα ενισχυμένα αντι-τρομοκρατικά μέτρα και στο σεβασμό της ελευθερίας του ατόμου και των θεμελιωδών δικαιωμάτων του αποτελεί το θέμα αυτής της διπλωματικής εργασίας.

Στο πρώτο μέρος της διπλωματικής εργασίας θα εξεταστούν τα μέτρα που έχουν ληφθεί από τους διεθνείς οργανισμούς διαδοχικά (ΟΗΕ, Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ένωση, Συμβούλιο της Ευρώπης, ΟΑΣΕ) ύστερα από την 11η Σεπτεμβρίου 2001 και η νομιμότητά τους. Η έμφαση δίνεται στην αντίδραση και στη δράση των οργάνων των διεθνών οργανισμών που έχουν ως έργο την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την προσπάθειά τους για εξισορρόπηση των αντι-τρομοκρατικών μέτρων με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στο δεύτερο μέρος αναλύεται το υπόβαθρο της οικουμενικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τα όρια στον περιορισμό τους υπό συνθήκες εκτάκτων αναγκών υπό το φως της νομολογίας των διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων. Ακόμη, εξετάζεται η πολιτική του ΣΑ ως προς τα ανθρώπινα δικαιώματα, και η συζήτηση για

³ Βλ. Νόαμ Τσόμσκι στο «Η τρομοκρατία και η κοινωνία των πολιτών», Εκδόσεις Μεταίχμιο, Αθήνα, 2002, σελ.83επ.

τις αιτίες που προκαλούν την τρομοκρατία, ως μια προσπάθεια εξορθολογισμού του αγώνα κατά της τρομοκρατίας.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η ΑΝΤΙ-ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΔΡΑΣΗ ΣΤΑ ΠΛΑΙΣΙΑ ΤΩΝ ΔΙΕΘΝΩΝ ΘΕΣΜΩΝ

- 1. ΟΗΕ**
- 2. ΕΥΡΩΠΑΙΚΗ ΕΝΩΣΗ**
- 3. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ**
- 4. ΟΑΣΕ**

1. ΟΗΕ

1) Η αντι-τρομοκρατική δράση του Συμβουλίου Ασφαλείας - Η απόφαση 1373 (2001) και η συνέχεια

Το τρομοκρατικό χτύπημα της 11/9/2001, έπειτα από την αρχική έκπληξη και αμηχανία που προκάλεσε λόγω του πρωτοφανούς μεγέθους και της στόχευσής του, οδήγησε στην έντονη αντίδραση της διεθνούς κοινότητας που, μέσω του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ και της καθοριστικής επιρροής των ΗΠΑ, υιοθέτησε, ύστερα από την αρχική καταδίκη με την πρώτη απόφαση 1368/2001⁴, την απόφαση 1373/2001 ⁵, η οποία περιέχει έναν λεπτομερή κατάλογο αυστηρών μέτρων που πρέπει να υιοθετήσουν όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ. Η απόφαση 1373 χαρακτηρίζει κάθε πράξη τρομοκρατίας ως απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια⁶ και είναι χαρακτηριστικό ότι λήφθηκε υπό το Κεφάλαιο VII του Χάρτη του ΟΗΕ που ενεργοποιεί το σύστημα της συλλογικής ασφάλειας⁷. Σε άλλο σημείο (παρ. 3.5) το ΣΑ καταδικάζει τις ενέργειες, τις μεθόδους και τις πρακτικές της τρομοκρατίας ως αντίθετες προς τους σκοπούς και τις αρχές του⁸.

Η απειλή αυτή όμως έχει το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό ότι δεν είναι ακριβής και συγκεκριμένη ούτε έχει έναν χρονικό προσδιορισμό. Ο «εχθρός» δεν είναι πλέον ένα κράτος το οποίο υπέχει διεθνή ευθύνη για τις παράνομες υπό το διεθνές δίκαιο πράξεις του, αλλά ένα δίκτυο ατόμων-τρομοκρατών που δεν έχουν σταθερή οργανωτική δομή. Επιπλέον, είναι εξαιρετικά κρίσιμο το γεγονός ότι η διεθνής τρομοκρατία παραμένει μη επαρκώς προσδιορισμένη, καθώς δεν υπάρχει συμβατικά και άρα νομικά καθορισμένος ορισμός για αυτήν. Αυτό το νομικό κενό είναι εξαιρετικά επικίνδυνο και ανοίγει το δρόμο σε αυθαίρετες ερμηνείες και πρακτικές.

Η απόφαση 1373 φέρει βαρύνουσα σημασία διότι είναι δεσμευτική για όλα τα κράτη μέλη και τους διεθνείς οργανισμούς, σύμφωνα με το άρθρο 25 του Χάρτη του ΟΗΕ, και γιατί χαράσσει αναλυτικά τις κατευθύνσεις και τη φιλοσοφία που πρέπει παγκοσμίως να ακολουθηθούν για το θέμα της τρομοκρατίας. Ολόκληρο το κείμενο της απόφασης αποτελεί έναν κατάλογο αντι-τρομοκρατικών μέτρων που όλα τα

⁴ SC/RES/1368 (2001)

⁵ SC/RES/ 1373 (2001)

⁶ *‘...Reaffirming further that such acts, like any act of international terrorism, constitute a threat to international peace and security...’*

⁷ *‘Acting under Chapter VII of the Charter of the United Nations...’*

κράτη είναι υποχρεωμένα να εντάξουν στην εσωτερική τους νομοθεσία. Λόγω της δεσμευτικότητάς του, θα μπορούσε να πει κανείς ότι αποτελεί ένα «παγκόσμιο νομοθέτημα» κατά της τρομοκρατίας, όπως και όλες οι σχετικές δεσμευτικές αποφάσεις του ΣΑ για το ίδιο ζήτημα, ληφθείσες υπό το Κεφάλαιο VII. Είναι κρίσιμο το γεγονός ότι το περιεχόμενο των αποφάσεων του ΣΑ δεν ελέγχονται νομικά από κανένα όργανο.

Είναι χαρακτηριστικό και συνάμα άκρως ανησυχητικό το γεγονός ότι η 1373, ανάμεσα στα εξαντλητικά κατασταλτικής φύσεως μέτρα που επιβάλλει, δεν κάνει αναφορά ή πρόβλεψη στον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από αυτά, με εξαίρεση την αναφορά που γίνεται για την περίπτωση της χορήγησης ασύλου. Και μάλιστα όταν τα μέτρα που προβλέπει είναι ιδιαίτερα αυστηρά και αφορούν στον πυρήνα του κράτους δικαίου και των ατομικών ελευθεριών. Το ΣΑ φαίνεται να αδιαφορεί πλήρως για την ποιότητα των μέτρων που υιοθετεί ως προς το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η 1373 επικεντρώνεται αποκλειστικά στην πρόληψη της τρομοκρατίας σε επιχειρησιακό επίπεδο, χωρίς να αναφέρεται διόλου στα δομικά και γενεσιουργά βαθύτερα αίτια του φαινομένου της τρομοκρατίας. Προσλαμβάνει έτσι μια αυστηρά τιμωρητική και κατασταλτική προσέγγιση που μόνο αποσπασματική θα μπορούσε να χαρακτηριστεί.

Στο προοίμιο της 1373 επαναβεβαιώνεται η ανάγκη της καταπολέμησης με «όλα τα μέσα» των απειλών για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια που προκαλούνται από την τρομοκρατία, σύμφωνα με το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών⁹. Θα έλεγε κανείς, όμως, ότι μόνον διακηρυκτικά αναφέρεται η συμφωνία των μέτρων με το Χάρτη, διότι στο κείμενό του Χάρτη σαφώς προβλέπεται ο σεβασμός και η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (άρθρο 1, 55, 56).

Στο διατακτικό της 1373 αποφασίζεται η πρόληψη και η καταπολέμηση της τρομοκρατίας από όλα τα κράτη και η ποινικοποίηση της παροχής ή συλλογής με κάθε μέσο, άμεσα ή έμμεσα, πόρων από τους πολίτες τους ή μέσα από την επικράτεια τους, με την πρόθεση ή τη γνώση ότι θα χρησιμοποιηθούν για την πραγματοποίηση τρομοκρατικών ενεργειών¹⁰. Διατάσσεται η δέσμευση όλων των περιουσιακών

⁹ ‘...*Reaffirming the need to combat by all means, in accordance with the Charter of the United Nations, threats to international peace and security caused by terrorist acts...*’

¹⁰ ‘1. *Decides that all States shall:*
(a) *Prevent and suppress the financing of terrorist acts;*

στοιχείων και οικονομικών πόρων φυσικών προσώπων που διαπράττουν ή επιχειρούν να διαπράξουν ή συμμετέχουν ή διευκολύνουν τη διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών, καθώς και των περιουσιακών στοιχείων νομικών προσώπων που ανήκουν ή ελέγχονται, άμεσα ή έμμεσα, από άτομα που σχετίζονται με οποιοδήποτε τρόπο με την τρομοκρατία.

Επιτάσσεται στα κράτη να απέχουν από κάθε πράξη ενεργούς ή παθητικής υποστήριξης σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές ενέργειες και να καταπολεμούν την στρατολόγηση τρομοκρατών και την προμήθειας όπλων σε αυτούς¹¹. Προβλέπεται η στενή συνεργασία των κρατών για την ανταλλαγή πληροφοριών και την έγκαιρη προειδοποίηση για την αποτροπή τρομοκρατικών πράξεων, η αμοιβαία συνδρομή και βοήθεια στις έρευνες και στην ποινική διαδικασία για τη συλλογή αποδεικτικών στοιχείων, καθώς και η εντατικοποίηση των συνοριακών ελέγχων για την αποτροπή των μετακινήσεων των τρομοκρατών με αυστηρούς ελέγχους ταξιδιωτικών εγγράφων.

Έπειτα, η 1373 υποχρεώνει τα κράτη να αρνούνται την παροχή ασύλου και να εξασφαλίζουν ότι το έδαφός τους δε θα χρησιμοποιείται για τρομοκρατικούς σκοπούς από όσους χρηματοδοτούν, σχεδιάζουν, διευκολύνουν, διαπράττουν ή προσφέρουν άσυλο σε όσους διαπράττουν τρομοκρατικές ενέργειες.

Ακόμη, διαβεβαιώνει ότι τα πρόσωπα που συμμετέχουν στη χρηματοδότηση, στον σχεδιασμό, στην προπαρασκευή ή στη διάπραξη τρομοκρατικών πράξεων και

(b) Criminalize the wilful provision or collection, by any means, directly or indirectly, of funds by their nationals or in their territories with the intention that the funds should be used, or in the knowledge that they are to be used, in order to carry out terrorist acts;

(c) Freeze without delay funds and other financial assets or economic resources...

¹¹ '2. Decides also that all States shall:

(a) Refrain from providing any form of support, active or passive, to entities or persons involved in terrorist acts, including by suppressing recruitment of members of terrorist groups and eliminating the supply of weapons to terrorists;

(b) Take the necessary steps to prevent the commission of terrorist acts, including by provision of early warning to other States by exchange of information;

(c) Deny safe haven to those who finance, plan, support, or commit terrorist acts, or provide safe havens;

(d) Prevent those who finance, plan, facilitate or commit terrorist acts from using their respective territories for those purposes against other States or their citizens;

(e) Ensure that any person who participates in the financing, planning, preparation or perpetration of terrorist acts or in supporting terrorist acts is brought to justice and ensure that, in addition to any other measures against them, such terrorist acts are established as serious criminal offences in domestic laws and regulations and that the punishment duly reflects the seriousness of such terrorist acts;

(f) Afford one another the greatest measure of assistance in connection with criminal investigations or criminal proceedings relating to the financing or support of terrorist acts, including assistance in obtaining evidence in their possession necessary for the proceedings;

(g) Prevent the movement of terrorists or terrorist groups by effective border controls...

στην υποστήριξη της τρομοκρατίας θα οδηγούνται ενώπιον της δικαιοσύνης και υποχρεώνει τα κράτη να ποινικοποιήσουν στην εσωτερική έννομη τάξη τους τις ανωτέρω πράξεις, οι οποίες θα τιμωρούνται ανάλογα και με τη σοβαρότητα τους.

Το ΣΑ καλεί όλα τα κράτη να εντατικοποιήσουν και να επιταχύνουν τις διαδικασίες ανταλλαγής επιχειρησιακών πληροφοριών όσον αφορά τις κινήσεις των τρομοκρατών, τα όπλα και τα υλικά που χρησιμοποιούν, τη χρήση των τηλεπικοινωνιών και την απειλή που τίθεται από την κατοχή όπλων μαζικής καταστροφής από τα τρομοκρατικά δίκτυα. Επίσης, καλεί τα κράτη να συνεργαστούν στενά σε διοικητικό και δικαστικό επίπεδο για την αποτροπή τρομοκρατικών ενεργειών μέσω και διμερών και πολυμερών συμφωνιών, να γίνουν μέρη το συντομότερο δυνατόν στις διεθνείς συμβάσεις και πρωτόκολλα για την τρομοκρατία, συμπεριλαμβανομένης και της Διεθνούς Συμβάσεως για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας της 9^{ης} Δεκεμβρίου 1999, και να εφαρμόσουν πλήρως τις αποφάσεις 1269 (1999) και 1368 (2001) του ΣΑ.

Στη συνέχεια αποφασίζεται η λήψη μέτρων από τα κράτη για τον αυστηρό έλεγχο των προσώπων που ζητούν άσυλο¹². Σε σχέση με τη χορήγηση ασύλου, πρέπει να εξασφαλίζεται ότι πρόσωπο που αναζητά άσυλο δεν έχει ανάμιξη στο σχεδιασμό, τη διευκόλυνση ή τη διάπραξη τρομοκρατικών πράξεων, και ότι το άσυλο δε θα χρησιμοποιείται καταχρηστικά από τα ανωτέρω πρόσωπα, καθώς και ότι οι πολιτικές πεποιθήσεις δεν μπορούν να αποτελούν δικαιολογητικό στοιχείο για τη μη έκδοση υπόπτων για τρομοκρατική δράση. Η περίπτωση της χορήγησης του ασύλου είναι η μόνη στην οποία προβλέπεται ότι το συγκεκριμένο μέτρο θα πρέπει να βρίσκεται σε συμφωνία με τη διεθνές και εσωτερικό επίπεδο προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Στη 1373 σημειώνεται επίσης η ανησυχία του ΣΑ για τους δεσμούς της τρομοκρατίας με το διεθνές οργανωμένο έγκλημα και τις ποικιλόμορφες εκφάνσεις του, μέσα στις οποίες και το εμπόριο όπλων και η παράνομη διακίνηση πυρηνικών, χημικών, βιολογικών και άλλων επικίνδυνων υλικών. Τονίζεται με έμφαση η ανάγκη να ενισχυθεί ο συντονισμός των προσπάθειών σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές

¹² ‘3. Calls upon all States to...(f) Take appropriate measures in conformity with the relevant provisions of national and international law, including international standards of human rights, before granting refugee status, for the purpose of ensuring that the asylum-seeker has not planned, facilitated or participated in the commission of terrorist acts...’

επίπεδο για την ενδυναμώσει της παγκόσμιας απάντησης στη σοβαρή αυτή απειλή για τη διεθνή ειρήνη και ασφάλεια.

II) Η Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή και οι Επιτροπές Κυρώσεων – Οι κυρώσεις του ΣΑ κατά ιδιωτών

Το ΣΑ όμως δεν αρκείται στην υιοθέτηση των παραπάνω μέτρων. Στην παράγραφο 3.6 αποφασίζει τη δημιουργία ενός ειδικού οργάνου, της Αντι-Τρομοκρατικής Επιτροπής (Counter-Terrorism Committee) ¹³. Έργο της Αντι-Τρομοκρατικής Επιτροπής του ΣΑ είναι η επίβλεψη της εφαρμογής (*...to monitor the implementation...*) των μέτρων που εξαγγέλλει η 1373 από όλα τα κράτη μέλη του ΟΗΕ, τα οποία υποχρεούνται να στείλουν έκθεση αναφοράς στην Επιτροπή μέσα σε 90 ημέρες από την υιοθέτηση της απόφασης για τα μέτρα που έχουν λάβει. Ύστερα από την πρώτη αυτή αναφορά προβλέπεται ειδικό χρονοδιάγραμμα της Επιτροπής, μέσα στο οποίο τα κράτη θα στέλνουν τις αναφορές για την πρόοδο που θα έχουν σημειώσει ως προς την εφαρμογή των μέτρων στο εσωτερικό τους.

Βέβαια, η 1373 (2001) δεν υπήρξε η πρώτη σχετική με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας απόφαση¹⁴. Ήδη από το 1999 το ΣΑ στο πλαίσιο των κυρώσεων κατά του καθεστώτος των Ταλιμπάν στο Αφγανιστάν, είχε δημιουργήσει μια λίστα με ονόματα φυσικών και νομικών προσώπων υπόπτων για τρομοκρατία. Με την 1267 (1999) απόφασή του είχε αποφασίσει τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων προσώπων που σχετίζονται με την τρομοκρατία σε όλα τα κράτη μέλη, υποχρέωση την οποία επανέλαβε και σε επόμενες αποφάσεις του για το Αφγανιστάν (αποφ. 1269, 1333).

Με σκοπό την επίβλεψη της εφαρμογής των μέτρων που εξήγγειλε στην παράγραφο 4 της απόφασης, το ΣΑ δημιούργησε την Επιτροπή Κυρώσεων (Sanctions Committee)¹⁵, αποτελούμενη από όλα τα μέλη του ΣΑ. Έργο της Επιτροπής Κυρώσεων είναι η επίβλεψη της εφαρμογής των υιοθετούμενων μέτρων, ο

¹³ '6. Decides to establish, in accordance with rule 28 of its provisional rules of procedure, a Committee of the Security Council, consisting of all the members of the Council, to monitor implementation of this resolution, with the assistance of appropriate expertise, and calls upon all States to report to the Committee, no later than 90 days from the date of adoption of this resolution and thereafter according to a timetable to be proposed by the Committee, on the steps they have taken to implement this resolution; <http://www.un.org/sc/ctc/>

¹⁴ <http://www.un.org/terrorism/sc-res.html>

¹⁵ <http://www.un.org/terrorism/1267com.html>

εντοπισμός πιθανόν παραβιάσεων τους καθώς και η υποβολή περιοδικών αναφορών προς το ΣΑ.

Η χρησιμοποίηση της λίστας κατέχει καίριο ρόλο ανάμεσα στα μέτρα που έχει λάβει το ΣΑ κατά των τρομοκρατών και ρυθμίζεται από πολυάριθμες αποφάσεις του ΣΑ ως σήμερα. Στις αποφάσεις 1390 (2002)¹⁶ και 1452 (2002)¹⁷, ανάμεσα στα επιταγές για αποτελεσματική επίβλεψη των μέτρων, το ΣΑ αναθέτει στην Επιτροπή Κυρώσεων της απόφασης 1267 να ανανεώνει τακτικά τη λίστα με τα ονόματα των υπόπτων, ενώ στην απόφαση 1455 (2003)¹⁸ προχωρά παραπέρα και ζητά από την Επιτροπή Κυρώσεων να αποστέλλει στα κράτη μέλη τη λίστα κάθε τρεις μήνες. Επίσης, τονίζει την υποχρέωση των κρατών να υποβάλουν στην Επιτροπή ονόματα και πληροφορίες για τα μέλη της Αλ Κάιντα και των Ταλιμπάν και άλλων ομάδων που σχετίζονται με αυτούς, ώστε να προστίθενται τα στοιχεία αυτά στη λίστα και να διεξάγονται σχετικές έρευνες.

Το μέτρο της δημιουργίας της λίστας ονομάτων παρουσιάζεται εξαιρετικά επισφαλές ως προς τη νομιμότητά του και ως προς την τήρηση των δικαιοκρατικών εγγυήσεων σε σχέση με τα πρόσωπα που αναγράφονται σε αυτήν. Η αναγραφή των ονομάτων γίνεται από το ίδιο το Συμβούλιο Ασφαλείας, αλλά και με βάση τις πληροφορίες που παρέχουν οι κυβερνήσεις των κρατών μελών. Επομένως, η αναγραφή των ονομάτων βρίσκεται στη διακριτική ευχέρεια αυτών, χωρίς να μεσολαβεί κανένα ελεγκτικό ή δικαστικό όργανο που να κρίνει κάθε συγκεκριμένη περίπτωση και να αποφαιίνεται για τη νομιμότητά της. Επιπλέον δεν υπάρχει κανένα μέσο αποτελεσματικής αμφισβήτησης της αναγραφής στη λίστα από τα άτομα που υφίστανται τα σκληρά μέτρα της 1373 ως προς την περιουσία αλλά και ως προς το αληθές ή μη της ανάμιξής τους με την τρομοκρατία.

Με την απόφαση 1535 (2004)¹⁹ το ΣΑ αποφάσισε να ενισχύσει το έργο επίβλεψης των μέτρων της 1373 από την Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή με τη δημιουργία ενός νέου οργάνου, της Εκτελεστικής Διεύθυνσης της Αντι-Τρομοκρατικής Επιτροπής με τη (*Counter-Terrorism Committee Executive Directorate - CTED*)²⁰. Ανάμεσα στα άλλα καθήκοντα της η CTED έχει το δικαίωμα να επισκέπτεται κράτη μέλη, μετά από συγκατάθεση των τελευταίων για την εξέταση της

¹⁶ SC/RES/1390 (2002)

¹⁷ SC/RES/1452 (2002)

¹⁸ SC/RES/1455 (2003)

¹⁹ SC/RES/1535 (2004)

²⁰ <http://www.un.org/sc/ctc/>

προόδου ως προς την εφαρμογή των μέτρων της 1373 και για την καταγραφή των δυσκολιών που αντιμετωπίζει το κράτος, ώστε να του παρασχεθεί η σχετική συνδρομή.

Η εντολή της CTC διευρύνθηκε περαιτέρω από το ΣΑ με την απόφαση 1624 για να περιλαμβάνεται στο διάλογο με τα κράτη μέλη το θέμα της εφαρμογής των μέτρων. Η 1624 περιλαμβάνει, ανάμεσα στα άλλα, μέτρα που πρέπει να λάβουν τα κράτη για την απαγόρευση με νόμο της παρακίνησης για τη διάπραξη τρομοκρατικών ενεργειών και για την πρόληψη ανάλογης συμπεριφοράς.

Στην απόφαση 1624 υπάρχει αναφορά στην ανάγκη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων²¹. Ζητείται από τα κράτη να διασφαλίσουν ότι η εφαρμογή των υιοθετούμενων μέτρων θα είναι σύμφωνη με τις υποχρεώσεις που επιβάλλονται σε αυτά από το διεθνές δίκαιο, συμπεριλαμβανομένων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του ανθρωπιστικού δικαίου και του προσφυγικού δικαίου. Αυτή η ευθεία αναφορά έγινε για να δείξει ότι από δω και πέρα η Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή έχει την εντολή να εξετάζει αν τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη μέλη είναι συμβατά με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Μάλιστα, πρόσφατα η Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή υιοθέτησε τη δέσμευση αυτή²².

Με την απόφαση 1730 (2006)²³ το ΣΑ αποφάσισε να συστήσει μια διαδικασία με την οποία ένα πρόσωπο που είναι καταγεγραμμένο στη λίστα των υπόπτων για τρομοκρατία μπορεί να αμφισβητήσει την εγγραφή του σε αυτή. Στην ουσία η εξέταση της αίτησης του προσώπου θα γίνεται από τις κυβερνήσεις χωρίς διαφανή διαδικασία. Η διαδικασία αυτή σε καμία περίπτωση δεν ισοδυναμεί με δικαίωμα του προσώπου οιονεί κατηγορούμενου να αμφισβητήσει τις «κατηγορίες» που τον βαρύνουν.

²¹ SC/RES/1624 (2005)

²² Βλ. 'Conclusions for Policy guidance regarding human rights and the CTC', S/AC.40/2006/PG.2, 25 May 2006

²³ SC/RES/1730 (2006)

III) Συμπεράσματα της Συνόδου Κορυφής του ΟΗΕ 2005 (SUMMIT 2005)

Στο καταληκτικό κείμενο της Συνόδου Κορυφής του ΟΗΕ (Σεπτέμβριος 2005)²⁴ περιέχονται όλα τα σημαντικά ζητήματα που απασχολούν τη δράση όλων των οργάνων του ΟΗΕ, μαζί με τις κατευθύνσεις που πρέπει να ακολουθηθούν για τη διαχείριση αυτών των ζητημάτων²⁵. Ανάμεσα στα άλλα, αφιερώνονται ξεχωριστά κεφάλαια για την τρομοκρατία, η οποία χαρακτηρίζεται ως μια από τις πιο σοβαρές απειλές κατά της ειρήνης και ασφάλειας της ανθρωπότητας, για τα ανθρώπινα δικαιώματα στο κράτος δικαίου και για τα ανθρώπινα δικαιώματα στην παγκόσμια διάστασή τους.

Στο κεφάλαιο που αφορά την τρομοκρατία τα κράτη καταδικάζουν την τρομοκρατία σε κάθε της μορφή και για οποιοδήποτε σκοπό και καλούν τη Γενική Συνέλευση να αναπτύξει μια σφαιρική και παγκόσμια στρατηγική για την αντιμετώπισή της, λαμβάνοντας υπόψη και τις αιτίες που οδηγούν σε αυτή και προωθώντας τον διάλογο, την ανεκτικότητα και την κατανόηση μεταξύ των πολιτισμών. Καλούν επίσης τον Γενικό Γραμματέα να αναπτύξει και αυτός τις θέσεις του για την αντι-τρομοκρατική στρατηγική, πάνω στις οποίες θα εργαστεί η Γ.Σ²⁶.

Γίνεται ειδική αναφορά στην ανάγκη να λειτουργεί η διεθνής συνεργασία κατά της τρομοκρατίας σε συμφωνία με το διεθνές δίκαιο, τις αρχές του Χάρτη του ΟΗΕ και τις σχετικές διεθνείς συμβάσεις και πρωτόκολλα. Τονίζεται ότι τα κράτη οφείλουν να διασφαλίζουν ότι τα μέτρα που λαμβάνουν κατά της τρομοκρατίας θα είναι συμβατά με τις διεθνείς υποχρεώσεις τους που απορρέουν από το διεθνές δίκαιο και ιδιαίτερα από το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, το προσφυγικό και το ανθρωπιστικό δίκαιο²⁷.

Επίσης, το ΣΑ καλείται, με την υποστήριξη του ΓΓ, να διασφαλίσει δίκαιη και διαφανή διαδικασία για την εγγραφή και τη διαγραφή από τις λίστες φυσικών και νομικών προσώπων, καθώς και προβλέψεις για εξαιρέσεις για λόγους ανθρωπισμού²⁸.

Στο εξαιρετικής σπουδαιότητας κεφάλαιο που αφιερώνεται στα ανθρώπινα δικαιώματα υπογραμμίζεται η παγκόσμια αξία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και η

²⁴ <http://www.un.org/terrorism/strategy/world-summit-outcome.html>

²⁵ A/60/L.1

²⁶ παρ. 81,82,88

²⁷ παρ.85

²⁸ παρ.109

ανάγκη για την αδιάλειπτη προστασία τους για όλους, σε όλο τον κόσμο και σε όλες τις περιστάσεις, χωρίς διακρίσεις φύλου, εθνικότητας, χρώματος, φυλής, καταγωγής, γλώσσας, θρησκείας και ανεξάρτητα από το πολιτικό σύστημα κάθε κράτους²⁹. Και αυτή η υπογράμμιση έχει εξαιρετική σπουδαιότητα στο πλαίσιο της αντιτρομοκρατικής εκστρατείας, η οποία δείχνει να παραγνωρίζει την αξία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου για τον ανθρώπινο πολιτισμό και για τους προσανατολισμούς του.

Στο κείμενο αυτό οι αρχηγοί των κρατών εκφράζουν τη βούλησή τους για την ενεργό προστασία και προώθηση όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του κράτους δικαίου και της δημοκρατίας και αναγνωρίζουν ότι αυτές οι τρεις αξίες είναι αλληλένδετες και ενδυναμώνουν η μία την άλλη, διότι ανήκουν στον παγκόσμιο και αδιαίρετο πυρήνα των αρχών και των αξιών των Ηνωμένων Εθνών. Για το λόγο αυτό καλούν όλα τα όργανα και τους θεσμούς των ΗΕ να εργάζονται για την αδιάλειπτη προστασία και την προώθησή τους, σύμφωνα με τις εντολές που υπέχουν³⁰.

Επίσης, τονίζουν την οικουμενική φύση και διάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, παράλληλα με το σεβασμό των εθνικών και περιφερειακών ιδιαιτεροτήτων που πηγάζουν από ιστορικά, θρησκευτικά ή πολιτισμικά αίτια. Επιβεβαιώνουν την αταλάντευτη δέσμευσή τους για την εκπλήρωσή των υποχρεώσεών τους ως προς την προώθηση του οικουμενικού σεβασμού και για τον έλεγχο και την προστασία του συνόλου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών για όλους σε συμφωνία με τον Χάρτη των ΗΕ, την Παγκόσμια Διακήρυξη των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και όλα τα σχετικά κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το διεθνές δίκαιο³¹.

IV) Η τοποθέτηση της Γενικής Συνέλευσης – Η Αντι-Τρομοκρατική Στρατηγική του ΟΗΕ

Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ αποτελεί το όργανο του ΟΗΕ που από τη δεκαετία του '70 είχε αρχίσει την ενασχόλησή της με την τρομοκρατία ως πρόβλημα

²⁹ παρ.121,122

³⁰ παρ.119,124,125

³¹ παρ.120,121

με διεθνείς διαστάσεις. Μάλιστα, αρκετές φορές έγινε στα πλαίσια της προσπάθεια να σχηματισθεί ένας ορισμός για την τρομοκρατία, προσπάθεια όμως που πάντα προσέκρουε σε εμπόδια. Στις δεκαετίες του '70 και του '80 υιοθέτησε αποφάσεις σχετικά με την τρομοκρατία, αλλά και δύο διεθνείς συμβάσεις κατά της τρομοκρατίας, τη Σύμβαση για την Πρόληψη και Τιμωρία Εγκλημάτων κατά Διεθνώς Προστατευόμενων Προσώπων του 1973 και τη Διεθνή Σύμβαση κατά της Απαγωγής Ομήρων του 1979³².

Το Δεκέμβριο του 1994 και πάλι η Γενική Συνέλευση (εφεξής ΓΣ) έστρεψε την προσοχή της στο ζήτημα της τρομοκρατίας με τη Διακήρυξη Μέτρων για την Εξάλειψη της Διεθνούς Τρομοκρατίας. Σημαντικό ρόλο σε αυτό έπαιξε και η Παγκόσμια Διάσκεψη της Βιέννης του 1993 για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα. Με τη Διακήρυξη αυτή δημιουργήθηκε μια Ad hoc Επιτροπή για την Τρομοκρατία το 1996, και από τότε το ζήτημα της τρομοκρατίας δεν έπαψε να απασχολεί τη Γ.Σ.

Παράλληλα με τις αποφάσεις τις για τα μέτρα για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας η ΓΣ τοποθετήθηκε πολλές φορές με αποφάσεις της από τη σκοπιά της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και ιδιαίτερα του δικαιώματος στη ζωή, από τις τρομοκρατικές πράξεις. Σε πανομοιότυπες αποφάσεις της η ΓΣ με τον τίτλο «Ανθρώπινα Δικαιώματα και Τρομοκρατία» (Human Rights and Terrorism)³³ καταδίκασε την τρομοκρατία και τις εκδηλώσεις της ως καταστροφική για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις θεμελιώδεις ελευθερίες και το κράτος δικαίου. Σε όλες τις αποφάσεις αναφέρεται η ανάγκη λήψης μέτρων από τα κράτη για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, πάντοτε όμως υπό το πνεύμα πλήρους σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η Ad hoc Επιτροπή για την Τρομοκρατία και η Ομάδα Εργασίας της Έκτης Επιτροπής της ΓΣ (Working Group of the Sixth Committee) συνέβαλαν στην επεξεργασία διεθνών συμβάσεων κατά της τρομοκρατίας που καλύπτουν διάφορες μορφές της τρομοκρατικής δραστηριότητας, τη Διεθνή Σύμβαση του 1997 για την Καταπολέμηση των Τρομοκρατικών Βομβιστικών Επιθέσεων, τη Διεθνή Σύμβαση του 1999 για την Καταπολέμηση της Χρηματοδότησης της Τρομοκρατίας και η Διεθνής Σύμβαση για την Καταπολέμηση Πράξεων Πυρηνικής Τρομοκρατίας.

³² <http://www.un.org/terrorism/ga.html>

³³ A/RES/48/122, A/RES/49/185, A/RES/50/186, A/RES/52/133, A/RES/54/164, A/RES/57/219, A/RES/58/107, A/RES/59/191, A/RES/60/158

Ύστερα από τις βομβιστικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, η ΓΣ με απόφασή της³⁴ δήλωσε την υποστήριξή της στις αποφάσεις του ΣΑ, τόνισε, όμως, την ανάγκη να είναι συμβατά τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας με τον Χάρτη των ΗΕ, το διεθνές δίκαιο και το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (παρ.3). Όμοια αναφορά έκανε και στην αντίστοιχη απόφαση 57/27 της επόμενης χρονιάς.

Η ΓΣ ανέλαβε το έργο επεξεργασίας και υιοθέτησης μιας διεθνούς σύμβασης κατά της τρομοκρατίας με ευρύ περιεχόμενο και παγκόσμιο χαρακτήρα,

Στις 8 Σεπτεμβρίου 2006 η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ υιοθέτησε μια παγκόσμια αντι-τρομοκρατική στρατηγική. Η στρατηγική αυτή, που πήρε τη μορφή Απόφασης της Γ.Σ με ένα προσαρτημένο Σχέδιο Δράσης³⁵, αποτελεί ένα εργαλείο για την ενίσχυση των εθνικών, περιφερειακών και διεθνών προσπάθειών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Είναι χαρακτηριστικό ότι με αυτό το κείμενο συμφώνησαν όλα τα κράτη μέλη σε μια κοινή στρατηγική και σε επιχειρησιακό σχέδιο κατά της τρομοκρατίας.

Η υιοθέτηση της στρατηγικής αυτής αποτελεί την εκπλήρωση των δεσμεύσεων που ανέλαβαν οι αρχηγοί όλων των κρατών μελών στη Σύνοδο Κορυφής του 2005 και περιλαμβάνει πολλές από τις προτάσεις που έκανε ο Γενικός Γραμματέας στην Έκθεση του με τίτλο «Ενωμένοι κατά της Τρομοκρατίας: Συστάσεις για μια Παγκόσμια Αντι-Τρομοκρατική Στρατηγική (*Uniting against Terrorism : Recommendations for a Global Counter-Terrorism Strategy*) της 2ας Μαΐου 2006.

Στο κείμενο της απόφασης τα κράτη δηλώνουν απερίφραστα ότι η τρομοκρατία είναι καταδικαστέα σε όλες τις μορφές και τις εκδηλώσεις της και εκφράζουν την αποφασιστικότητά τους να κάνουν κρίσιμα βήματα, συλλογικά ή κατά μόνος, για την πρόληψη και την καταπολέμησή της.

Το σχέδιο δράσης περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα μέτρων που κυμαίνονται από την ενδυνάμωση των δυνατοτήτων των κρατών να καταπολεμήσουν την τρομοκρατία στο έδαφός τους μέχρι τον καλύτερο συντονισμό της αντι-τρομοκρατικής δράσης στο επίπεδο των Ηνωμένων Εθνών.

Στην απόφαση αυτή αφιερώνεται ειδικό κεφάλαιο, το IV, το οποίο περιλαμβάνει μέτρα για την εξασφάλιση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων των ατόμων καθώς και του κράτους δικαίου ως θεμελιώδη βάση για τη μάχη κατά της τρομοκρατίας (*Measures to ensure respect for human rights for all*

³⁴ A/RES/56/88

³⁵ A/RES/60/288

and the rule of law as the fundamental basis of the fight against terrorism ³⁶). Τονίζεται ότι η σημασία της προώθησης και της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε όλα τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα δεν είναι αντίθετη, αλλά συμπληρωματική και ενισχυτική, προς το σκοπό της καταπολέμησης της τρομοκρατίας και καταγράφονται οι κατευθύνσεις των υποχρεώσεων των κρατών.

Με την απόφαση αυτή τα κράτη δεσμεύονται ότι τα μέτρα που θα λαμβάνουν θα είναι σύμφωνα προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν από το διεθνές δίκαιο και κυρίως από το δίκαιο των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και από το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο (παρ. 2) και καλούνται να γίνουν μέρη και να εφαρμόζουν τα βασικά διεθνή κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του προσφυγικού δικαίου και του ανθρωπιστικού δικαίου, καθώς και να αποδεχτούν τη δικαιοδοσία των σχετικών διεθνών και περιφερειακών οργάνων ελέγχου (human rights monitoring bodies)³⁷. Στη συνέχεια της απόφασης, τα κράτη καλούνται να διασφαλίσουν τις δικαιοκρατικές εγγυήσεις των ποινικών τους συστημάτων και να εξασφαλίσουν ότι τα πρόσωπα που συμμετέχουν στις τρομοκρατικές δραστηριότητες θα οδηγούνται ενώπιον της δικαιοσύνης, για να δικαστούν ή να εκδοθούν, και θα εξασφαλίζεται η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών τους³⁸. Άλλωστε, επιβεβαιώνεται ο σημαντικός ρόλος του συστήματος των Ηνωμένων Εθνών στην ενίσχυση της προώθησης του κράτους δικαίου, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, τα οποία συνιστούν το θεμέλιο στη μάχη κατά της τρομοκρατίας³⁹.

Στο πλαίσιο του βασικού αυτού ρόλου των Ηνωμένων Εθνών τα κράτη δεσμεύονται στην υποστήριξη του νεότευκτου οργάνου του Human Rights Council για την προώθηση και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όλων στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, καθώς και στην υποστήριξη στο έργο του Υπατου Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και των Ειδικών Εισηγητών (Special Rapporteurs) για το ζήτημα αυτό⁴⁰.

³⁶ Βλ. <http://www.un.org/terrorism/strategy-counter-terrorism.html#resolution>

³⁷ παρ. 3,4

³⁸ παρ.4

³⁹ παρ.6

⁴⁰ παρ.7,8

V) Γραφείο του Υπατού Αρμοστή για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (OHCHR)

Ο Υπάτος Αρμοστής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα αφενός καταδικάζει απερίφραστα την τρομοκρατία και αναγνωρίζει το καθήκον των κρατών να προστατεύουν τους πολίτες τους από τις εκδηλώσεις της τρομοκρατίας, και αφετέρου θέτει ως προτεραιότητα το ζήτημα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα μέτρα που λαμβάνονται κατά της τρομοκρατίας. Ο Γενικός Γραμματέας, ο Υπάτος Αρμοστής για τα ανθρώπινα δικαιώματα και όλα τα όργανα του ΟΗΕ που έχουν ως έργο την προαγωγή και προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχουν υποστηρίξει με έμφαση ότι οι κανόνες που προστατεύουν τα ανθρώπινα δικαιώματα θα πρέπει οπωσδήποτε να γίνονται σεβαστοί ακόμα και σε έκτακτες καταστάσεις⁴¹.

Η πρώην Υπάτος Αρμοστής για τα ανθρώπινα δικαιώματα Mary Robinson και ο διάδοχός της Sergio Vieira de Mello απηύθυναν τα μηνύματά τους προς την Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή ζητώντας από αυτή κατά το έργο της να λαμβάνει υπόψη την ανάγκη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο Sergio Vieira de Mello απευθυνόμενος στην Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή τον Οκτώβριο του 2002 εξέφρασε την πεποίθησή του ότι « η καλύτερη και μόνη στρατηγική για να νικηθεί η τρομοκρατία είναι ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η ενδυνάμωση της κοινωνικής δικαιοσύνης και της δημοκρατίας και η διατήρηση του κράτους δικαίου»⁴².

Η δράση του Υπατού Αρμοστή για την τρομοκρατία διέπεται από την απόφαση 58/187 (2003) της ΓΣ και από την απόφαση 2003/68 της Επιτροπής για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα με τον τίτλο «Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και των Θεμελιωδών Ελευθεριών κατά την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας».

Με αυτές τις αποφάσεις καλείται ο Υπάτος Αρμοστής να εξετάζει την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών που λαμβάνονται για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, λαμβάνοντας υπόψη αξιόπιστες πληροφορίες από όλες τις πηγές, να κάνει γενικές συστάσεις σχετικά με την υποχρέωση των κρατών να προάγουν και να προωθούν τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες στη μάχη κατά της τρομοκρατίας, να παρέχει συνδρομή και συμβουλές για το ζήτημα αυτό στα κράτη, καθώς και στους διεθνείς οργανισμούς. Το ζήτημα της προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της

⁴¹ <http://www.un.org/terrorism/terrorism-hr.html>

⁴² <http://www.un.org/Docs/sc/committee/1373>

τρομοκρατίας αποτελεί αντικείμενο της απόφασης 58/174 (2003) της ΓΣ και της απόφασης 2003/37 της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (« Ανθρώπινα Δικαιώματα και Τρομοκρατία»).

Σύμφωνα με την απόφαση 2/102 του Human Rights Council, ο Ύπατος Αρμοστής εξέθεσε στη ΓΣ την Έκθεσή του για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών κατά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Σε αυτήν ο Ύπατος Αρμοστής εξετάζει τον συνδυασμό της προαγωγής και προστασίας όλων των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών με την αποτελεσματικότητα των αντιτρομοκρατικών μέτρων, ως ένα στόχο που πρέπει να επιτευχθεί από όλα τα κράτη.

Ο Ύπατος Αρμοστής εκφράζει την ανησυχία του για το σεβασμό συγκεκριμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, και ειδικά για αυτά που σχετίζονται με την κράτηση και τη μεταφορά προσώπων υπόπτων για τρομοκρατική δράση, με τις διαδικαστικές υποχρεώσεις και τις ατομικές κυρώσεις σε βάρος των εν λόγω προσώπων.

VI) Ειδικός Εισηγητής για την Προαγωγή και Προστασία των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων κατά την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας – Ειδική Εισηγήτρια της Υπο-Επιτροπής για την Πρόληψη των Διακρίσεων και την Προστασία των Μειονοτήτων

Στα πλαίσια των Ηνωμένων Εθνών εργάζονται Ειδικοί Εισηγητές (Special Rapporteurs) και Ανεξάρτητοι Ειδικοί (Independent Experts), οι οποίοι ασχολούνται με το ζήτημα της τρομοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων⁴³. Αυτοί εκφράζουν την ανησυχία τους για τις ολοένα μεγαλύτερες απειλές κατά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα και σημειώνουν την ανάγκη να υπάρχουν αποτελεσματικές και ανεξάρτητες διαδικασίες ελέγχου για το περιεχόμενο των αντι-τρομοκρατικών μέτρων που λαμβάνονται⁴⁴. Επίσης, εκφράζουν τον προβληματισμό τους για τον πολλαπλασιασμό των πολιτικών και των νομοθεσιών που τίθενται σε ισχύ σε πολλά κράτη στο όνομα του αγώνα κατά της τρομοκρατίας, και τα οποία έχουν αρνητικό αντίκτυπο στην απόλαυση των

⁴³ <http://www.ohchr.org/english/issues/terrorism/index.htm>

⁴⁴ Joint Statement E/CN 4/2004/4, annex 1

ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αστικών, οικονομικών, πολιτικών, κοινωνικών και πολιτιστικών.

Στο σύνολό τους οι Ειδικοί Εισηγητές και οι Ανεξάρτητοι Ειδικοί καταδεικνύουν την ανησυχία τους για το γεγονός που λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις ότι, με το επιχείρημα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας τίθενται αυθαίρετα υπό περιορισμό τα ανθρώπινα δικαιώματα και ευαίσθητες ομάδες πληθυσμού γίνονται στόχος διακρίσεων στη βάση της καταγωγής και της κοινωνικο-οικονομικής τους θέσης, ιδιαίτερα οι μετανάστες και οι αναζητούντες άσυλο, καθώς και οι λαοί που πολεμούν για την ελευθερία και την αυτοδιάθεσή τους ή κατά των αρνητικών συνεπειών των οικονομικών πολιτικών της παγκοσμιοποίησης.

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων αποφάσισε, με την απόφαση 80/2005⁴⁵, να διορίσει για χρονικό διάστημα τριών χρόνων, έναν Ειδικό Εισηγητή για την Προώθηση και την Προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών κατά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας⁴⁶. Με την απόφαση 60/251, οι Ειδικές Διαδικασίες και οι εντολές τους αναλήφθηκαν από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (Human Rights Council), το οποίο αντικατέστησε την Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Τον Ιούνιο του 2006, το Συμβούλιο αποφάσισε να εκτείνει εξαιρετικά για ένα χρόνο την εντολή για όλες τις Ειδικές Διαδικασίες που είχε συστήσει η Επιτροπή.⁴⁷

Ο Ειδικός Εισηγητής, που ορίστηκε ο Φινλανδός Martin Scheinin, έχει ως εντολή να απευθύνει συγκεκριμένες συστάσεις στα κράτη στα πλαίσια της αποστολής του, να παρέχει συμβουλευτικές υπηρεσίες ή τεχνική βοήθεια, να συγκεντρώνει, να ζητά και να ανταλλάσσει πληροφορίες και αναφορές. Αντικείμενο των ερευνών του είναι οι καταγγελίες για παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών από τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας. Οι πηγές των πληροφοριών του είναι οι Κυβερνήσεις των χωρών τις οποίες επισκέπτεται προσωπικά, ιδιώτες ή εκπρόσωποι ή οργανώσεις τους. Για την πραγματοποίηση επιτόπιας επίσκεψης απαιτείται η συγκατάθεση των Κρατικών Αρχών.

Επίσης, έχει εντολή να ανταλλάσσει και να προωθεί τις καλύτερες πρακτικές για τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα, να συνεργάζεται στενά και να προωθεί το διάλογο με τους υπόλοιπους Ειδικούς Εισηγητές, Ειδικούς Αντιπροσώπους, Ομάδες Εργασίας, Ανεξάρτητους Ειδικούς της

⁴⁵ http://ap.ohchr.org/documents/E/CHR/resolutions/E-CN_4-RES-2005-80.doc

⁴⁶ <http://www.ohchr.org/english/issues/terrorism/rapporteur/srchr.htm>

⁴⁷ Human Rights Council decision [2006/102](#)

Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, την Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή του ΣΑ, τον Υπατο Αρμοστή για τα ανθρώπινα δικαιώματα, με διεθνείς οργανισμούς, με κυβερνήσεις και ΜΚΟ και να αναφέρουν τακτικά τις προόδους του έργου τους στην Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και στη Γενική Συνέλευση.

Μέχρι σήμερα ο Ειδικός Εισηγητής έχει επισκεφτεί διάφορες χώρες, ανάμεσά τους τις ΗΠΑ⁴⁸, το Ισραήλ⁴⁹ και τη Νότιο Αφρική , και έχει συντάξει σημαντικές αναφορές, στις οποίες αναλύει κρίσιμες πτυχές της παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων από τα αντιτρομοκρατικά μέτρα και τις πρακτικές των κρατών.

Στην έκθεση του προς τη ΓΣ στις 29 Ιανουαρίου του 2007⁵⁰ ο Ειδικός Εισηγητής παρουσίασε τη δραστηριότητά που ανέπτυξε από το διορισμό του και ανέλυσε ειδικά θέματα που απασχόλησαν το έργο του.

Ένα από τα θέματα αυτά είναι η πρακτική της δημιουργίας «προφίλ» τρομοκρατών από τις υπηρεσίες ασφαλείας των κρατών στο πλαίσιο της καταπολέμησης της τρομοκρατίας. Μάλιστα, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει ζητήσει από τα κράτη μέλη της να συνεργάζονται μεταξύ τους και με την Europol για να αναπτύξουν τα «τρομοκρατικά προφίλ»⁵¹, τα οποία ορίζονται ως «ένα σύνολο από σωματικά, ψυχολογικά ή συμπεριφορικά στοιχεία, τα οποία έχουν αναγνωριστεί ως τυπικά στοιχεία των προσώπων που εμπλέκονται σε τρομοκρατικές δραστηριότητες, και τα προφίλ αυτά παρουσιάζουν ορισμένη προβλεπτική αξία». Μάλιστα, έχει συσταθεί σχετικά μια ομάδα ειδικών από τη Europol και από κράτη μέλη της ΕΕ.

Τα «προφίλ των τρομοκρατών» χρησιμοποιούνται σε άλλες περιπτώσεις με πιο έμμεσο τρόπο, όταν οι αρχές ασφαλείας αποφασίζουν ποια άτομα να αναζητήσουν ως τρομοκράτες με βάση τα φυσικά ή συμπεριφορικά χαρακτηριστικά τους. Χρησιμοποιούνται, επίσης, τα «τρομοκρατικά προφίλ» με βάση την εθνική ή εθνική ταυτότητα και τη θρησκεία για τον έλεγχο της μετανάστευσης, ειδικά στις ΗΠΑ⁵².

Ο Ειδικός Εισηγητής εξέφρασε την αντίθεσή του στη χρήση των «τρομοκρατικών προφίλ» που βασίζονται σε χαρακτηριστικά όπως η θρησκεία και η εθνική καταγωγή, καθώς όχι μόνο δε συμμορφώνονται με τις εγγυήσεις σεβασμού

⁴⁸ A/HRC/6/17/Add.3, <http://www.unhchr.ch/hurricane/hurricane.nsf/view01/338107B9FD5A33CDC12572EA005286F8?opendocument>

⁴⁹ <http://www.unhchr.ch/hurricane/hurricane.nsf/view01/558FFE06B794822BC125730C004D2526?openDocument>

⁵⁰ A/HRC/4/26

⁵¹ Council of the European Union, Draft Council Recommendation on the development of terrorist profiles, 18 November 2002 (document 11858/3/02 REV 3).

⁵² A/HRC/4/26, p.7-9, para. 32-39

των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αλλά και αποτελούν δυσανάλογη και αυθαίρετη ανάμιξη στην προσωπική ζωή προσώπων⁵³, η οποία προστατεύεται από το άρθρο 17 του ΔΣΑΠΔ.

Παρομοίως, ο Ειδικός Εισηγητής έκρινε ότι οι έλεγχοι προσώπων, που είναι επιλεκτικοί και στηρίζονται στις στερεοτυπικές υποθέσεις ότι ορισμένες θρησκευτικές ή εθνικές ομάδες είναι πιο πιθανό από άλλους να είναι τρομοκράτες, αποτελεί δυσανάλογη και αυθαίρετη ανάμιξη με την ελευθερία της κίνησής τους, όπως αυτή κατοχυρώνεται από το άρθρο 12 του ΔΣΑΠΔ, με το δικαίωμά στην ιδιωτική ζωή και με την προσωπική ελευθερία τους, που προστατεύεται από το άρθρο 9 ΔΣΑΠΔ. Εξίσου, το μέτρο αυτό αποτελεί ευθεία διάκριση σε βάρος των προσώπων που συγκεντρώνουν τα χαρακτηριστικά που χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία των προφίλ κα, παραβιάζει τα άρθρα 2 και 26 του ΔΣΑΠΔ, που απαγορεύουν κάθε διάκριση, αλλά και τη Διεθνή Σύμβαση για την Εξάλειψη κάθε μορφής Φυλετικών Διακρίσεων (CERD).

Την αντίθεσή του προς την πρακτική της δημιουργίας του «τρομοκρατικού προφίλ» από τις αρχές ασφαλείας των κρατών μελών της ΕΕ έχει εκφράσει το Δίκτυο των ανεξάρτητων ειδικών για τα ανθρώπινα δικαιώματα της ΕΕ στην Έκθεση του 2003⁵⁴.

Στις 15 Αυγούστου 2007 ο Ειδικός Εισηγητής παρουσίασε στη ΓΣ την Έκθεση για το έργο που επιτέλεσε από τον Ιανουάριο ως τον Ιούλιο του 2007⁵⁵. Στο Μέρος III της Έκθεσής του ασχολείται με τα ζητήματα και τους κινδύνους που τίθενται για το προσφυγικό δίκαιο από τα παγκόσμια μέτρα κατά της τρομοκρατίας. Εξετάζει τα θέματα των ελέγχων στα σύνορα, της κράτησης των αιτούντων άσυλο και τα κενά στο δικαστικό έλεγχο αυτής, καθώς και τον αποκλεισμό προστασίας ή τη μη απόδοση σε αυτούς του προσφυγικού status. Επίσης, εξετάζει τα ζητήματα της εφαρμογής και της απαγόρευσης απόκλισης από την αρχή της μη-επαναπροώθησης (non-refoulement), της επιστροφής και του επαναπατρισμού των αιτούντων άσυλο και των προσώπων που κρατούνται για λόγους σχετιζόμενους με την τρομοκρατία της ενίσχυσης της παγκόσμιας ευθύνης για τη διεθνή προστασία ως εγγενές μέρος μιας αποτελεσματικής αντι-τρομοκρατικής στρατηγικής.

⁵³ A/HRC/4/26, p.9-10, para. 38

⁵⁴ EU Network of independent experts on fundamental rights, “The balance between freedom and security in the response by the European Union and its member States to the Terrorist Threats” (2003), p. 21.

⁵⁵ A/62/263

Ο Ειδικός, Εισηγητής, ενώ αναγνωρίζει την ανάγκη για αυξημένους συνοριακούς ελέγχους ως μέρος μιας αποτελεσματικής αντι-τρομοκρατικής στρατηγικής, εκφράζει την ανησυχία του για την παραβίαση των δικαιωμάτων στην ελευθερία και στην ασφάλεια των προσφύγων και καλεί τα κράτη να συνεργαστούν στενότερα με τον Ύπατο Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες (παρ.38,41). Ανάμεσα στα ζητήματα που εξετάζονται είναι η διοικητική κράτηση των αιτούντων άσυλο, χωρίς προβλέψεις για το δικαστικό έλεγχο της κράτησης. Το μέτρο της διοικητικής κράτησης εγείρει τα ζητήματα της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας του, του δικαιώματος σε ταχύ και αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο και των δικαιωμάτων του κρατουμένου και της απαγόρευσης των διακρίσεων. Όπως καταγράφει ο Ειδικός Εισηγητής, η κράτηση για μη συγκεκριμένη χρονική περίοδο μπορεί να επηρεάσει αρνητικά την ψυχική και σωματική υγεία των κρατουμένων. Οι συνθήκες απομόνωσης, συχνά σε κέντρα κράτησης ή φυλακές απομακρυσμένων περιοχών μπορεί να αυξήσει τον κίνδυνο να υποστούν οι κρατούμενοι βία, σε αντίθεση με τα άρθρα 7 και 10 του ΔΣΑΠΔ.

Επίσης, ο Ειδικός Εισηγητής υπενθυμίζει τον εθιμικό χαρακτήρα και την αναλλοίωτη φύση της αρχής της μη-επαναπροώθησης, η οποία έχει τεθεί στο στόχαστρο ύστερα από την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 (παρ.50).

Στο Μέρος IV της Έκθεσής του ο Ειδικός Εισηγητής παραθέτει τα συμπεράσματα του και απευθύνει συγκεκριμένες συστάσεις προς τα κράτη σχετικά με τους προληπτικούς ελέγχους στα σύνορα, τη συμμόρφωση με τους διεθνείς κανόνες για την κράτηση των αιτούντων άσυλο, την υποχρέωση μη-απόκλισης από την αρχή της επαναπροώθησης και τις ευθύνες των κρατών σχετικά με την απελευθέρωση, τον επαναπατρισμό και την αποκατάσταση των κρατουμένων για τρομοκρατία.

Ειδική Εισηγήτρια της Υπο-Επιτροπής για την Πρόληψη των Διακρίσεων και την Προστασία των Μειονοτήτων

Μεγάλη σημασία στο ζήτημα της ισορροπίας του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ασφάλειας έχει η τελική έκθεση⁵⁶, ως σύνολο με τα προκαταρκτικά κείμενα⁵⁷, της Ειδικής Εισηγήτριας Καλλιόπης Κουφά στην Υπο-

⁵⁶ Final Report (E/CN.4/Sub.2/2004/40)

⁵⁷ Preliminary Report (E/CN.4/Sub.2/1999/27), Progress Report (E/CN.4/Sub.2/2001/31), Second Progress Report (E/CN.4/Sub.2/2002/35), Additional Progress report with two addenda

Επιτροπή για την Πρόληψη των Διακρίσεων την Προστασία των Μειονοτήτων με τίτλο «Τρομοκρατία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», η οποία εργαζόταν με την εντολή της Υπο-Επιτροπής στο θέμα ήδη από το 1996. Η Εισηγήτρια εξετάζει το ζήτημα υπό πολλές οπτικές γωνίες (κρατική τρομοκρατία, τρομοκρατία και αγώνας για αυτοδιάθεση, πόλεμος και τρομοκρατία, ανθρωπιστικό δίκαιο, τρομοκρατία χρηματοδοτούμενη από ένα κράτος, ευθύνη μη-κρατικών δρώντων, κ.α) και προσφέρει σημαντικά συμπεράσματα, που ρίχνουν φως στη σχέση της τρομοκρατίας με τα ανθρώπινα δικαιώματα. Εξαιρετικής αξίας είναι οι συστάσεις που απευθύνει στο τέλος της Έκθεσής της η Εισηγήτρια.

Ανάμεσα στα άλλα, η Ειδική Εισηγήτρια δίνει έμφαση στο ζήτημα της στενής σχέσης της τρομοκρατίας με τα ανθρώπινα δικαιώματα και στην ανάγκη να μελετηθούν και να κατανοηθούν οι αιτίες που προκαλούν την τρομοκρατία, να εξευρεθούν απαντήσεις στο πρόβλημα και να μειωθούν οι πράξεις τρομοκρατίας. Σημειώνει ότι τα δύο σημαντικότερα θέματα που σχετίζονται με την τρομοκρατία είναι η εξέταση των πολυάριθμων γενεσιουργών αιτίων της τρομοκρατίας και η αναθεώρηση των στρατηγικών προς την κατεύθυνση της πρόληψης της τρομοκρατίας και των εκδηλώσεών της.

Η Ειδική Εισηγήτρια προτείνει στα Συμπεράσματα της Έκθεσής της την περιοδική αναθεώρηση και τροποποίηση των αντι-τρομοκρατικών εθνικών μέτρων με την υιοθέτηση αποτελεσματικών μηχανισμών (παρ.71) για τη συμμόρφωσή τους με τους διεθνείς κανόνες για τα ανθρώπινα δικαιώματα και το ανθρωπιστικό δίκαιο και με τις διεθνείς κατευθυντήριες γραμμές για τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα (παρ.70). Συστήνει στα Κράτη μέλη στις διεθνείς και περιφερειακές συμβάσεις για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων να επιδείξουν ιδιαίτερη προσοχή στη συμμόρφωσή τους με τους διεθνείς κανόνες για την παροχή ασύλου, την έκδοση προσώπων και τις αρχές του ανθρωπιστικού δικαίου (παρ.68).

Προς τη διεθνή κοινότητα απευθύνει τη σύσταση να αναληφθούν προσπάθειες για να ενσωματωθεί άμεσα η κρατική τρομοκρατία στη δικαιοδοσία των διεθνών ή περιφερειακών δικαστηρίων και την προτροπή προς όλα τα κράτη να αναθεωρήσουν τις εθνικές πρακτικές τους για την αποτελεσματική απονομή δικαιοσύνης για τις τρομοκρατικές ενέργειες και για τη δυνατότητα των θυμάτων να προσφεύγουν στη δικαιοσύνη (παρ.69). Πρόσθετα, ζητά την ενσωμάτωση του

ζητήματος της τρομοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο έργο όλων των μηχανισμών και των ειδικών διαδικασιών του ΟΗΕ για τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένης και της Αντι-Τρομοκρατικής Επιτροπής του ΣΑ, η οποία θα πρέπει να επιδείξει ειδική προσοχή στο ανθρωπιστικό δίκαιο, αλλά και στην αρχή της αυτοδιάθεσης και στην κυρίαρχη ισότητα των Κρατών.

Ακολούθως, η Ειδική Εισηγήτρια συστήνει να απομακρυνθεί η διεθνής κοινότητα από τον αυτόματο χαρακτηρισμό ομάδων εγκληματιών ως τρομοκρατών και των πράξεών τους ως τρομοκρατικών. Τα κράτη θα πρέπει να εξασφαλίσουν ότι η εθνική αντι-τρομοκρατική τους νομοθεσία περιέχει σαφή ορισμό για τις τρομοκρατικές ομάδες και τις τρομοκρατικές πράξεις (παρ.74).

Μία ακόμη σημαντική πρόταση της Ειδικής Εισηγήτριας είναι η διαμόρφωση από τη διεθνή κοινότητα ενός μηχανισμού για τη χάραξη κατευθυντήριων γραμμών για τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα, στις οποίες να προσδιορίζεται ο κίνδυνος, ο βαθμός στον οποίο μια απειλή αποτελεί απειλή για την ύπαρξη ενός κράτους, το βαθμό στον οποίο οι απαντήσεις στην τρομοκρατία συμμορφώνονται με τις προϋποθέσεις, το χρονοδιάγραμμα για την απόκλιση από τα δικαιώματα, την επίσημη ανακοίνωση των αποκλίσεων και την περιοδική αναθεώρηση των αποκλίσεων (παρ.77).

VII) Ο Γενικός Γραμματέας

Ο πρώην Γενικός Γραμματέας του ΟΗΕ Κόφι Ανάν δήλωσε σε ειδική σύσκεψη της Αντι-Τρομοκρατικής Επιτροπής του ΣΑ με Διεθνείς και Περιφερειακούς Οργανισμούς τον Μάρτιο του 2003 ότι « Οι απαντήσεις μας απέναντι στην τρομοκρατία, καθώς και οι προσπάθειές μας να την αντιμετωπίσουμε και να την προλάβουμε, θα πρέπει να στηρίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα οποία οι τρομοκράτες έχουν ως στόχο να καταστρέψουν. Ο σεβασμός για τα ανθρώπινα δικαιώματα, τις θεμελιώδεις ελευθερίες και το κράτος δικαίου αποτελούν βασικά εργαλεία στην προσπάθεια για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και όχι προνόμια που πρέπει να θυσιαστούν σε καιρό έντασης».

Ο ΓΓ Κόφι Ανάν, στην Έκθεσή του 'Uniting Against Terrorism' της 2ας Μαΐου 2006⁵⁸ υπέβαλε τις προτάσεις του για μια παγκόσμια αντι-τρομοκρατική στρατηγική.

⁵⁸ Report of the Secretary General, 2 May 06 , A/60/825, <http://www.un.org/unitingagainstterrorism/sg-terrorism-2may06.pdf>

Στις προτάσεις του αφιερώνεται ειδικό κεφάλαιο για την υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στο πλαίσιο της αντι-τρομοκρατικής πολιτικής (*VI. Defending human rights in the context of terrorism and counter-terrorism measures*), στο οποίο ο Γενικός Γραμματέας τονίζει την ανάγκη απαρέγκλιτης προστασίας και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη μάχη κατά της τρομοκρατίας. Ο Γενικός Γραμματέας στην Έκθεσή του προσπαθεί να επαναφέρει με ένταση το ζήτημα του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών, βλέποντας τη δράση του ΣΑ να διαφεύγει των ορίων.

Χαρακτηριστικά ο Γενικός Γραμματέας δηλώνει ότι «στη μάχη κατά της τρομοκρατίας, δεν πρέπει ποτέ να θυσιάσουμε τις αξίες μας και να υποβιβάσουμε τα κριτήριά μας...» και ότι «μόνο θέτοντας τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα υπό το πρίσμα του κράτους δικαίου μπορούμε να διαφυλάξουμε το διεθνές αναγνωρισμένο κανόνα που θέτει την τρομοκρατία εκτός νόμου, να μειώσουμε τα αίτια που προκαλούν την τρομοκρατική βία, και να αντιμετωπίσουμε τη δυστυχία και το μίσος που συντελούν στη στρατολόγηση τρομοκρατών...»

Κατά τον Κόφι Ανάν, η διεθνής συνεργασία κατά της τρομοκρατίας πρέπει να διεξάγεται σε πλήρη σύμπτωση με το διεθνές δίκαιο, τον Χάρτη των ΗΕ και των διεθνών συμβάσεων και πρωτοκόλλων, και τα κράτη έχουν την υποχρέωση να συμμορφώνονται με τις επιταγές του δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του προσφυγικού δικαίου και του ανθρωπιστικού δικαίου όταν λαμβάνουν αντι-τρομοκρατικά μέτρα. Προς το σκοπό της αποτελεσματικής προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ο ΓΓ καλεί τα κράτη να λειτουργούν σύμφωνα με τις υποχρεώσεις που πηγάζουν από τα διεθνή κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να αποδεχτούν την αρμοδιότητα των διεθνών και εθνικών οργάνων ελέγχου του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Ιδιαίτερη αναφορά κάνει ο ΓΓ στις ανησυχίες που εγείρονται παγκοσμίως από εμπειρογνώμονες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων γύρω από τον περιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών από πληθώρα αντι-τρομοκρατικών μέτρων, και τονίζει τη σπουδαιότητα του έργου του Γραφείου του Υπατου Αρμοστή των ΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα για την εξέταση του θέματος αυτού, την έκδοση συστάσεων και τη συνδρομή που μπορεί να παράσχει σχετικά στα κράτη. Επίσης, επιδοκιμάζει τον ορισμό του Ειδικού Εισηγητή για την προστασία και προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών κατά την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας από την Επιτροπή

Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων τον Ιούλιο του 2005. Το έργο του Ειδικού Εισηγητή είναι η συνεργασία με τα κράτη, τον ΟΗΕ και τους περιφερειακούς διεθνείς οργανισμούς, η διεξαγωγή επισκέψεων στα κράτη και η σύνταξη αναφορών για τη συμβατότητα των λαμβανομένων αντι-τρομοκρατικών μέτρων με τον σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και για την παροχή συμβουλευτικής γνώμης στα κράτη για το ζήτημα αυτό.

Ομοίως, εκφράζει την αισιοδοξία του για την δράση του νέου Human Rights Council στο πεδίο της ενσωμάτωσης του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα αντι-τρομοκρατικά μέτρα και την ελπίδα για την αποτελεσματικότητά του στο πεδίο της τρομοκρατίας.

Στη συνέχεια, ο ΓΓ καλεί τα κράτη να συνεργαστούν με την Αντι-Τρομοκρατική Επιτροπή του ΣΑ για να αποτρέψουν τη χρήση της τεχνολογίας των τηλεπικοινωνιών για την πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων τους, ωστόσο τονίζει ότι είναι ανάγκη να μη γίνει η αντι-τρομοκρατική πολιτική μέσο στα χέρια κυβερνήσεων για τον περιορισμό των πολιτικών τους αντιπάλων. Στο πλαίσιο της πρόληψης, ο ΓΓ τονίζει και πάλι την ανάγκη σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και αναφέρει σχετικά τα κριτήρια που ορίζει η Σύμβαση για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Στο τέλος του κεφαλαίου που αφιερώνει ο ΓΓ στη σημασία του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη μάχη κατά της τρομοκρατίας, θίγει το ακανθώδες ζήτημα της αδιαφανούς διαδικασίας για την εγγραφή προσώπων στη λίστα των υπόπτων για τρομοκρατία του ΣΑ και για την έλλειψη αποτελεσματικής διαδικασίας αμφισβήτησης της εγγραφής αυτής.

Τέλος, ο ΓΓ αναφέρεται και στην παράγραφο 109 του Καταληκτικού Κειμένου της Συνάντησης Κορυφής του ΟΗΕ του 2005 σχετικά με το θέμα της δίκαιης διαδικασίας και της καταχώρησης στη λίστα και καλεί το ΣΑ να διασφαλίσει δίκαιες και διαφανείς διαδικασίες για την εγγραφή και τη διαγραφή φυσικών και νομικών προσώπων στη λίστα, καθώς και εξαιρέσεις για λόγους ανθρωπισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

Από την 11^η Σεπτεμβρίου και έπειτα το πρόβλημα της τρομοκρατίας, το οποίο απασχολούσε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα ήδη από τη δεκαετία του '70 λόγω της πολιτικής τρομοκρατίας που υπήρξε έντονη τότε στον ευρωπαϊκό χώρο, τέθηκε με ιδιαίτερη επίταση και αποτέλεσε κεντρικό ζήτημα της πολιτικής της. Η ΕΕ συντάχτηκε κατά της τρομοκρατίας με τις ΗΠΑ και τον δικό τους «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» και έλαβε πληθώρα αντι-τρομοκρατικών μέτρων, τα οποία παρουσιάζουν πολλά κενά ως προς το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Τα μέτρα και οι πολιτικές της ΕΕ υπερβαίνουν συχνά τις αρχές της νομιμότητας και του κράτους δικαίου, αρχές που ως το 2001 αυστηρά διαπερνούσαν την ευρωπαϊκή έννομη τάξη, η οποία έδειχνε ιδιαίτερη ευαισθησία στο ζήτημα της προαγωγής και της προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του ατόμου.

Από το 2001 και έπειτα βλέπουμε μια συντηρητική στροφή της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την υιοθέτηση μιας περιοριστικής οπτικής ως προς το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, με το βάρος της πολιτικής της να γέρνει προς την ασφάλεια σε βάρος της ελευθερίας. Η ΕΕ ακολουθεί τις ΗΠΑ ως προς την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας υιοθετώντας την πολιτική της «κατάστασης εκτάκτου ανάγκης», σύμφωνα με την οποία τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να περιοριστούν για να εξασφαλιστεί η «πολυπόθητη» ασφάλεια.

Η ΕΕ χρησιμοποιεί ως νομικές οδούς για την υιοθέτηση των αντι-τρομοκρατικών μέτρων του ΣΑ και τους τρεις πυλώνες της. Πρόβλημα δημιουργείται όσον αφορά τη νομοθεσία υπό τον δεύτερο και τον τρίτο πυλώνα της ΕΕ, οι οποίοι έχουν διακυβερνητικό χαρακτήρα και οι πράξεις που λαμβάνονται στα πλαίσια τους παραμένουν νομικώς ανέλεγκτες από το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Έτσι, δεν μπορεί να ελεγχθεί η νομιμότητα των υιοθετούμενων αντι-τρομοκρατικών μέτρων και ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που άπτονται των μέτρων αυτών, ειδικά όταν αυτά αφορούν το ευαίσθητο θέμα της ασφάλειας και την ενίσχυση των εξουσιών του κράτους σε βάρος των ατομικών ελευθεριών⁵⁹. Εξίσου περιορισμένος είναι και ο ελεγκτικός ρόλος του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

⁵⁹ E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF), *The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Members States to the Terrorist Threats*, European Communities, Luxembourg, 2003, p. 9-10,42

Ι) Η Αντι-τρομοκρατική νομοθεσία της ΕΕ – Αποφάσεις-Πλαίσιο για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας και για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης

Ύστερα από την υιοθέτηση της απόφασης 1373/2001 του ΣΑ, η ΕΕ υιοθέτησε δύο Κοινές Θέσεις μέσω του δεύτερου πακέτου, την 2001/930⁶⁰ και την 2001/931⁶¹ της 28ης Δεκεμβρίου 2001, για την ενσωμάτωση των μέτρων της στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη. Στις 27 Δεκεμβρίου 2001 η ΕΕ υιοθέτησε τον Κανονισμό 2580/2001⁶² για να εφαρμοστεί η δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων φυσικών και νομικών προσώπων υπόπτων για τρομοκρατική δράση, σύμφωνα με την Κοινή Θέση 2001/631, η οποία περιείχε τη σχετική λίστα με τα ονόματα⁶³. Από τότε, η λίστα, η οποία άλλαζε από το ΣΑ, ανανεώθηκε πολλές φορές με Κοινές Θέσεις της ΕΕ (2002/976 κ.α).

Η ενσωμάτωση της λίστας στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη δεν γίνεται βεβαίως δίχως νομικά προβλήματα, καθώς αναμφίβολα θίγει το δικαίωμα ιδιοκτησίας, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη αλλά και το τεκμήριο της αθωότητας, όπως αυτά νομικά κατοχυρώνονται από τα άρθρα 1 και 6 αντίστοιχα της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, αλλά και από το Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.

Κατά τη διάρκεια του 2002 εντάθηκε ο αντι-τρομοκρατικός αγώνας. Στις 13 Ιουνίου του 2002 η ΕΕ υιοθέτησε μια Απόφαση-Πλαίσιο για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας⁶⁴, στη βάση αρχικών προτάσεων της Επιτροπής της 19ης Σεπτεμβρίου 2001. Η απόφαση-πλαίσιο περιέχει μια σειρά από ποινικά αδικήματα, τα οποία όλα τα κράτη έχουν την υποχρέωση να εντάξουν ως τρομοκρατικά στις έννομες τάξεις τους, το ελάχιστο της ποινής που πρέπει να επιβάλλεται σε αυτά, αλλά και έναν ορισμό της τρομοκρατίας.

Ο ορισμός αυτός παρουσιάζει πολλά μη επαρκώς προσδιορισμένα νομοτυπικά στοιχεία, όπως ο βαθμός σοβαρότητας της πράξης (*degree of seriousness*), και δεν πληροί τα κριτήρια της νομιμότητας, που απαιτούν τα στοιχεία του

⁶⁰ OJ L344/28.12.2001, p.98

⁶¹ OJ L344/28.12.2001, p.93

⁶² OJ L344/28.12.2001, p.70

⁶³ OJ L344/28.12.2001, p.83

⁶⁴ [2002/475/JHA](#)

εγκλήματος να είναι επακριβώς προσδιορισμένα στο γράμμα του νόμου⁶⁵. Ο ορισμός χαρακτηρίζει ορισμένες πράξεις που ήδη αποτελούν ποινικά αδικήματα στη νομοθεσία των κρατών μελών ως τρομοκρατικές πράξεις με βάση τη διάπραξή τους με τρομοκρατική πρόθεση και αυξάνει τις προβλεπόμενες ποινές. Οι πράξεις αυτές θεωρούνται τρομοκρατικές λόγω «...της φύσης και των συνθηκών τέλεσής τους» για να «...προξενήσουν σοβαρή ζημία σε μια χώρα ή σε έναν διεθνή οργανισμό» και με σκοπό να «...εκφοβίσουν τον πληθυσμό της χώρας, ή να αναγκάσουν μια Κυβέρνηση ή έναν διεθνή οργανισμό σε πράξη ή παράλειψη, ή να αποσταθεροποιήσουν σοβαρά ή να καταστρέψουν τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού»⁶⁶.

Με την Απόφαση-πλαίσιο ποινικοποιείται η ίδρυση τρομοκρατικής οργάνωσης, η συμμετοχή σε αυτήν και η κάθε είδους παροχή βοήθειας, ανεξάρτητα από τη διάπραξη τρομοκρατικών πράξεων. Ακόμη τιμωρούνται ως ιδιαίτερα εγκλήματα ορισμένα που σχετίζονται με την τρομοκρατική δράση, όπως η διακεκριμένη κλοπή και η πλαστογραφία δημοσίων εγγράφων.

Στο κείμενο της Απόφασης-πλαισίου αναφέρεται ότι η απόφαση αυτή δεν επηρεάζει την υποχρέωση των κρατών μελών να σέβονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις θεμελιώδεις νομικές αρχές που προστατεύονται από το άρθρο 6 της Συνθήκης για την ΕΕ, καθώς και ότι κανένα σημείο δε θα ερμηνεύεται με τρόπο που να περιορίζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες όπως το δικαίωμα στην απεργία, η ελευθερία του συνέρχεσθαι, του συνεταιρίζεσθαι, η ελευθερία της έκφρασης.

Την ίδια μέρα, στις 12 Ιουνίου 2002, υιοθετήθηκε και η Απόφαση-πλαίσιο για το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης⁶⁷ (European Arrest Warrant), το οποίο αποτελούσε αντικείμενο επεξεργασίας για πολύ καιρό πριν και που τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου επέσπευσαν την υιοθέτησή του. Το Ευρωπαϊκό Ένταλμα Σύλληψης προβλέπει ότι το αδίκημα της συμμετοχής σε τρομοκρατική οργάνωση επιφέρει την έκδοση του ατόμου χωρίς έλεγχο του διπλού ποινικού υπευθύνου για αδικήματα που τιμωρούνται με ποινή φυλάκισης τριών τουλάχιστον χρόνων.

⁶⁵ E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF), *The Balance between Freedom and Security in the Response by the European Union and its Members States to the Terrorist Threats*, European Communities, Luxembourg, 2003, p.11

⁶⁶ Άρθρο 1 της απόφασης-πλαίσιο

⁶⁷ OJ L190/ 18.7.2002

Στο προοίμιο του Ευρωπαϊκού Εντάλματος Σύλληψης προβλέπονται δύο εξαιρέσεις από την εφαρμογή του, όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι το ένταλμα που εκδίδεται βασίζεται σε λόγους διάκρισης λόγω του φύλου, της καταγωγής, της θρησκείας, της εθνικότητας, των πολιτικών πιστεύω και της σεξουαλικής ταυτότητας του ατόμου, και όταν υπάρχει σοβαρή παραβίαση από ένα κράτος των θεμελιωδών δικαιωμάτων και αρχών που καθορίζονται στο άρθρο 6 της ΣυνθΕΕ.

II) Πρόγραμμα Χάγης (2004) – Σχέδιο Δράσης κατά της Τρομοκρατίας (2005) – Αντι-τρομοκρατική Στρατηγική ΕΕ (2005)

Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε στις 4 και 5 Νοεμβρίου 2004 το λεγόμενο Πρόγραμμα της Χάγης⁶⁸, το οποίο περιέχει δέκα θέματα προτεραιότητας για την Ένωση με σκοπό την ενίσχυση του Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης για τα πέντε ακόλουθα χρόνια. Οι προτεραιότητες που τέθηκαν είναι η ενίσχυση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της ιθαγένειας, η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας, ο καθορισμός μιας ισόρροπης αντιμετώπισης της μετανάστευσης, η θέσπιση κοινής διαδικασίας σε θέματα ασύλου, η μεγιστοποίηση των θετικών συνεπειών της μετανάστευσης, η διαμόρφωση ολοκληρωμένης διαχείρισης των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, η επίτευξη ικανοποιητικής ισορροπίας μεταξύ της προστασίας του ιδιωτικού βίου και της ασφάλειας κατά τη διαβίβαση πληροφοριών, η διαμόρφωση στρατηγικής αντίληψης σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα, η εγγύηση πραγματικού χώρου ευρωπαϊκής δικαιοσύνης και η κατανομή των αρμοδιοτήτων και η μέριμνα για την αλληλεγγύη .

Στο πεδίο των αντι-τρομοκρατικών μέτρων τονίστηκε η ανάγκη η προσέγγιση για την υιοθέτησή τους να είναι ολοκληρωμένη και συνεκτική και να επικεντρώνεται στην πρόληψη και στην ανταλλαγή πληροφοριών⁶⁹. Η προτεραιότητα δίνεται στην υποστήριξη των κρατών μελών στη μάχη κατά όλων των εκδηλώσεων της τρομοκρατίας μέσω της συνεργασίας των κρατών στην ανταλλαγή πληροφοριών, στην αστυνομική συνεργασία και γενικά στην πρόληψη κατά της στρατολόγησης τρομοκρατών και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας. Επίσης, αναγκαία

⁶⁸ <http://europa.eu/scadplus/leg/en/lvb/l16002.htm>

⁶⁹ http://ec.europa.eu/justice_home/news/information_dossiers/the_hague_priorities/doc/02_terrorism_en.pdf

θεωρείται και η συνεργασία με μη κράτη μέλη για την εξασφάλιση της αποτελεσματικότητας της αντι-τρομοκρατικής πολιτικής.

Πρόσθετα, η ΕΕ ενίσχυσε με σημαντικές αρμοδιότητες την Europol για την ανάλυση των τρομοκρατικών κινδύνων και απειλών και για την ανταλλαγή πληροφοριών για τους τρομοκράτες. Στις 28 Φεβρουαρίου 2002 δημιούργησε τη Eurojust για τη δικαστική συνεργασία και συνδρομή ανάμεσα στις Δικαστικές Αρχές των κρατών μελών.

Στις 16 Ιουνίου 2004 η Επιτροπή υιοθέτησε πρωτοβουλία προς το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο για τη δυνατότητα των αρχών επιβολής του νόμου ενός κράτους μέλους να έχουν δικαίωμα σε πρόσβαση στις βάσεις δεδομένων άλλου κράτους μέλους. Τόνισε την ανάγκη να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών , της Europol και της Eurojust, και ανάμεσα στη Europol και στο Όργανο των Αρχηγών της Αστυνομίας (Task Force), αναδεικνύοντας τη Europol ως το κατάλληλο σώμα για τη συγκέντρωση πληροφοριών για εγκληματική δραστηριότητα και για την υποστήριξη του έργου του Οργάνου των Αρχηγών της Αστυνομίας. Με σκοπό τη συνεισφορά στη διεθνή δράση, η Επιτροπή πρότεινε στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο της 26ης Μαρτίου 2004 τη μεταφορά ορισμένων δεδομένων στην Interpol, ανάμεσα σε αυτά και δεδομένα για κλεμμένα διαβατήρια.

Στις 11 Μαρτίου του 2004 η ΕΕ χτυπήθηκε η ίδια από την τρομοκρατία με τη βομβιστική επίθεση στη Μαδρίτη, για να ακολουθήσει και δεύτερο μεγάλο χτύπημα στις 7 Ιουλίου του 2005 αυτή τη φορά στο Λονδίνο.

Το 2004 η ΕΕ συμπλήρωσε και αναδιαμόρφωσε το Σχέδιο Δράσης κατά της Τρομοκρατίας του 2001 με βάση 7 βασικές κατευθύνσεις: την ενίσχυση των διεθνών προσπαθειών για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τον περιορισμό της πρόσβασης των τρομοκρατών σε οικονομικούς και χρηματοδοτικούς πόρους, την αύξηση της ικανότητας των Ευρωπαϊκών Θεσμών και κρατών μελών να διεξάγουν έρευνες και να διώκουν, την προστασία της ασφάλειας των διεθνών μεταφορών και την εγκαθίδρυση ενός αποτελεσματικού συστήματος συνοριακού ελέγχου, την ενίσχυση του συντονισμού μεταξύ των κρατών μελών και άρα της ικανότητας της Ένωσης να προλαμβάνει και να διαχειρίζεται τις συνέπειες ενός τρομοκρατικού χτυπήματος, την εξέταση των αιτιών που συμβάλουν στην στρατολόγηση των τρομοκρατών και, τέλος, την ενθάρρυνση των τρίτων κρατών να δεσμευτούν πιο αποτελεσματικά στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Τον Δεκέμβριο του 2005 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο υιοθέτησε την Αντι-Τρομοκρατική Στρατηγική της ΕΕ. Η δέσμευση στο επίκεντρο της Αντι-Τρομοκρατικής Στρατηγικής είναι «να καταπολεμηθεί ολοκληρωμένα η τρομοκρατία ταυτόχρονα με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και να γίνει η Ευρώπη πιο ασφαλής, επιτρέποντας στους πολίτες της να ζήσουν σε ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης». Στην παράγραφο 22 της Αντι-Τρομοκρατικής Στρατηγικής δηλώνεται ότι όλες οι προσπάθειες για να καταπολεμηθεί η τρομοκρατική δραστηριότητα και να οδηγηθούν οι τρομοκράτες ενώπιον της δικαιοσύνης θα πρέπει να γίνονται με σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα και στο διεθνές δίκαιο. Επιπλέον, στο πεδίο της ριζοσπαστικοποίησης της τρομοκρατίας, στην παράγραφο 11 της Αντι-Τρομοκρατικής Στρατηγικής σημειώνεται ότι η ΕΕ πρέπει να προωθήσει ακόμη πιο ενεργά τη σωστή διακυβέρνηση, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τη δημοκρατία, καθώς και την εκπαίδευση και την οικονομική ευημερία.

Γίνεται, λοιπόν, φανερό ότι η ΕΕ έχει ρίξει το βάρος στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας με κατασταλτικά και αστυνομικά μέτρα, τα οποία διαρκώς ενισχύονται και διευρύνονται.

III) Συμφωνία ΗΠΑ-ΕΕ για τη μεταφορά προσωπικών δεδομένων επιβατών – Η Απόφαση του ΔΕΚ

Ένα δείγμα της συμπαράταξης της ΕΕ με τον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» των ΗΠΑ υπήρξε η σύναψη της Διμερούς Συμφωνίας της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τις ΗΠΑ το 2003, για την παραχώρηση και επεξεργασία από το Γραφείο Τελωνείων και Συνοριακής Προστασίας των ΗΠΑ (*United States Bureau of Customs and Border Protection*) των προσωπικών δεδομένων (*personal data processing*) επιβατών αεροπορικών εταιριών που ταξίδευαν από την Ευρώπη προς το έδαφος των ΗΠΑ⁷⁰.

Όμως, η Συμφωνία προσέκρουε στην Οδηγία 95/46 της 24^{ης} Οκτωβρίου 1995 της ΕΚ, η οποία έθετε συγκεκριμένους κανόνες σχετικά με τη διαβίβαση προσωπικών

⁷⁰ Commission Decision, 14 May 2004, on the adequate protection of personal data contained in the Passenger Name Record of air passengers transferred to the United States' Bureau of Customs and Border Protection, OJ L 235, 6.7.2004, P.11

δεδομένων Ευρωπαίων πολιτών σε τρίτες χώρες⁷¹. Σύμφωνα με την Οδηγία, η μεταφορά των δεδομένων επιτρέπεται μόνο αν το εν λόγω τρίτο κράτος διασφαλίζει «επαρκή» βαθμό προστασίας τους. Η «επάρκεια» του βαθμού προστασίας πρέπει να συνάγεται «υπό το φως όλων των συνθηκών υπό τις οποίες λαμβάνει χώρα η διαδικασία μεταφοράς των δεδομένων ή το σύνολο των διαδικασιών μεταφοράς των δεδομένων».

Το άρθρο 25 της Οδηγίας εξουσιοδοτεί την Επιτροπή να έρθει σε διαπραγμάτευση με τρίτες χώρες που ζητούν τη μεταφορά δεδομένων αλλά, κατά τη γνώμη της, δεν εξασφαλίζουν επαρκές επίπεδο προστασίας αυτών, με σκοπό να επιτευχθεί μια ικανοποιητική λύση από την άποψη της προστασίας των θεμελιωδών ατομικών ελευθεριών. Το άρθρο 26 προβλέπει ορισμένες αποκλίσεις από την αρχή της απαγόρευσης της μεταφοράς των δεδομένων σε χώρα που δεν εξασφαλίζει τον επαρκή βαθμό προστασίας τους⁷².

Τελικά, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το οποίο υπήρξε αντίθετο στη σύναψη της εν λόγω Συμφωνίας⁷³, άσκησε προσφυγές στο ΔΕΚ κατά της Επιτροπής και του Συμβουλίου Υπουργών για την ακύρωση των Αποφάσεων 496/2004 και 535/2004 για τη σύναψη της Συμφωνίας με τις ΗΠΑ για τη μεταφορά των προσωπικών δεδομένων των επιβατών αερομεταφορέων που ταξιδεύουν από την Ευρώπη στις ΗΠΑ.

Το ΔΕΚ συνεκδίκασε τις δύο προσφυγές και με την Απόφαση του της 30^{ης} Μαΐου 2006 αποφάσισε την ακύρωση των Αποφάσεων για το επιτρεπτό της σύναψης της Διμερούς Συμφωνίας⁷⁴ με το αιτιολογικό της παραβίασης του άρθρου 25 της Οδηγίας 95/46. Το Δικαστήριο έκρινε ότι οι ΗΠΑ δε διαθέτουν τον επαρκή βαθμό

⁷¹ Transfer of Air Passenger Name Record (PNR) Data: A Global EU Approach, COM(2003) 826 Final, 16/12/2003

⁷² Βλέπε σχετικά : Article 29 Working Party, Working Document, *Transfers of Personal Data to Third Countries: Applying Articles 25 and 26 of the EU Data Protection Directive*, 25 July 1998, WP12, Opinion 4/2003 on the level of protection ensured in the United States for the transfer of passengers' data, adopted by the Working Party on 13 June 2003, http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/docs/wpdocs/2003/wp78_fr.pdf

Opinion 2/2004 on the Adequate Protection of Personal Data Contained in the PNR of Air Passengers to be transferred to the United States' Bureau of Customs and Border Protection , 29 January 2004, http://europa.eu.int/comm/internal_market/privacy/docs/wpdocs/2004/wp87_fr.pdf

⁷³ http://www.europarl.europa.eu/news/public/focus_page/016-979-255-09-37-902-20050819FCS00978-12-09-2005-2005/default_el.htm

⁷⁴ Judgement of 30 May 2006 (Grand Chamber)- Joined Cases C-317/04 and 318/04- Actions for Annulment under Article 230 EC, brought on 27 July 2004, EuropeanParliament, supported by European Data Protection Supervisors, intervener, v. Council of the European Union, defendant in Case C-317/04, supported by the European Commission of the European Communities and United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and v. Commission of the European Communities, defendant in Case C-318/04, supported by the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland

ασφάλειας των προσωπικών δεδομένων και, ως εκ τούτου, η ΕΚ οφείλει να προστατεύσει τους πολίτες της.

IV) Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων

Για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα πλαίσια της ΕΕ εργάζεται ο νεοσύστατος θεσμός του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων (*Fundamental Rights Agency*), ο οποίος διακηρύσσει ότι τα θεμελιώδη δικαιώματα βρίσκονται στον πυρήνα των αξιών της Ένωσης και είναι αναγκαίο να αναπτυχθούν οι πολιτικές για τον έλεγχο του σεβασμού και για την προαγωγή τους. Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων προήλθε από τον μετασχηματισμό του Ευρωπαϊκού Παρατηρητηρίου των Φαινομένων Ρατσισμού και Ξενοφοβίας (*European Union Monitoring Centre on Racism and Xenophobia*) το 2007⁷⁵.

Η αλλαγή αυτή αποτελεί μια θετική εξέλιξη για την επίτευξη αποτελεσματικότερης προστασίας και προαγωγής των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στους κόλπους της ΕΕ, δεδομένου ότι αποτελεί ένα ανεξάρτητο όργανο, το οποίο έχει ως σκοπό να παρέχει εξειδικευμένη βοήθεια στα όργανα της ΕΚ και στις κυβερνήσεις των κρατών μελών για το σεβασμό των θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά την εφαρμογή των κανόνων της ΕΚ⁷⁶. Ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων θα έχει στενή συνεργασία με το Συμβούλιο της Ευρώπης.

⁷⁵ OJ L 53/1, 22.2.2007, Council Regulation (EC) No 168/2007, http://fra.europa.eu/fra/material/pub/FRA/reg_168-2007_en.pdf

⁷⁶ Άρθρο 2 Κανονισμού

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

Ο Οργανισμός του Συμβουλίου της Ευρώπης, θεματοφύλακας από το 1948 των τριών θεμελιωδών αξιών της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, από τις οποίες εμπνέεται και τις οποίες υπερασπίζει, διακήρυξε ξεκάθαρα τη θέση του στο ζήτημα της αντιμετώπισης της τρομοκρατίας και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ή αλλιώς στο ζήτημα της ισορροπίας ανάμεσα στην ασφάλεια και στα ανθρώπινα δικαιώματα⁷⁷.

Τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης, απομακρυνόμενα από τη μισαλλοδοξία, την εμπάθεια και την εκδικητικότητα, υιοθέτησαν μια εμπεριστατωμένη και θεμελιωμένη άποψη περί της κατάστασης μετά τις 11/9 και της ανάγκης να καταπολεμηθεί σφαιρικά η τρομοκρατία, όχι μόνο κατασταλτικά αλλά και με την προσπάθεια άρσης των δομικών αιτιών που την προκαλούν και τη γιγαντώνουν.

1) Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη μάχη κατά της τρομοκρατίας (Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on human rights and the fight against terrorism)

Υποδειγματικό κείμενο, που μπορεί να αποτελέσει παράδειγμα προς υιοθέτηση από όλα τα κράτη και τους διεθνείς οργανισμούς που εργάζονται για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, αποτελούν οι Κατευθυντήριες Γραμμές της Επιτροπής των Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη μάχη κατά της τρομοκρατίας (*Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on human rights and the fight against terrorism*)⁷⁸, που υιοθετήθηκε στις 11 Ιουλίου του 2002. Οι κατευθυντήριες γραμμές αποτελούν ένα ολοκληρωμένο σύνολο ερμηνευμένων κανόνων που καλύπτουν όλο το φάσμα των δικαιωμάτων που τίθενται σε διακινδύνευση από τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα. Οι Κατευθυντήριες Γραμμές, ωστόσο, δεν έχουν δεσμευτική ισχύ ούτε αποτελούν Συνθήκη και δεν υπάρχει όργανο σχετικό με την τήρηση αυτών από τα κράτη.

⁷⁷ [http://: www.coe.int//](http://www.coe.int//)

⁷⁸ [CM/Del/Dec\(2002\)804/4.3/appendix3E / 11 July 2002](#)

Στο προοίμιο του κειμένου η Επιτροπή των Υπουργών καθιστά ξεκάθαρη την τοποθέτηση της ως προς την απόλυτη και απερίφραστη καταδίκη της τρομοκρατίας σε όλα τις εκδηλώσεις και τα μέσα που χρησιμοποιεί και για οποιοδήποτε λόγο⁷⁹. Η τρομοκρατία θέτει σε σοβαρή διακινδύνευση τα ανθρώπινα δικαιώματα, απειλεί τη δημοκρατία και επιδιώκει την αποσταθεροποίηση νόμιμα εκλεγμένων κυβερνήσεων και την μείωση της αξίας της πλουραλιστικής κοινωνίας⁸⁰. Τονίζεται η επιτακτική ανάγκη τα Κράτη να προστατεύσουν τους λαούς τους, να αγωνιστούν ενάντια στην τρομοκρατία και να συνεργαστούν ώστε να συλλάβουν τους υπευθύνους για τα τρομοκρατικά χτυπήματα και να τους οδηγήσουν ενώπιον της δικαιοσύνης για τις παράνομες πράξεις τους (Προοίμιο, d-e-f-g), αλλά και να φροντίσουν για την επανόρθωση των θυμάτων των τρομοκρατικών πράξεων.

Όμως, όλα αυτά τα βήματα θα πρέπει να γίνονται με πυξίδα το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, του κράτους δικαίου και, όπου απαιτείται, του ανθρωπιστικού δικαίου⁸¹, και με τη σκέψη ότι η καταπολέμηση της τρομοκρατίας απαιτεί μακροχρόνια σχεδιασμένα μέτρα για την εξάλειψη και την πρόληψη των αιτιών που προκαλούν την τρομοκρατία και για την προώθηση της κοινωνικής συνοχής και του δια-πολιτισμικού και δια-θρησκευτικού διαλόγου (Προοίμιο, h). Για το λόγο αυτό, υπογραμμίζεται η υποχρέωση των Κρατών να σέβονται τα διεθνή κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας, και ιδιαίτερα για τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης, να σέβονται την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και τη νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου (Προοίμιο, i).

Στο κυρίως κείμενο περιέχονται οι κατευθυντήριες γραμμές για τα μέτρα αντιμετώπισης της τρομοκρατίας και για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που συνδέονται άμεσα με αυτά.

Καταρχάς υπογραμμίζεται η υποχρέωση των κρατών να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα για να προστατεύσουν τα θεμελιώδη δικαιώματα όλων των πολιτών που βρίσκονται στη δικαιοδοσία τους απέναντι στην τρομοκρατία, και

⁷⁹ Προοίμιο, [b.]- [c.]

⁸⁰ Προοίμιο [a.]

⁸¹ Προοίμιο, *The Committee of Ministers... [d.] Recalling that it is not only possible, but also absolutely necessary, to fight terrorism while respecting human rights, the rule of law and, where applicable, international humanitarian law; [e.] Recalling the need for States to do everything possible, and notably to co-operate, so that the suspected perpetrators, organisers and sponsors of terrorist acts are brought to justice to answer for all the consequences, in particular criminal and civil, of their acts;*

ειδικά το υπέρτατο δικαίωμα στη ζωή. Αυτή η θετική υποχρέωση δικαιολογεί τον αγώνα των κρατών κατά της τρομοκρατίας, ο αγώνας αυτός όμως δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να καταπατά τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα.

Όλα τα μέτρα που λαμβάνονται κατά της τρομοκρατίας πρέπει να είναι ευθυγραμμισμένα με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου και να υπόκεινται σε έλεγχο. Τα κράτη έχουν την υποχρέωση να καταπολεμούν κάθε μορφής αυθαιρεσία, καθώς και κάθε διάκριση και ρατσιστική συμπεριφορά.

Τα μέτρα θα πρέπει να είναι σύμφωνα με το νόμο, και όταν ένα μέτρο περιορίζει τα ανθρώπινα δικαιώματα, οι περιορισμοί αυτοί θα πρέπει να καθορίζονται με τη μεγαλύτερη δυνατή ακρίβεια και να υπακούουν στην αρχή της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό.

Οι βασανισμοί και η απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία απαγορεύονται απόλυτα και σε κάθε περίπτωση, και ιδιαίτερα κατά τη σύλληψη, την ανάκριση και την κράτηση των υπόπτων ή αυτών που έχουν καταδικασθεί για τρομοκρατικές πράξεις. Η προστασία αυτή είναι απόλυτη και ανεξάρτητη από τη φύση των πράξεων για τις οποίες το εν λόγω άτομο είναι ύποπτο ή για τις οποίες έχει καταδικασθεί.

Η επόμενη κατευθυντήρια γραμμή αφορά το ευαίσθητο ζήτημα της συλλογής και της επεξεργασίας από τις αρμόδιες αρχές των προσωπικών δεδομένων στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Η συλλογή και η επεξεργασία από τις κρατικές αρχές των προσωπικών δεδομένων που σχετίζονται με το σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, επιτρέπεται μόνο υπό αυστηρές προϋποθέσεις και σε περίπτωση που το μέτρο αυτό θεωρείται αναλογικό σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, και υπάρχουν οι ανάλογες προβλέψεις σε εσωτερικό νόμο. Επίσης, αναγκαίος είναι ο έλεγχος των υιοθετούμενων μέτρων από αρμόδια ανεξάρτητη αρχή.

Τα μέτρα που χρησιμοποιούνται στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας και επηρεάζουν την ιδιωτική ζωή, όπως οι σωματικές και οι κατ'οίκον έρευνες, οι τηλεφωνικές υποκλοπές, η παρακολούθηση της αλληλογραφίας και η χρήση κρυφών πρακτόρων, πρέπει να προβλέπονται στο νόμο και να υπάρχει η δυνατότητα να αμφισβητηθεί η νομιμότητά τους ενώπιον νομίμου δικαστηρίου. Επίσης, τα μέτρα αυτά πρέπει να σχεδιάζονται και να ελέγχονται από τις αρμόδιες αρχές, ώστε να μειώνεται στο μεγαλύτερο δυνατό βαθμό η προσφυγή σε φονική βία. Επίσης, η

χρήση όπλων από τις αρχές ασφαλείας πρέπει να είναι αυστηρά αναλογική προς το σκοπό της προστασίας των προσώπων ενάντια στην παράνομη βία.

Στη συνέχεια, ένα πρόσωπο που θεωρείται ύποπτο, μπορεί να συλληφθεί μόνο αν υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες εναντίον του. Οι λόγοι της σύλληψής του πρέπει απαραίτητως να γνωστοποιούνται σε αυτό. Ένα πρόσωπο που συλλαμβάνεται για τρομοκρατική δραστηριότητα θα πρέπει να οδηγείται ενώπιον του φυσικού δικαστή του και να έχει το δικαίωμα να αμφισβητήσει τη νομιμότητα της σύλληψης και της κράτησής του από την αστυνομία. Η σύλληψη και η κράτηση του θα πρέπει να διαρκεί για εύλογο χρονικό διάστημα, το οποίο θα πρέπει να προβλέπεται από το νόμο, καθώς και να υπόκειται σε τακτικό έλεγχο της νομιμότητάς της από αρμόδιο δικαστήριο.

Η επόμενη κατευθυντήρια γραμμή αφορά τις νόμιμες διαδικασίες και το δικαίωμα που έχει κάθε πρόσωπο σε δίκαιη δίκη μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα από ανεξάρτητο και αμερόληπτο νόμιμο δικαστήριο, καθώς και το τεκμήριο της αθωότητας του κατηγορουμένου. Όπως αναφέρεται στο κείμενο, οι ανάγκες καταπολέμησης της τρομοκρατίας μπορούν να δικαιολογήσουν ορισμένες αποκλίσεις από το δικαίωμα της υπεράσπισης του κατηγορουμένου, και ειδικά για την πρόσβαση και την επικοινωνία με το συνήγορο υπεράσπισης, την πρόσβαση στη δικογραφία και τη χρήση ανώνυμων καταθέσεων. Οι περιορισμοί αυτοί στο δικαίωμα υπεράσπισης πρέπει να βρίσκονται σε αυστηρή αναλογία με τον επιδιωκόμενο σκοπό, και τα μέτρα προστασίας των συμφερόντων του κατηγορουμένου πρέπει να λαμβάνονται έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ισότητα της διαδικασίας και να διασφαλίζεται ότι δεν χάνεται η ουσία των δικονομικών δικαιωμάτων.

Έπειτα εξετάζονται οι σχετικές με τις επιβαλλόμενες ποινές πρόνοιες. Σύμφωνα με αυτές, οι ποινές που επιβάλλονται σε πρόσωπα που κατηγορούνται για τρομοκρατικές πράξεις πρέπει να προβλέπονται από το νόμο για κάθε πράξη ή παράλειψη που συνιστά ποινικό αδίκημα κατά το χρόνο που διαπράχθηκε. Καμία βαρύτερη ποινή δεν μπορεί να επιβληθεί από αυτήν που προβλεπόταν κατά το χρόνο που διαπράχθηκε το ποινικό αδίκημα. Σε καμία περίπτωση δεν επιτρέπεται να καταδικασθεί σε θανατική ποινή ένα πρόσωπο που κατηγορείται για τρομοκρατική δραστηριότητα, και αν επιβληθεί τέτοια ποινή, απαγορεύεται η εκτέλεσή της.

Το επόμενο θέμα είναι η ρύθμιση των συνθηκών κράτησης. Ο σεβασμός της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κάθε υπόπτου για τρομοκρατική δράση δεν μπορεί να

περιορίζεται. Η ανάγκη να καταπολεμηθεί η τρομοκρατία μπορεί, ωστόσο, να επιβάλει περιορισμούς πιο αυστηρούς από αυτούς που εφαρμόζονται στους υπόλοιπους κρατούμενους, και ειδικά σχετικά με την επικοινωνία και την επίβλεψη της αλληλογραφίας, συμπεριλαμβανομένου και αυτής μεταξύ του συνηγόρου και του πελάτη, την τοποθέτηση των προσώπων σε ειδικά κελιά ασφαλείας και το χωρισμό των προσώπων αυτών μεταξύ τους, με την προϋπόθεση ότι το μέτρο αυτό είναι αναλογικό με το σκοπό που επιδιώκεται.

Ακολούθως εξετάζεται το ζήτημα του ασύλου και της απέλασης των ατόμων που αιτούνται ασύλου. Η βασική αρχή είναι ότι όλες οι αιτήσεις για παροχή ασύλου εξετάζονται σε ατομική βάση και ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται πρέπει να υπόκεινται σε αίτηση θεραπείας. Ωστόσο, όταν ένα κράτος έχει βάσιμες ενδείξεις ότι ο αιτών άσυλο έχει συμμετάσχει σε τρομοκρατικές δραστηριότητες, τότε το καθεστώς του πρόσφυγα δε θα πρέπει να παρέχεται σε αυτόν.

Τα κράτη έχουν το καθήκον να δέχονται τις αιτήσεις ασύλου και να εξασφαλίζουν ότι η επαναπροώθηση (*refoulement*) των αιτούντων στη χώρα προέλευσής τους ή σε άλλη χώρα δε θα τους εκθέσει στον κίνδυνο της θανατικής ποινής, του βασανισμού ή της απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης. Οι ίδιες αρχές ισχύουν και για την απέλαση, καθώς και ότι απαγορεύονται οι ομαδικές απελάσεις αλλοδαπών. Σε κάθε περίπτωση, η εντολή για την απέλαση ή την επαναπροώθηση πρέπει να εκτελούνται με σεβασμό στη σωματική ακεραιότητα και στην αξιοπρέπεια του προσώπου και να αποφεύγεται κάθε απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση.

Η έκδοση αποτελεί μια ουσιώδη διαδικασία για την αποτελεσματική διεθνή συνεργασία στη μάχη κατά της τρομοκρατίας. Υπάρχει υποχρέωση των κρατών να μην εκδίδουν πρόσωπα σε χώρες στις οποίες τα πρόσωπα αυτά έχουν καταδικαστεί σε θανατική ποινή. Ωστόσο, το κράτος έκδοσης μπορεί να διατάξει την έκδοση αν του έχουν δοθεί επαρκείς εγγυήσεις ότι το υπό έκδοση πρόσωπο δε θα καταδικασθεί σε θάνατο και εάν καταδικασθεί ότι δε θα εκτελεσθεί η ποινή αυτή.

Απαγορεύεται η απέλαση όταν υπάρχουν σοβαροί λόγοι να πιστευτεί ότι το πρόσωπο του οποίου η έκδοση ζητείται θα βασανιστεί ή θα μεταχειριστεί με απάνθρωπη και ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία ή ότι η αίτηση έκδοσης έγινε με σκοπό να διωχθεί το άτομο με βάση τη φυλή, τη θρησκεία, την εθνικότητα ή τις πολιτικές του πεποιθήσεις ή ότι ή κινδυνεύει να αντιμετωπιστεί μεροληπτικά για τους παραπάνω λόγους

Όταν ένα πρόσωπο του οποίου η έκδοση ζητείται προβάλλει βάσιμα επιχειρήματα για το ότι έχει υποστεί ή κινδυνεύει να υποστεί μια καταφανή άρνηση απονομής δικαιοσύνης στο κράτος αυτό, τότε το εκδίδων κράτος πρέπει να εξετάσει τη θεμελίωση της επιχειρηματολογίας του προτού να αποφασίσει την έκδοσή του.

Ακολουθεί έπειτα η κατευθυντήρια γραμμή που αφορά το δικαίωμα στην περιουσία των προσώπων που κατηγορούνται για τρομοκρατική δράση. Το δικαίωμα στην περιουσία αυτών των προσώπων μπορεί να περιορίζεται με μέτρα όπως για το πάγωμα της από τις αρμόδιες αρχές, όμως οι δικαιούχοι της πρέπει να έχουν το δικαίωμα να αμφισβητήσουν τη νομιμότητα του μέτρου ενώπιον δικαστηρίου.

Όταν ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας γίνεται σε συνθήκες πολέμου ή έκτακτης ανάγκης η οποία απειλεί τη ζωή του έθνους, τότε μπορεί ένα κράτος να υιοθετήσει μέτρα προσωρινού χαρακτήρα τα οποία να υπερβαίνουν από συγκεκριμένες υποχρεώσεις οι οποίες απορρέουν από τα διεθνή όργανα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτό μπορεί να γίνει αυστηρά στο βαθμό που υπαγορεύεται από τις απαιτήσεις της κατάστασης και μόνο μέσα στα όρια και υπό τις προϋποθέσεις που καθορίζονται από το διεθνές δίκαιο. Ακόμη, το κράτος υποχρεούται να ενημερώσει σχετικά τις αρμόδιες αρχές για τη υιοθέτηση των εν λόγω μέτρων σύμφωνα με τις προβλέψεις των σχετικών διεθνών οργάνων.

Όμως, τα κράτη δεν μπορούν ποτέ και για καμία πράξη του ύποπτου ή του καταδικασμένου για τρομοκρατικές δραστηριότητες προσώπου να παραβιάσουν το δικαίωμα στη ζωή του όπως αυτό προστατεύεται από τις διεθνείς συμβάσεις, την απαγόρευση του βασανισμού και της απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας, την αρχή της νομιμότητας των ποινών και των μέτρων ούτε βέβαια από την απαγόρευση της αναδρομικής ισχύος των ποινικών νόμων. Προσθέτως, η ύπαρξη των συνθηκών που απαιτούν την υιοθέτηση των αποκλίσεων αυτών χρειάζονται τακτική επανεξέταση, ώστε όταν εκλείψουν τότε να αποσυρθούν και οι παρεκκλίσεις από το νόμο.

Στη μάχη τους κατά της τρομοκρατίας, τα κράτη δεν μπορούν ποτέ να ενεργούν παραβιάζοντας τους δεσμευτικούς κανόνες του διεθνούς και του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου, στις περιπτώσεις που το τελευταίο τυγχάνει εφαρμογής.

Στην τελευταία κατευθυντήρια γραμμή τονίζεται η υποχρέωση των κρατών στην επανόρθωση των θυμάτων από τις τρομοκρατικές πράξεις.

II) Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας (1977) και Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο (2003) - Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Πρόληψη της Τρομοκρατίας (2005)

Το Συμβούλιο της Ευρώπης ήδη από το 1977 ασχολήθηκε με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας σε θεσμικό επίπεδο και υιοθέτησε σχετική Σύμβαση. Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας⁸² καταρτίστηκε στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης από ομάδα κυβερνητικών ειδικών και άνοιξε προς υπογραφή από τα κράτη μέλη τον Ιανουάριο του 1977. Τέθηκε σε ισχύ στις 4 Αυγούστου του 1978 και λειτούργησε έκτοτε, ενώ στις 15 Μαΐου 2003 άνοιξε προς υπογραφή το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλό της⁸³.

Η Συνθήκη προβλέπει τη διευκόλυνση της έκδοσης προσώπων που έχουν διαπράξει πράξεις τρομοκρατίας. Απαριθμεί τα εγκλήματα τα οποία τα μέρη έχουν την υποχρέωση να μην θεωρούν ως πολιτικά εγκλήματα εάν η διάπραξή τους θέτει σε διακινδύνευση πρόσωπα, ιδιαίτερα πράξεις που προκαλούν σοβαρό κίνδυνο, όπως η αεροπειρατεία, οι απαγωγές και η ομηρεία προσώπων και η χρήση βομβών. Επιπλέον, η Σύμβαση ορίζει ότι τα κράτη δε θα θεωρούν πολιτικό έγκλημα κάθε πράξη βίας κατά της ζωής, της φυσικής ακεραιότητας ή της ελευθερίας του προσώπου.

Όμως, το Συμπληρωματικό Πρωτόκολλο του 2003 εισάγει σημαντικές αλλαγές στη Συνθήκη. Η λίστα των αδικημάτων που δεν μπορούν ποτέ να θεωρηθούν πολιτικά ή έχοντα πολιτικό κίνητρο επεκτάθηκε σημαντικά και περιλαμβάνει πλέον όλα τα αδικήματα που ορίζονται από τις 12 αντι-τρομοκρατικές συνθήκες και τα πρωτόκολλα του ΟΗΕ. Η Συνθήκη είναι πλέον ανοιχτή στα κράτη που διαθέτουν καθεστώς παρατηρητή στο Συμβούλιο της Ευρώπης και, σύμφωνα με απόφαση του Συμβουλίου των Υπουργών, και σε άλλα μη κράτη μέλη. Επιπλέον, η δυνατότητα να αρνηθεί ένα κράτος την έκδοση σε κράτη όπου υπάρχει κίνδυνος να εκτεθούν τα υπό έκδοση πρόσωπα στην ποινή του θανάτου, σε βασανιστήρια ή σε ισόβια κάθειρξη χωρίς επανεξέταση ή όπου υπάρχει η δυνατότητα να αρνηθούν την έκδοση στη βάση άλλων επιφυλάξεων στη Συνθήκη, έχουν μειωθεί σημαντικά.

⁸² European Convention on the Suppression of Terrorism ([CETS No. 090](#))

⁸³ Protocol amending the European Convention on the Suppression of Terrorism ([CETS No. 190](#))

III) Συστάσεις και Αποφάσεις Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης

Το κοινοβουλευτικό όργανο του Συμβουλίου της Ευρώπης, που συνενώνει στους κόλπους της τους αντιπροσώπους όλων των κρατών μελών του Οργανισμού, πριν από την 11/9 αλλά και συνεχώς από τότε και έπειτα τονίζει την αναγκαιότητα σεβασμού της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών και της αξίας της πολυπολιτισμικότητας στη μάχη κατά της τρομοκρατίας. Μάλιστα, προτάσσει τις αξίες αυτές ως τα ισχυρότερα όπλα κατά της τρομοκρατίας.

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση σε πολυάριθμες Συστάσεις⁸⁴ και Αποφάσεις⁸⁵ της έχει διατρανώσει την αντίθεση της με την πρακτική της τρομοκρατίας, αλλά και τον κίνδυνο των υπερβολικών αντι-τρομοκρατικών μέτρων για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Τη θέση της αυτή προσπαθεί να μεταλαμπαδεύσει σε όλα τα κράτη μέλη, αλλά και στα κράτη-παρατηρητές, στα μη κράτη μέλη και στους τους διεθνείς οργανισμούς.

Στη Σύσταση 1791 (2007) με τίτλο «Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας στην Ευρώπη» η Κοινοβουλευτική Συνέλευση αναφέρεται, ανάμεσα στα άλλα, στην τρομοκρατία και στους κινδύνους που θέτει η αντιμετώπιση της για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Καλεί την Επιτροπή των Υπουργών να διασφαλίσει ότι ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας δε θα χρησιμοποιείται ως πρόφαση για να υπονομευθεί ή για να συρρικνωθεί το περιεχόμενο και ο σκοπός των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων που προστατεύονται από την ΕΣΔΑ, ερμηνεύονται από το ΕΔΔΑ και επαναλαμβάνονται στις Κατευθυντήριες Γραμμές για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στον Αγώνα κατά της Τρομοκρατίας της Επιτροπής των Υπουργών το 2002. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση παρακινεί ακόμη την Επιτροπή των Υπουργών να προχωρήσει σε τακτικό έλεγχο της σχετικής νομοθεσίας και πρακτικής των κρατών μελών (παρ.8).

⁸⁴ Συστάσεις(Recommendations) 1534(2001) on democracies facing terrorism, 1644(2004) Terrorism: A threat to democracies, 1550(2002) on combating terrorism and respect for human rights, 1677 (2004) Challenge of terrorism in Council of Europe member states

⁸⁵ Αποφάσεις (Resolutions) 1258 (2001) on democracies facing terrorism, 1271 (2002) on combating terrorism and respect for human rights), 1440 (2004) Challenge of terrorism in Council of Europe member states

Ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που απασχολεί τη Συνέλευση είναι ανάγκη του σεβασμού και της προώθησης του πολιτισμικού πλουραλισμού στην ευρωπαϊκή κοινωνία. Για το λόγο αυτό, καλεί την Επιτροπή των Υπουργών να ενισχύσει την πολιτική υποστήριξη για δράσεις που σχετίζονται με την πολιτισμική διαφορετικότητα και τον δια-πολιτισμικό διάλογο (περιλαμβανομένης και της θρησκευτικής διάστασης). Επίσης, καλεί σε δράση την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI), η οποία βέβαια επιτελεί σημαντικό έργο με τις δικές της συστάσεις, την Επιτροπή που εργάζεται υπό την Απόφαση Πλαίσιο για την Προστασία των Εθνικών Μειονοτήτων⁸⁶ καθώς και την Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Χάρτη για τις Τοπικές και Περιφερειακές Γλώσσες⁸⁷.

Ο στόχος είναι η ενίσχυση των δραστηριοτήτων κατά κάθε μορφής διακρίσεων και υπέρ της προστασίας των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες, ώστε να υπάρχει απόλυτη αποδοχή του διαφορετικού και να καλλιεργείται ο σεβασμός και η αλληλεγγύη, στοιχεία που συνεισφέρουν στην άρση της εχθρότητας και στην αλληλεγγύη και απομακρύνουν το μίσος που υποθάλπει την τρομοκρατία (παρ.9).

Έπειτα, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση επικεντρώνει την προσοχή της και υπογραμμίζει την ανάγκη για ιδιαίτερη μέριμνα για τα άτομα που βρίσκονται σε ευαίσθητες καταστάσεις, ειδικά, ανάμεσα σε άλλες κατηγορίες προσώπων, για αυτούς που στερούνται της ελευθερίας τους, τους πρόσφυγες και τους εκτοπισμένους, τους αιτούντες άσυλο, τους μετανάστες (παρ.11).

Στη Σύσταση 1547 (2007) με τίτλο «Η κατάσταση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της δημοκρατίας στην Ευρώπη» η Κοινοβουλευτική Συνέλευση εκφράζει την ανησυχία για τη διάσταση της πραγματικότητας από τις αξίες του Οργανισμού και καλεί τα κράτη μέλη και τα όργανα του Συμβουλίου της Ευρώπης να εντείνουν τις προσπάθειές τους σε όλα τα πεδία δράσης. Ιδιαίτερα καλεί τα κράτη μέλη να σέβονται πλήρως τα ανθρώπινα δικαιώματα, να αρνούνται την απέλαση ή την έκδοση προσώπου σε χώρα όπου υπάρχει βάσιμος κίνδυνος παραβίασης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων του, ανεξάρτητα από τις σχετικές διαβεβαιώσεις προστασίας τους, καθώς και να υπογράψουν ή να κυρώσουν το συντομότερο δυνατόν τις συμβάσεις και τα όργανα του Οργανισμού για την προστασία των

⁸⁶ ETS No.157

⁸⁷ ETS No.148

ανθρωπίνων δικαιωμάτων, και αυτές που αφορούν την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Στην απόφαση 1271 (2002) με τίτλο «Καταπολέμηση της τρομοκρατίας και σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», η Κοινοβουλευτική Συνέλευση τοποθετείται επικριτικά απέναντι στις ΗΠΑ και στην πολιτική τους κατά της τρομοκρατίας. Δηλώνει ξεκάθαρα, παρά τους περί αντιθέτου ισχυρισμούς της Κυβέρνησης των ΗΠΑ, ότι οι τρομοκρατικές ενέργειες της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001 δεν μπορούν να θεωρηθούν ως πολεμικές σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, καθώς δεν υπήρξε κήρυξη πολέμου, ούτε αποδείχθηκε ότι πραγματοποιήθηκαν κατόπιν εντολής συγκεκριμένου κράτους(παρ.2).

Στη συνέχεια, τονίζει την ανάγκη να μελετηθούν οι γενεσιουργές αιτίες του φαινομένου της τρομοκρατίας, ώστε να βρεθούν οι τρόποι για την καταπολέμησης και, κυρίως, για την πρόληψή του (παρ.3), ενώ δηλώνει ότι ο αγώνας κατά της τρομοκρατίας πρέπει να γίνει με σεβασμό προς τα εθνικά και το διεθνές δίκαιο και προς τα ανθρώπινα δικαιώματα (παρ.5). Τέλος, η Κοινοβουλευτική Συνέλευση υιοθετεί τη θέση ότι τα καλύτερα εργαλεία για τη μείωση του βαθμού υποστήριξης της τρομοκρατίας σε ορισμένες χώρες είναι ο σεβασμός προς την ανθρώπινη αξιοπρέπεια, η επίτευξη αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης και η πρόσβαση σε υψηλότερες βαθμίδες εκπαίδευσης (παρ.6).

Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης ασχολήθηκε επισταμένα και με το ζήτημα των παράνομων αμερικανικών φυλακών στο Γκουαντάναμο της Κούβας, όπου κρατούνται πρόσωπα ύποπτα για τρομοκρατική δράση.

Στην Απόφαση 1433 (2005) και στη Σύσταση 1699 (2005)⁸⁸ η Κοινοβουλευτική Συνέλευση εξέτασε τη νομιμότητα της κράτησης ΗΠΑ των προσώπων αυτών στο Γκουαντάναμο. Ζητά από την Επιτροπή των Υπουργών να επιδώσει στην Κυβέρνηση των ΗΠΑ, το κείμενο της Απόφασης 1433 (2005) στο οποίο γίνεται υπενθύμιση των υποχρεώσεων που υπέχουν οι ΗΠΑ, ως κράτος με την ιδιότητα του Παρατηρητή στο Συμβούλιο της Ευρώπης, για το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του κράτους δικαίου (παρ.1).

Ακόμη, ζητά το συντονισμό των προσπάθειών των κυβερνήσεων όλων των κρατών μελών ενάντια στις παράνομες κρατήσεις στο Γκουαντάναμο, με τη

⁸⁸ *Assembly debate* on 26 April 2005 (10th Sitting) (see [Doc. 10497](#), report of the Committee on Legal Affairs and Human Rights, rapporteur: Mr McNamara).
Text adopted by the Assembly on 26 April 2005 (10th Sitting).

δημιουργία ενός κοινού και αποφασιστικού μετώπου για την απελευθέρωση ή την άμεση διεξαγωγή δίκαιης δίκης των κρατουμένων (παρ.3).

IV) Reports του Εισηγητή Dick Marty για τις μυστικές κρατήσεις υπόπτων για τρομοκρατικές δράσεις

Το Συμβούλιο της Ευρώπης είναι ο πρώτος διεθνής οργανισμός που αποφάσισε να ερευνήσει τα στοιχεία που αποκαλύφθηκαν από την εφημερίδα Washington Post και από τον Μη Κυβερνητικό Οργανισμό Human Rights Watch μέσα στο 2005 σχετικά με την ύπαρξη μυστικών κέντρων κράτησης της CIA στο έδαφος κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης. Η Κοινοβουλευτική Συνέλευση του Συμβουλίου της Ευρώπης αποφάσισε τη διεξαγωγή έρευνας την 1^η Νοεμβρίου 2005 από την Επιτροπή Νομικών Υποθέσεων και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, για την οποία ορίστηκε ως Εισηγητής ο Ελβετός Dick Marty.⁸⁹

Ο Dick Marty μετά από εκτεταμένη έρευνα εξέδωσε μία έκθεση καταπέλτη για τις ΗΠΑ και τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που συνεργάστηκαν με τη CIA στο πρόγραμμα των μυστικών φυλακών όπου κρατούνταν άτομα ύποπτα για τρομοκρατική δράση (High Value Detainees)⁹⁰ και ιδιαίτερα για τη Ρουμανία και την Πολωνία. Η έκθεση του φέρνει στο φως καίρια στοιχεία του καλά κρυμμένου αυτού σχεδίου, που έχει ως αρχή και τέλος τη βάνανυση καταπάτηση κάθε έννοιας δικαίου και σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας των ατόμων-στόχων του.

Όπως αποκαλύπτει η Έκθεση, μετά την 11^η Σεπτεμβρίου 2001 οι ΗΠΑ, στα πλαίσια του χωρίς φραγμούς «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» που διακήρυξαν και έθεσαν σε εφαρμογή, άλλοτε μυστικά άλλοτε φανερά, οργάνωσαν το πρόγραμμα «Κρατουμένων Υψηλής Σπουδαιότητας» (High Value Detainees – HVD), στο οποίο ο Πρόεδρος των ΗΠΑ αναγκάστηκε υπό την πίεση των αποκαλύψεων της έρευνας να αναφερθεί και δημοσίως στις 6 Σεπτεμβρίου 2006⁹¹. Το πρόγραμμα “HVD” οργανώθηκε από τη CIA και προέβλεπε την απαγωγή υπόπτων για τρομοκρατία από οποιαδήποτε χώρα και τη μεταφορά τους με μυστικές πτήσεις σε χώρες όπου είχαν

⁸⁹ <http://www.coe.int/T/E/Com/Files/Events/2006-cia/>

⁹⁰ Parliamentary Assembly, Doc. 11032 rev. 11 June 2007

⁹¹ Γραφείο Τύπου του Λευκού Οίκου, “Remarks by the President on the Global War on Terror” (*War against terrorism is a struggle for freedom and liberty, Bush says*), 06.09.2006

δημιουργηθεί μυστικές φυλακές κράτησης, με τη συνεργασία φυσικά των Κυβερνήσεων των χωρών αυτών που είχαν παραχωρήσει το έδαφός τους για το σκοπό αυτό.

Στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, οι έκνομες ενέργειες της CIA έλαβαν χώρα με την άδεια, την προστασία ή την ενεργή βοήθεια που της παρείχαν οι κυβερνητικές αρχές των χωρών. Όπως εξακριβώθηκε, το πρόγραμμα αυτό μπόρεσε να πραγματοποιηθεί μέσα στα πλαίσια της αυστηρής επιτήρησης και της εμπιστευτικότητας που επέβαλε το θεσμικό πλαίσιο της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (NATO), που υπό την ηγεμονία των ΗΠΑ έγινε όργανο του αυθαίρετου και χωρίς νομικό έρεισμα «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Το σχέδιο αυτό συμφωνήθηκε από το NATO στις 4 Οκτώβρη 2001 και τα περισσότερα στοιχεία του παραμένουν μυστικά. Σύμφωνα με καλά διασταυρωμένες πηγές, το σχέδιο αυτό αποτέλεσε την πλατφόρμα για τη σύναψη διμερών συμφωνιών ανάμεσα στις ΗΠΑ και τις χώρες «φιλοξενίας» του προγράμματος», οι οποίες φυσικά δεν αποκαλύπτονται.

Όπως γίνεται φανερό, οι ΗΠΑ επέλεξαν αυτήν τον εξωθεσμική και απολύτως περιφρονητική προς το διεθνές δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα μέθοδο, ώστε να χρησιμοποιήσουν ανενόχλητοι και πέρα από κάθε νομικό και δικαστικό έλεγχο κάθε μέσο που η Κυβέρνηση και οι Μυστικές Υπηρεσίες τους θεωρούσαν πρόσφορο για τη σύλληψη και την ανάκριση ατόμων που οι ίδιοι θεωρούσαν ύποπτα για τρομοκρατία. Θα έλεγε κανείς ότι οι μυστικές φυλακές, που βρίσκονται εκτός κάθε ορίου του νόμου και του δικαίου γενικότερα, έγιναν στο πρότυπο του Γκουαντάναμο και της απάνθρωπης φιλοσοφίας του, την οποία μάλιστα πρεσβεύει μια χώρα που θέλει να αποκαλείται δημοκρατική και δικαιοκρατούμενη και λέει πως θέλει να εξαπλώσει τις «αξίες» του πολιτισμού της σε όλο τον κόσμο.

Στην ενδιάμεση έκθεσή του το 2006, ο Εισηγητής Dick Marty είχε περιγράψει το πρόγραμμα μυστικών κρατήσεων μεταφορών κρατουμένων της CIA ως «παγκόσμιο κατασκοπευτικό δίκτυο» (“global spider’s web”) και είχε ορίσει ως αντικείμενο της έρευνάς του το ρόλο που έπαιξαν τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη «φιλοξενία» των φυλακών αυτών⁹².

Όπως περιγράφεται στην Έκθεση, πολλά άτομα απήχθησαν από διάφορα μέρη σε όλο τον κόσμο και μεταφέρθηκαν σε χώρες όπου εφαρμόζονται ακόμη τα βασανιστήρια. Άλλοι κρατήθηκαν αυθαίρετα χωρία απαγγελία συγκεκριμένων

⁹² Επιτροπή Νομικών Υποθέσεων και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της Κοινοβουλευτικής Συνέλευσης του ΣτΕ, Doc. 10957, 12.06.2006

κατηγοριών εναντίον τους και χωρίς δικαστικό έλεγχο της κράτησής τους και χωρίς να έχουν το δικαίωμα να υπερασπιστούν τον εαυτό τους. Άλλοι εξαφανίστηκαν για αδιευκρίνιστο χρονικό διάστημα και κρατήθηκαν σε μυστικές φυλακές, που υπήρχαν και στο έδαφος κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης και λειτουργούσαν εκτός πεδίου του νόμου και η ύπαρξη των οποίων κρατούνταν κρυφή. Στις μυστικές αυτές φυλακές κρατούνταν για χρονικές περιόδους αρκετών χρόνων και εκεί υφίσταντο ταπεινωτική μεταχείριση και τις αποκαλούμενες «ενισχυμένες ανακριτικές πρακτικές» (“enhanced interrogation techniques”), με σκοπό τη συγκέντρωση πληροφοριών με κάθε μέσο για την τρομοκρατία. Άλλα άτομα μεταφέρθηκαν χιλιάδες χιλιόμετρα μακριά και σε μέρη άγνωστα σε αυτούς και ανακρίθηκαν ασταμάτητα, κακοποιήθηκαν και εξοντώθηκαν σωματικά και ψυχολογικά πριν απελευθερωθούν γιατί τελικά δεν ήταν τα άτομα που έψαχνε η CIA, χωρίς κανείς να επανορθώσει έστω με κάποιο τρόπο για αυτά που υπέφεραν και να αποκαταστήσει την αθωότητά τους.

Οι ευρωπαϊκές χώρες που συνεργάστηκαν με τις ΗΠΑ στο πρόγραμμα αυτό όχι μόνο αρνήθηκαν να αποκαλύψουν στοιχεία για αυτό Ευρώπης, αλλά και τεχνηέντως προσπάθησαν να συγκαλύψουν τις αποδείξεις για την παράνομη δραστηριότητά τους⁹³. Μάλιστα, λίγες μόνο χώρες ανταποκρίθηκαν θετικά στην πρόταση του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου της Ευρώπης Terry Davis για την εφαρμογή του άρθρου 52 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ)⁹⁴. Μόνο η Κυβέρνηση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης αναγνώρισε την ευθύνη της για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα της CIA.

Αναμφίβολα, τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης που συμμετείχαν στο πρόγραμμα μυστικών κρατήσεων υπέχουν διεθνή ευθύνη, παρόλ’ αυτά επικαλούνται της «κρατικής μυστικότητας» για να αποποιηθούν των ευθυνών τους και να αποφύγουν τον νομικό και κοινοβουλευτικό έλεγχο της παράνομης δραστηριότητάς τους.

Οι άνθρωποι που κρατούνται από τις ΗΠΑ στις μυστικές φυλακές και υφίστανται τις παράνομες πρακτικές της σωστά αποκαλούνται από τους ΜΚΟ «φυλακισμένοι φαντάσματα» (“ghost prisoners”) γιατί έχουν εξαφανιστεί εδώ και πολλά χρόνια. Από την άλλη πλευρά, η πολιτική των ΗΠΑ σε σχέση με τους

⁹³ Ο.Π.

⁹⁴ document SG(2006)01).

ανθρώπους αυτούς είναι να υποβιβάσουν την αξία της ύπαρξής τους στα μάτια του αμερικανικού λαού. Η Αμερικανική Διοίκηση αναφέρεται σε αυτούς ως «ξένους» ("aliens"), «θανάσιμους εχθρούς» ("deadly enemies") και «απρόσωπους τρομοκράτες» ("faceless terrorists") για να υποβιβάσει αυτούς αλλά και το δικαίωμά τους στην προστασία του νόμου και στα ανθρώπινα δικαιώματα.

V) Γενική Σύσταση Νο.8 της ECRI

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI) έχει τη δική της σημαντική συμβολή στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη μάχη κατά της τρομοκρατίας και ειδικότερα, στα πλαίσια της εντολής και του έργου της, για την καταπολέμηση του ρατσισμού, της ξενοφοβίας και της μισαλλοδοξίας στην ευρωπαϊκή κοινωνία.

Η ECRI εργάζεται για την ενσωμάτωση της δράσης της για την καταπολέμηση του ρατσισμού σε ένα περιβάλλον που επηρεάζεται όλο και πιο πολύ από τους, όχι πάντα ισορροπημένους, στόχους του αντι-τρομοκρατικού αγώνα. Ύστερα από τα γεγονότα της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, η ECRI υπογράμμισε την ύπαρξη του κινδύνου πυροδότησης του ρατσισμού και των φυλετικών διακρίσεων από τη μάχη κατά της τρομοκρατίας που ξεκίνησε. Και, δυστυχώς, ο φόβος αυτός επαληθεύτηκε. Η ECRI επισημαίνει με ανησυχία ότι ομάδες προσώπων, όπως οι μουσουλμάνοι, οι άραβες και οι εβραίοι, οι αιτούντες άσυλο, οι πρόσφυγες, οι μετανάστες και ορισμένες μειονότητες υφίστανται το ρατσισμό και τη φυλετική διάκριση σε πολλούς τομείς της δημόσιας ζωής, ως αποτέλεσμα του αντι-τρομοκρατικού αγώνα.

Η κατάσταση αυτή ώθησε την ECRI στην υιοθέτηση της Γενικής Σύστασης Νο.8 (17 Μαρτίου 2004) για την καταπολέμηση του ρατσισμού στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας (*General Policy Recommendation N° 8 on combating racism while fighting terrorism*).⁹⁵

⁹⁵ CRI(2006)32, *Annual report on ECRI'S activities covering the period from 1 January to 31 December 2005*, Strasbourg, May 2006, para.5

Στη Γενική Σύσταση Νο.8, η ECRI, καταδικάζοντας την τρομοκρατία, τονίζει την ανάγκη να απέχουν τα κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης από την υιοθέτηση αντι-τρομοκρατικών μέτρων που περιέχουν διακρίσεις, ιδιαίτερα στη βάση της φυλής, του χρώματος, της γλώσσας, της θρησκείας, της εθνικότητας ή της εθνικής καταγωγής. Επίσης, υπογραμμίζει την ευθύνη των κρατών να αντιδρούν κατάλληλα και αποτελεσματικά, και μέσω εθνικών μέτρων, σε πράξεις ρατσισμού και φυλετικών διακρίσεων που απορρέουν από εντάσεις που γεννιούνται από τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα

Ένα ακόμη ζήτημα ανησυχίας για την ECRI αποτελούν οι αυξανόμενες προκαταλήψεις και τα στερεότυπα, που καλλιεργούνται πολλές φορές από τον πολιτικό λόγο και τα ΜΜΕ, για τους μετανάστες, τους πρόσφυγες και τους αιτούντες άσυλο. Τα πρόσωπα αυτά παρουσιάζονται ως οι υπεύθυνοι για την τρομοκρατία, την έλλειψη ασφάλειας, την ανεργία και τις υψηλές κρατικές δαπάνες, με αποτέλεσμα τον στιγματισμό και την εχθρότητα απέναντί τους. Σε συνδυασμό με αυτό, αυξάνεται και το φαινόμενο του πολιτισμικού ρατσισμού (*cultural racism*), νέα μορφή ρατσισμού, κατά την οποία κάθε πολιτισμός δημιουργεί αυστηρά προκαθορισμένες και ομογενείς οντότητες, οι οποίες είναι ασύμβατες αυτές ενός άλλου πολιτισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ (ΟΑΣΕ)

1) Υπουργικές Αποφάσεις για την Τρομοκρατία

Σε κοινή δήλωσή τους το Γραφείο του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, ο Ύπατος Αρμοστής του ΟΗΕ για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και ο Γενικός Γραμματέας του Συμβουλίου της Ευρώπης στις 29 Νοεμβρίου του 2001⁹⁶ δήλωσαν ότι «ενώ αναγνωρίζουμε ότι η απειλή της τρομοκρατίας απαιτεί συγκεκριμένα μέτρα, καλούμε όλες τις κυβερνήσεις να απέχουν από κάθε υπερβολικό μέτρο που θα επηρέαζε τις θεμελιώδεις ελευθερίες και θα παρέβλεπε κάθε νόμιμη διαφωνία. Επιδιώκοντας την εξάλειψη της τρομοκρατίας, είναι ουσιώδες τα Κράτη να τηρούν αυστηρά τις διεθνείς υποχρεώσεις τους και να διαφυλάσσουν το επίπεδο σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών».

Επίσης, το Έγγραφο της Κοπεγχάγης του ΟΑΣΕ θέτει έναν σημαντικό γενικό κανόνα για τα δικαιώματα που προστατεύονται από αυτό. Τα δικαιώματα αυτά δε θα υποβάλλονται σε άλλους περιορισμούς εκτός από αυτούς που προβλέπονται από το νόμο και είναι σύμφωνοι με τις υποχρεώσεις των κρατών από το διεθνές δίκαιο, όπως από το Διεθνές Σύμφωνο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

Οι περιορισμοί δεν πρέπει να τίθενται με αυθαίρετο τρόπο και θα πρέπει πάντοτε να λαμβάνονται ως εξαίρεση στο γενικό κανόνα ότι η προσωπική ελευθερία του ατόμου θα πρέπει να γίνεται σεβαστή. Οι περιορισμοί πρέπει να είναι αυστηρά αναλογικοί προς το σκοπό του νόμου. Η αναλογικότητα αυτή απαιτεί μια στενή ερμηνεία, ιδιαίτερα εφόσον κάθε παρέμβαση πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με την τεράστια αξία των θεμελιωδών ελευθεριών σε μια ελεύθερη και ανοιχτή δημοκρατική κοινωνία.

Από το 2001 και έπειτα έλαβαν χώρα υπό τη σκέπη του ΟΑΣΕ οι ετήσιες Σύνοδοι Κορυφής του Οργανισμού, στις οποίες παρήχθησαν κείμενα-κλειδιά που διαμορφώνουν τις κατευθύνσεις του Οργανισμού για την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Οι πολιτικές δεσμεύσεις που απορρέουν από τα εν λόγω κείμενα αποτελούν το σημείο αφετηρίας και τη βάση των δραστηριοτήτων του ΟΑΣΕ. Ο Οργανισμός αναπτύσσει δράση σε πολλές διαστάσεις που έχουν να κάνουν άμεσα ή έμμεσα με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας και σύμφωνα με τους

⁹⁶ <http://www.osce.int/>

σκοπούς που διαμόρφωσαν τις πολιτικές δεσμεύσεις των ηγετών των κρατών μελών του και καταγράφηκαν στα κείμενα του Οργανισμού. Τα κείμενα αυτά αναφέρονται κυρίως σε δράσεις του Οργανισμού, ενώ η αναφορά στην προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι περιορισμένη.

Κατά τη διάρκεια της Υπουργικής Συνδιάσκεψης του Βουκουρεστίου το Δεκέμβριο του 2001 τα κράτη μέλη υιοθέτησαν το Σχέδιο Δράσης του Βουκουρεστίου για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας, στο οποίο αναγνωρίζεται ότι οι σχετικές συμβάσεις και τα πρωτόκολλα του ΟΗΕ καθώς και οι αποφάσεις του ΣΑ του ΟΗΕ συνιστούν τη βάση για ένα παγκόσμιο νομικό πλαίσιο για τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας. Το Σχέδιο Δράσης εγκαθιστά ένα πλαίσιο για τη δράση του ΟΑΣΕ, από τα κράτη μέλη και τον Οργανισμό, με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, το οποίο, όπως αναφέρεται, θα ευθυγραμμίζεται πλήρως με το σεβασμό του διεθνούς δικαίου, του διεθνούς δικαίου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και όλων των σχετικών κανόνων του διεθνούς δικαίου. Επίσης, θέτει ως στόχο τη διεύρυνση των αντι-τρομοκρατικών δράσεων, τη διευκόλυνση της συνεργασίας και της συνέργειας μεταξύ των κρατών, και όπου χρειάζεται, την υιοθέτηση νέων εργαλείων δράσης.

Στην Υπουργική Συνδιάσκεψη του 2002 στο Πόρτο, ο ΟΑΣΕ αποφάσισε την ενίσχυση του αντι-τρομοκρατικού καθεστώτος με την υιοθέτηση δύο σημαντικών κειμένων, του Χάρτη του ΟΑΣΕ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας και την Απόφαση για την Εφαρμογή των Δεσμεύσεων και των Δραστηριοτήτων του ΟΑΣΕ για την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας⁹⁷. Στο Χάρτη ο ΟΑΣΕ δεσμεύεται να «εφαρμόσει αποτελεσματικά και αποφασιστικά μέτρα κατά της τρομοκρατίας και να τα εφαρμόσει σύμφωνα με το κράτος δικαίου, το Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών και τις προβλέψεις του διεθνούς δικαίου, των διεθνών κανόνων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και, όπου είναι απαραίτητο, του διεθνούς ανθρωπιστικού δικαίου».

Με την Απόφαση καλούνται όλα τα κράτη μέλη, τα όργανα και οι θεσμοί του Οργανισμού να συνεχίσουν σε εντατικό ρυθμό την εφαρμογή των δεσμεύσεων του Βουκουρεστίου και αναγνωρίζεται ο κίνδυνος που τίθεται από το όπλα μαζικής καταστροφής που βρίσκονται στα χέρια των τρομοκρατών. Η Απόφαση προβλέπει τέσσερα στρατηγικά πεδία δράσης για την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, τα οποία είναι η αστυνόμευση, η ασφάλεια των συνόρων, η

⁹⁷MC Decision No 1/02

καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων και η καταπολέμηση της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας.

Η επόμενη Υπουργική Συνδιάσκεψη έγινε στο Μάαστριχτ την επόμενη χρονιά (2003). Εκεί συνεχίστηκε η δράση του Οργανισμού με σημαντικά εργαλεία, όπως η απόφαση για την Ασφάλεια των Ταξιδιωτικών Εγγράφων⁹⁸ και η δημιουργία του Αντι-Τρομοκρατικού Δικτύου (Counter-Terrorism Network- CTN)⁹⁹. Το Αντι-Τρομοκρατικό Δίκτυο αποτελεί ένα κανάλι επικοινωνίας για όλα τα αντιτρομοκρατικά προγράμματα του ΟΑΣΕ για την ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών ανάμεσα στα προγράμματα, τη χρηματοδότηση των αναγκών της περιοχής που καλύπτει ο Οργανισμός, καθώς και την αύξηση της ροής των πληροφοριών και των επαφών ανάμεσα στις αντιπροσωπείες των κρατών μελών, των ειδικών για την αντι-τρομοκρατία και της Δράσης κατά της Τρομοκρατίας (Anti-Terrorism Unit-ATU). Κατά τον ΟΑΣΕ, το Δίκτυο δεν αποτελεί όργανο υπηρεσιών ασφαλείας ή αγωγό ευαίσθητων πληροφοριών, αλλά ένα εργαλείο για την ανταλλαγή πληροφοριών για την εκπαίδευση των ειδικών και για τη χρηματοδότηση ευκαιριών, και χρησιμοποιείται για την ενίσχυση της εθνικής ικανότητας των κρατών στην αντιμετώπιση της τρομοκρατίας.

Το 2004 στη Σόφια οι Υπουργοί των Κρατών του ΟΑΣΕ υιοθέτησαν τη Δήλωση για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας¹⁰⁰, επαναβεβαιώνοντας τις προηγούμενες δεσμεύσεις τους και εκφράζοντας την πρόθεση να εντείνει ο ΟΑΣΕ τις δράσεις και τα μέτρα κατά της τρομοκρατίας και να εξετάσει όλους τους παράγοντες που γεννούν τις συνθήκες για τη στρατολόγηση των τρομοκρατών και την υποστήριξη σε αυτούς. Ακόμη, τα συμμετέχοντα κράτη υιοθέτησαν επτά αποφάσεις για την ενίσχυση της αντι-τρομοκρατικής προσπάθειας του Οργανισμού, οι οποίες εκτείνονται σε ευρύ φάσμα δράσεων, όπως η απόφαση για την Καταπολέμηση της Χρήσης του Διαδικτύου για Τρομοκρατικούς Σκοπούς¹⁰¹, η απόφαση για την Ενίσχυση της Ασφάλειας των Φορτίων Μεταφοράς¹⁰² και η απόφαση για την Αναφορά των Χαμένων ή Κλαπέντων Διαβατηρίων στην υπηρεσία αυτόματης αναζήτησης κλεμμένων ταξιδιωτικών εγγράφων από τη βάση δεδομένων

⁹⁸ MC Decision No. 7/03

⁹⁹ MC Decision No. 6/03

¹⁰⁰ MC Decision No 12/03

¹⁰¹ MC Decision No. 3/04

¹⁰² MC Decision No. 6/05

της Ιντερπολ¹⁰³. Επίσης, υιοθετήθηκαν οι αποφάσεις του Φόρουμ για την Συνεργασία στην Ασφάλεια, καθώς και αποφάσεις για τον έλεγχο της διαφάνειας και της επαλήθευσης στις διαδικασίες για τις εξαγωγές ελαφρών όπλων¹⁰⁴.

Στην Υπουργική Συνδιάσκεψη του 2005 στη Λιουμπλιάνα υιοθετήθηκε η απόφαση για την Ενίσχυση της Νομικής Συνεργασίας σε Ποινικές Υποθέσεις που σχετίζονται με την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας¹⁰⁵, καθώς και η απόφαση για Επιπλέον Ενισχυτικά Μέτρα της Ασφάλειας των Φορτίων Μεταφοράς. Άλλες αποφάσεις που πάρθηκαν είναι για την Καταπολέμηση του Διεθνικού Εγκλήματος¹⁰⁶, για την Καταπολέμηση της Απειλής των Παράνομων Ναρκωτικών¹⁰⁷, για την Ανεκτικότητα και τη Μη-Διάκριση και την Προώθηση του Αμοιβαίου Σεβασμού και της Κατανόησης¹⁰⁸ και για την Ασφάλεια των Συνόρων¹⁰⁹.

Στην Υπουργική Συνδιάσκεψη του 2006 στις Βρυξέλλες υιοθετήθηκαν αποφάσεις για την ενίσχυση των ανωτέρω αποφάσεων για τα ταξιδιωτικά έγγραφα¹¹⁰ και για τη χρήση του Διαδικτύου¹¹¹ και μια Δήλωση για την Υποστήριξη και την Προώθηση του Διεθνούς Νομικού Πλαισίου κατά της Τρομοκρατίας. Επιπλέον, το Μόνιμο Συμβούλιο υιοθέτησε το Πρόγραμμα Εργασίας (Work Programme) του ΟΑΣΕ για το 2007 για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας ((PC Decision 756) για τις δραστηριότητες του Οργανισμού.

Οι Προτεραιότητες της Δράσης για το 2007 στοχεύουν στην υποστήριξη των κρατών για την εφαρμογή των αντιτρομοκρατικών δεσμεύσεων και την εν γένει ενίσχυση της ικανότητας για την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Δράση θα υποστηρίξει τις δραστηριότητες του Γενικού Γραμματέα και θα καθοδηγηθεί και αυτή από το Πρόγραμμα Εργασίας του ΟΑΣΕ για την Πρόληψη και την Καταπολέμηση της Τρομοκρατίας

II) Μονάδα για τη Δράση κατά της Τρομοκρατίας (OSCE Action against Terrorism Unit - ATU)

¹⁰³ MC Decision No. 4/04

¹⁰⁴ MC Decision No. 5/04, 6/04, 7/04

¹⁰⁵ MC Decision No. 4/05

¹⁰⁶ MC Decision No. 3/05

¹⁰⁷ MC Decision No. 5/05

¹⁰⁸ MC Decision No.10/05

¹⁰⁹ MC (13) Journal No. 2, Agenda item 8

¹¹⁰ MC Decision No. 6/06

¹¹¹ MC Decision No. 7/06

Η Μονάδα για τη Δράση κατά της Τρομοκρατίας δημιουργήθηκε στα πλαίσια του Γραφείου του Γενικού Γραμματέα του ΟΑΣΕ την άνοιξη του 2002. Η Μονάδα έχει ως έργο το συντονισμό των δράσεων όλων των οργάνων, των θεσμών του ΟΑΣΕ και των πεδίων δράσης του ΟΑΣΕ για την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Η Υπουργική Απόφαση 6/03 έδωσε την εντολή στη Δράση να συντονίζει και να διευκολύνει όλες τις αντι-τρομοκρατικές πρωτοβουλίες του ΟΑΣΕ, με σκοπό την αποτελεσματική χρησιμοποίηση των πόρων, την ενίσχυση της ικανότητας των οργάνων και την αποφυγή αλληλοεπικαλύψεων των δράσεων τους κατά της τρομοκρατίας. Στο πλαίσιο αυτό περιλαμβάνεται η σύναψη εξωτερικών δεσμών με τους διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς καθώς και με τις αντιπροσωπείες του ΟΑΣΕ σε αυτούς για τη δημιουργία συνεργειών.

III) Γραφείο του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ODIHR)

Το Γραφείο του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα είναι το όργανο εκείνο του ΟΑΣΕ που έχει ως έργο την εφαρμογή προγραμμάτων με σκοπό την προαγωγή και προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και έχει αναλάβει το έργο της διασφάλισης της ισορροπίας ανάμεσα στην ασφάλεια και στα ανθρώπινα δικαιώματα. Εργάζεται για τη δόμηση δημοκρατικών θεσμών και την ενίσχυση του κράτους δικαίου ως κεντρικά στοιχεία για την αντιμετώπιση των ποικιλόμορφων κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και άλλων παραγόντων που γεννούν τις συνθήκες στις οποίες τρέφεται και εξαπλώνεται η τρομοκρατία.

Η πολιτική του Γραφείου σε σχέση με την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας είναι η πρόληψη και η ενίσχυση των δημοκρατικών και δικαιοκρατικών θεσμών με σκοπό την απόλαυση των δικαιωμάτων από όλους ανεξαιρέτως τους ανθρώπους.

Το Σχέδιο Δράσης του Βουκουρεστίου δημιούργησε ένα πλαίσιο για την αποτελεσματική δράση του ΟΑΣΕ κατά της τρομοκρατίας, το οποίο σέβεται πλήρως το διεθνές δίκαιο και ιδιαίτερα τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ανέθεσε στο Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα το έργο της μελέτης των αιτιών που εκτρέφουν την τρομοκρατία και της ενδυνάμωσης των

δημοκρατικών θεσμών και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ανεκτικότητας και της πολυπολιτισμικότητας.

Το Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα έχει ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως η τεχνική βοήθεια στα κράτη μέλη του ΟΑΣΕ για την υιοθέτηση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας και την ενίσχυση της υπάρχουσας, την παροχή βοήθειας για την εφαρμογή των σχετικών αποφάσεων του ΣΑ, των συμβάσεων και των πρωτοκόλλων του ΟΗΕ, ο σχεδιασμός για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, την καλλιέργεια πνεύματος ανεκτικότητας και πολυπολιτισμικότητας, την αποτροπή βίαιων συγκρούσεων και την προώθηση της ειρηνικής επίλυσης των διαφορών.

Ακόμη, εργάζεται για την ανάλυση των γενεσιουργών αιτιών της τρομοκρατίας και την εξεύρεση κατάλληλων μεθόδων για την αντιμετώπισή τους, για τη δημιουργία δεσμών και συντονισμού με άλλους οργανισμούς που εργάζονται για τα ανθρώπινα δικαιώματα, για την ανάπτυξη και εφαρμογή σχεδίων για την πρόληψη και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, για την ανάλυση της αντιτρομοκρατικής νομοθεσίας και του αντίκτυπου που αυτή έχει στα ανθρώπινα δικαιώματα και για την επίβλεψη των εξελίξεων στη μάχη κατά της τρομοκρατίας.

Η Susie Alegre, πρώην Γραμματέας του Γραφείου του ΟΑΣΕ για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, έχει επισημάνει το πρόβλημα της ανισορροπίας ανάμεσα στην ανάγκη για ασφάλεια και στο σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη μάχη κατά της τρομοκρατίας. Χαρακτηριστικά έχει πει ότι «υπό το φως των τρομοκρατικών επιθέσεων στην περιοχή του ΟΑΣΕ και αλλού, υπάρχει μεγάλη πίεση στους διαμορφωτές των πολιτικών (policy-makers) να φανεί ότι λαμβάνουν σκληρή δράση κατά της τρομοκρατίας» και ότι «μέσα σε ένα τέτοιο κλίμα υπάρχει ο κίνδυνος τα ανθρώπινα δικαιώματα και οι θεμελιώδεις ελευθερίες να θυσιαστούν στο όνομα της προστασίας του λαού».

Ένα κρίσιμο για τις ισορροπίες πεδίο, με το οποίο ασχολείται το Γραφείο, είναι αυτό της δίκαιης μεταχείρισης των υπόπτων για τρομοκρατική δράση, γιατί τίθενται τα ζητήματα της επικοινωνίας του κατηγορουμένου με το συνήγορο υπεράσπισης του, της προσκόμισης αποδείξεων, της απέλασης, των ποινών και της προστασίας της ζωής. Υπάρχουν ανησυχίες για την ασφάλεια και την προστασία ευαίσθητων πληροφοριών και είναι ανάγκη να υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στο δικαίωμα του κρατουμένου να επικοινωνεί με το συνήγορό του καθώς και για την

εξασφάλιση της πρόσβασης σε νομική προστασία, η οποία είναι ένας τρόπος πρόληψης του βασανισμού κατά τη διάρκεια της κράτησης.

Η έκδοση και το ζήτημα της εγγύησης ότι τα πρόσωπα που απελαύνονται δε θα βασανιστούν στη χώρα προορισμού τους, αποτελεί ένα ακόμη κρίσιμο ζήτημα. Παρόμοιες ανησυχίες υπάρχουν για τη χρησιμοποίηση αποδείξεων που έχουν αποσπασθεί υπό το κράτος βασανισμού κατά τη διάρκεια της κράτησης στο έδαφος τρίτης χώρας.

Η εκπαίδευση που οργανώνει για ανώτατους δημόσιους λειτουργούς το Γραφείο για τους Δημοκρατικούς Θεσμούς και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα δίνει έμφαση στην απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και της κακομεταχείρισης σε σχέση με την αναζήτηση ασύλου, την απέλαση και την έκδοση και στις επιπτώσεις που αυτή έχει στην αντι-τρομοκρατική μάχη.

Άλλα σημαντικά ζητήματα σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που απασχολούν το Γραφείο είναι ο σεβασμός της ελευθερία του συνέρχεσθαι και του συνεταιρίζεσθαι, η θρησκευτική ελευθερία και η ελευθερία της έκφρασης. Το Γραφείο, παρόλο που θεωρεί ορισμένους περιορισμούς ως αναγκαίους, επισημαίνει τα στοιχεία που δημιουργούν εύλογες αμφιβολίες για τη νομιμότητά τους. Ένα από αυτά αποτελεί το ζήτημα των κυρώσεων σε πρόσωπα, όπως έχει καθοριστεί από το Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ και η έλλειψη αποτελεσματικού ενδίκου μέσου κατά των μέτρων που λαμβάνονται εναντίον τους, και ιδιαίτερα όταν δεν υπάρχει συμφωνία ανάμεσα στα κράτη για το ποιες ομάδες είναι τρομοκρατικές και ποιες όχι.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ασφάλεια κατά ελευθερίας : Το αποτύπωμα της νομολογίας

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. Τα διεθνή σύμφωνα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών και τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα. Η έννοια της ‘κατάστασης ανάγκης’ και οι προβλεπόμενοι νόμιμοι περιορισμοί των δικαιωμάτων *ius cogens*.

Η ύπαρξη καταστάσεων κρίσης, όπως θεωρείται η τρομοκρατία, που «απειλούν τη ζωή του έθνους», μπορεί να οδηγήσει σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, κατά την οποία αναγνωρίζεται η ανάγκη να λαμβάνουν τα κράτη έκτακτα μέτρα που παρακάμπουν ορισμένες δημοκρατικές εγγυήσεις και την πλήρη απόλαυση ορισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Υπάρχει γι’ αυτή την περίπτωση ειδική ρύθμιση στα κείμενα των διεθνών και των περιφερειακών συμβάσεων για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η οποία επιτρέπει τη λήψη εξαιρετικών μέτρων για ορισμένη χρονική περίοδο. Σε μια δημοκρατική κοινωνία αναγνωρίζεται ότι σκοπός των μέτρων αυτών είναι η προστασία των πολιτών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών τους, καθώς τα κράτη έχουν καθήκον να αντιμετωπίζουν τους σοβαρούς κινδύνους που απειλούν την κοινωνία και θέτουν σε διακινδύνευση την ομαλή ζωή της κοινωνίας και τα δικαιώματα των πολιτών τους.

Για την αποφυγή των καταχρήσεων εκ μέρους της εκτελεστικής εξουσίας, του υπέρμετρου περιορισμού των δικαιωμάτων των πολιτών και για τη διαφύλαξη του κράτους δικαίου, το οποίο ποτέ δεν μπορεί να καταλυθεί τελείως στα πλαίσια μιας δημοκρατικής χώρας, τίθενται θεμελιώδεις κανόνες, ρητά ή μη, στα διεθνή κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τον έλεγχο των επιβαλλόμενων περιορισμών.

Οι περιορισμοί στην άσκηση των δικαιωμάτων πρέπει να προβλέπονται σε ήδη θεσπισμένα νόμιμα κριτήρια γενικής εφαρμογής. Τα κριτήρια αυτά δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να χρησιμοποιούνται με τρόπο αντίθετο προς το σκοπό και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών, όπως ορίζονται στο Προοίμιο και στα άρθρα 1 και 2 του Χάρτη, και, τέλος, πρέπει να έχουν δημοσιότητα και να είναι διαμορφωμένα με σαφήνεια.

Ένα σημαντικό κριτήριο για την αξιολόγηση της νομιμότητας ενός περιορισμού που γίνεται σύμφωνα με τα κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι η αρχή της αναλογικότητας¹¹². Σύμφωνα με αυτή, το εύρος ενός

¹¹² General Comment No.29, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11 page 3, para 4. ‘A fundamental requirement for any measures derogating from the Covenant, as set forth in article 4, paragraph 1, is that such

περιορισμού πρέπει να βρίσκεται σε αυστηρή αναλογία με την ανάγκη του δημοσίου συμφέροντος που υπηρετεί ο περιορισμός. Η αρχή της αναλογικότητας πρέπει να γίνεται σεβαστή όχι μόνο από το νόμο που επιβάλλει τον περιορισμό, αλλά και από τις διοικητικές και δικαστικές αρχές που εφαρμόζουν το νόμο. Ακόμη, η αρχή της νομιμότητας απαιτεί να περιγράφονται ξεκάθαρα σε νόμο οι συνθήκες λόγω των οποίων θα λάβει χώρα ο περιορισμός, τον οποίο θα μπορεί να πληροφορηθεί ο καθένας, είτε είναι συνταγματικός είτε κοινός νόμος. Ο νόμος θα πρέπει να είναι σαφής ώστε να μην επιτρέπει μεγάλη διακριτική ευχέρεια και μη προβλεψιμότητα στην εφαρμογή του.

Επίσης, όταν τα Κράτη υιοθετούν νόμους που προβλέπουν περιορισμούς στα ανθρώπινα δικαιώματα, σύμφωνα με τα κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οφείλουν πάντα να καθοδηγούνται από την αρχή ότι οι περιορισμοί δε θα πρέπει να φτάνουν στο σημείο να αναιρούν την ουσία του δικαιώματος. Η ουσία και ο πυρήνας του δικαιώματος θα πρέπει να παραμένουν αναλλοίωτα¹¹³.

Στην Παγκόσμια Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου του 1948, ορίζεται ότι ο περιορισμός των δικαιωμάτων πρέπει να προβλέπεται σε νόμο. Το Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα του 1966 (άρθρο 4)¹¹⁴, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 15) και η Αμερικανική Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (άρθρο 27) προβλέπουν την προσωρινή υιοθέτηση έκτακτων μέτρων, τα οποία περιορίζουν ορισμένα δικαιώματα που

measures are limited to the extent strictly required by the exigencies of the situation. This requirement relates to the duration, geographical coverage and material scope of the state of emergency and any measures of derogation resorted to because of the emergency. Derogation from some Covenant obligations in emergency situations is clearly distinct from restrictions or limitations allowed even in normal times under several provisions of the Covenant. Nevertheless, the obligation to limit any derogations to those strictly required by the exigencies of the situation reflects the principle of proportionality which is common to derogation and limitation powers. Moreover, the mere fact that a permissible derogation from a specific provision may, of itself, be justified by the exigencies of the situation does not obviate the requirement that specific measures taken pursuant to the derogation must also be shown to be required by the exigencies of the situation. In practice, this will ensure that no provision of the Covenant, however validly derogated from will be entirely inapplicable to the behaviour of a State party. When considering States parties' reports the Committee has expressed its concern over insufficient attention being paid to the principle of proportionality'

¹¹³ Mohamed Elewa Badar, *Basic Principles Governing Limitations on Individual Rights in Human Rights Instruments*, The International Journal of Human Rights, Vol.7, No.4 (Winter 2003), pp.63-92, Published by Frank Kass, London

¹¹⁴ ICCPR, Article 4, para 1 'In time of public emergency which threatens the life of the nation and the existence of which is officially proclaimed, the States Parties to the present Covenant may take measures derogating from their obligations under the present Covenant to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with their other obligations under international law and do not involve discrimination solely on the ground of race, colour, sex, language, religion or social origin'

κατοχυρώνονται από αυτές τις συμβάσεις, λόγω των ειδικών αντικειμενικών συνθηκών και τα οποία υπόκεινται σε εγγυήσεις τόσο ουσιαστικές όσο και διαδικαστικές.

Το άρθρο 15 (παρ.1) της ΕΣΔΑ καθιερώνει την αρχή ότι, σε περίπτωση πολέμου ή άλλου δημοσίου κινδύνου που απειλεί τη ζωή του έθνους, κάθε συμβαλλόμενο μέρος μπορεί να λάβει μέτρα που αντιτίθενται στις υποχρεώσεις από τη Σύμβαση, στο αναγκαίο από την κατάσταση μέτρο, εφόσον όμως τα μέτρα αυτά δεν αντιτίθενται σε άλλες υποχρεώσεις προερχόμενες από το διεθνές δίκαιο¹¹⁵.

Το άρθρο 52 παρ.1 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ ορίζει ότι «Κάθε περιορισμός στην άσκηση των δικαιωμάτων και των ελευθεριών που αναγνωρίζονται από τον παρόν Χάρτη πρέπει να προβλέπονται σε νόμο και να σέβεται την ουσία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών αυτών. Υποκείμενοι στην αρχή της αναλογικότητας, οι περιορισμοί αυτοί πρέπει να τίθενται μόνο αν είναι αναγκαίοι και πραγματικά εξυπηρετούν τους σκοπούς γενικού συμφέροντος που αναγνωρίζονται από την Ένωση ή την ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων και των ελευθεριών των άλλων».

Όμως, άλλα δικαιώματα είναι αναλλοίωτα και δεν μπορούν να περιοριστούν. Τα δικαιώματα αυτά, ο λεγόμενος σκληρός πυρήνας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, είναι, σύμφωνα με το ΔΣΑΠΔ, το δικαίωμα στη ζωή, η ελευθερία της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας, η ελευθερία από το βασανισμό και τη σκληρή, απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία, καθώς και οι αρχές της ακρίβειας και της μη αναδρομικότητας του ποινικού νόμου (εκτός από την περίπτωση όπου μεταγενέστερος νόμος επιβάλλει ελαφρύτερη τιμωρία).

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων διατύπωσε τη θέση ότι «όλα τα πρόσωπα που στερούνται της ελευθερίας τους πρέπει να αντιμετωπίζονται με σεβασμό της αξιοπρέπειάς του, η ομηρεία, η απαγωγή και η κράτηση σε άγνωστα μέρη απαγορεύονται. Τα πρόσωπα που ανήκουν σε μειονότητες πρέπει να προστατεύονται. Οι παράνομες απελάσεις απαγορεύονται, και καμία κήρυξη σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης...δεν μπορεί να επικληθεί ως δικαιολόγηση από ένα Κράτος... για να κάνει πολεμική προπαγάνδα, ή για να υπερασπιστεί εθνικό, φυλετικό ή θρησκευτικό μίσος, το οποίο θα συνιστούσε υποκίνηση για διακρίσεις, εχθρότητα ή βία».

Το ζήτημα που τίθεται μετέπιτάσεως είναι με ποιον τρόπο θα διασφαλιστεί η προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όταν γίνεται επίκληση των αντιτρομοκρατικών μέτρων και των επειγόντων εξουσιών που παραχωρούνται στην εκτελεστική εξουσία για την αντιμετώπιση της κατάστασης εκτάκτου κινδύνου. Από την ιστορία έχει αποδειχθεί ότι οι προσπάθειες για αύξηση της ασφάλειας από τα Κράτη ως συνήθως αποτελούν απειλή για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Το ίδιο δείχνει και η εμπειρία μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, όπου βίαιες αλλά μη τρομοκρατικές δράσεις έχουν «βαφτιστεί» σε πολλές χώρες ως τρομοκρατικές, ώστε να ληφθούν κατασταλτικά μέτρα, τα οποία ξεπερνούν την αρχή της αναλογικότητας και της αναγκαιότητας.

Γενικό Σχόλιο Νο.29

Τον Ιούλιο του 2001, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του ΟΗΕ υιοθέτησε το Γενικό Σχόλιο Νο.29 σχετικά με το άρθρο 4 ΔΣΑΠΔ, στο οποίο αποσαφηνίζονται τα μη υποκείμενα σε περιορισμό δικαιώματα που δεν μπορούν να περιοριστούν, ακόμα και αν δεν αναφέρονται ρητά στο άρθρο 4 ΔΣΑΠΔ, το οποίο απαριθμεί τα δικαιώματα που απαγορεύεται να περιοριστούν. Επίσης, εξετάζονται οι διαδικαστικές προϋποθέσεις για την κήρυξη σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης.

Το άρθρο 4 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα ορίζει ότι «σε περίπτωση εκτάκτου ανάγκης που απειλεί τη ζωή του έθνους και η ύπαρξη της οποίας έχει κηρυχθεί επισήμως, τα κράτη μέλη στο παρόν Σύμφωνο μπορούν να λάβουν μέτρα απόκλισης από τις υποχρεώσεις τους υπό το παρόν Σύμφωνο, αυστηρά μέσα στα πλαίσια που απαιτούνται από τις περιστάσεις, με την προϋπόθεση ότι τα μέτρα αυτά δεν είναι ασύμβατα με τα τις λοιπές υποχρεώσεις υπό το διεθνές δίκαιο και δεν αφορούν μέτρα που εμπεριέχουν διακρίσεις στη βάση της φυλής, του χρώματος, του φύλου, της γλώσσας, της θρησκείας ή της κοινωνικής καταγωγής».

Στη συνέχεια προβλέπεται ότι «καμία απόκλιση δεν μπορεί να γίνει από τα άρθρα 6 (δικαίωμα στη ζωή), 7 (απαγόρευση βασανισμού ή άλλης σκληρής, απάνθρωπης και εξευτελιστικής μεταχείρισης ή ιατρικού ή επιστημονικού πειραματισμού χωρίς συγκατάθεση), 8 παράγραφοι 1 και 2 (απαγόρευση δουλείας

και δουλεμπορίου), 15 (αρχή της νομιμότητας στο πεδίο του ποινικού δικαίου), 16 (αναγνώριση κάθε προσώπου υπό το δίκαιο) και 18 (ελευθερία σκέψης, συνείδησης και θρησκείας)¹¹⁶».

Όμως, πέρα από τα δικαιώματα των παραπάνω άρθρων, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στο Γενικό Σχόλιο Νο.29 έκανε μια λίστα άλλων επίσης μη υποκειμένων σε περιορισμό δικαιωμάτων¹¹⁷.

Τα δικαιώματα αυτά είναι ο σεβασμός στην αξιοπρέπεια κάθε ανθρώπου, όπως ορίζεται στο Προοίμιο του ΔΣΑΠΔ και απορρέει από τα άρθρα 7 και 10, η απαγόρευση της ομηρείας, των απαγωγών και της κράτησης χωρίς αιτιολογία, τα οποία αποτελούν υποχρεωτικούς κανόνες του διεθνούς δικαίου, η υποχρέωση του σεβασμού των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες και η μη-διάκριση, όπως απορρέουν από την απαγόρευση της γενοκτονίας στο διεθνές δίκαιο και από άρθρα 4 και 18 του ΔΣΑΠΔ, καθώς και η απαγόρευση της εξαναγκαστικής μετακίνησης ομάδων πληθυσμών από το έδαφος στο οποίο διαμένουν, κατά τις προβλέψεις του Καταστατικού της Ρώμης του Διεθνούς Ποινικού Δικαστηρίου.

Στη συνέχεια η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ξεκαθαρίζει ένα κρίσιμο στοιχείο, αυτό της μη δυνατότητας περιορισμού του δικαιώματος κάθε προσώπου σε δίκαιη δίκη. Επισημαίνει σχετικά ότι τα θεμελιώδη προαπαιτούμενα της δίκαιης δίκης που προστατεύονται από το Σύμφωνο δεν επιτρέπεται να περιορίζονται από τα κράτη σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης, παρόλο που το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη δεν περιλαμβάνεται ανάμεσα στα αναπαλλοτρίωτα δικαιώματα υπό το άρθρο 4 του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα¹¹⁸. Κατά τη γνώμη της

¹¹⁶ ICCPR, Article 4, para 2, 2. 'No derogation from articles 6, 7, 8 (paragraphs 1 and 2), 11, 15, 16 and 18 may be made under this provision'

¹¹⁷ General Comment No.29, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, page 5, para 11 'The enumeration of non-derogable provisions in article 4 is related to, but not identical with, the question whether certain human rights obligations bear the nature of peremptory norms of international law. The proclamation of certain provisions of the Covenant as being of a non-derogable nature, in article 4, paragraph 2, is to be seen partly as recognition of the peremptory nature of some fundamental rights ensured in treaty form in the Covenant (e.g., articles 6 and 7). However, it is apparent that some other provisions of the Covenant were included in the list of non-derogable provisions because it can never become necessary to derogate from these rights during a state of emergency (e.g., articles 11 and 18). Furthermore, the category of peremptory norms extends beyond the list of non-derogable provisions as given in article 4, paragraph 2. States parties may in no circumstances invoke article 4 of the Covenant as justification for acting in violation of humanitarian law or peremptory norms of international law, for instance by taking hostages, by imposing collective punishments, through arbitrary deprivations of liberty or by deviating from fundamental principles of fair trial, including the presumption of innocence'

¹¹⁸ General Comment No.29, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, page 6, para 14, 'Article 2, paragraph 3, of the Covenant requires a State party to the Covenant to provide remedies for any violation of the provisions of the Covenant. This clause is not mentioned in the list of non-derogable provisions in article 4, paragraph 2, but it constitutes a treaty obligation inherent in the Covenant as a whole. Even if a State party, during a state of emergency, and to the extent that such measures are strictly required

Επιτροπής «μόνο ένα νόμιμο δικαστήριο μπορεί να δικάσει και να καταδικάσει ένα πρόσωπο για διάπραξη ποινικού αδικήματος. Το τεκμήριο της αθωότητας πρέπει να γίνεται σεβαστό. Για τη προστασία των μη υποκείμενων σε περιορισμό δικαιωμάτων, το δικαίωμα σε δίκη ενώπιον δικαστηρίου ώστε το δικαστήριο να αποφασίσει χωρίς καθυστέρηση για τη νομιμότητα της κράτησης, δεν μπορεί να παραβιάζεται από τις αποφάσεις των κρατών για απόκλιση από το Σύμφωνο»¹¹⁹.

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει την αρμοδιότητα να καθορίζει εάν υπάρχει ή όχι μια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης και αν είναι τέτοιας φύσης ώστε να δικαιολογείται η απόκλιση από το Σύμφωνο¹²⁰.

Παρόμοιος έλεγχος ασκείται στο ζήτημα του εάν τα μέτρα που λαμβάνονται λόγω της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης περιορίζεται σε αυτά που «αυστηρά επιβάλλονται από τις απαιτήσεις της κατάστασης»¹²¹. Ο έλεγχος αυτός υπακούει στην αρχή της αναλογικότητας. Όπως σημειώνει η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων «η προϋπόθεση αυτή απαιτεί ότι τα Κράτη Μέλη θα προβάλουν προσεκτική δικαιολόγηση όχι μόνο για τη απόφασή τους να κηρύξουν μια κατάσταση εκτάκτου ανάγκης, αλλά και για τα συγκεκριμένα μέτρα που βασίζονται στην απόφαση περί εκτάκτου ανάγκης. Αν τα Κράτη δηλώσουν ότι θα επικαλεστούν το δικαίωμα απόκλισης από το Σύμφωνο κατά τη διάρκεια μιας κατάστασης που απειλεί τη ζωή του έθνους, τότε θα πρέπει να είναι σε θέση να δικαιολογήσουν ότι όλα τα μέτρα που αποκλίνουν από το Σύμφωνο βρίσκονται αυστηρά μέσα στα πλαίσια που απαιτούνται από την κατάσταση.

by the exigencies of the situation, may introduce adjustments to the practical functioning of its procedures governing judicial or other remedies, the State party must comply with the fundamental obligation, under article 2, paragraph 3, of the Covenant to provide a remedy that is effective' Para 15, 'It is inherent in the protection of rights explicitly recognized as non-derogable in article 4, paragraph 2, that they must be secured by procedural guarantees, including, often, judicial guarantees. The provisions of the Covenant relating to procedural safeguards may never be made subject to measures that would circumvent the protection of non-derogable rights. Article 4 may not be resorted to in a way that would result in derogation from non-derogable rights. Thus, for example, as article 6 of the Covenant is non-derogable in its entirety, any trial leading to the imposition of the death penalty during a state of emergency must conform to the provisions of the Covenant, including all the requirements of articles 14 and 15'

¹¹⁹ The Committee is of the opinion that the principles of legality and the rule of law require that fundamental requirements of fair trial must be respected during a state of emergency. Only a court of law may try and convict a person for a criminal offence. The presumption of innocence must be respected. In order to protect non-derogable rights, the right to take proceedings before a court to enable the court to decide without delay on the lawfulness of detention, must not be diminished by a State party's decision to derogate from the Covenant.

¹²⁰ Βλ. *Landinella Silva v. Uruguay* Comm. No.34/1978, (Απόφ.8 Απριλίου 1981), UN Doc. CCPR/C/OP/1 στην 65,1985

¹²¹ *Brannigan and Mc Bride v. UK*, 26 May 1993, παρ.43

Επίσης, η κήρυξη ενός κράτους σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης απαιτεί δημοσιότητα. Σύμφωνα με το ΔΣΑΠΔ, τα Κράτη οφείλουν να προβούν σε επίσημη κήρυξη της έκτακτης ανάγκης σύμφωνα με το εσωτερικό τους δίκαιο και αμέσως να ενημερώσουν τα υπόλοιπα Κράτη μέλη μέσω του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ¹²². Στη γνωστοποίηση προς τον ΓΓ και τα κράτη μέλη πρέπει να καταγράψουν τα δικαιώματα από τα οποία θα αποκλίνουν και τους λόγους που επιβάλουν αυτή την απόκλιση. Μια ακόμα υποχρέωση υπάρχει και για την ειδοποίηση κατά τη λήξη της κατάστασης εκτάκτου ανάγκης.

Η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σημειώνει στο Γενικό Σχόλιο Νο 29 ότι η διεθνής ειδοποίηση συνιστά κρίσιμο προαπαιτούμενο για τη δυνατότητα των υπολοίπων κρατών να ελέγχουν τη συμμόρφωση του αποκλίνοντος με τις διατάξεις του Συμφώνου. Και αυτό γιατί οι διατάξεις του Συμφώνου δεν γίνονται πάντοτε σεβαστές από τα κράτη που κηρύσσονται σε κατάσταση εκτάκτου ανάγκης. Το Ηνωμένο Βασίλειο υπήρξε το μόνο κράτος μέλος στο ΔΣΑΠΔ που έχει τηρήσει τη διαδικασία για την επίσημη απόκλιση από το άρθρο 4 του Συμφώνου, ύστερα από την 11^η Σεπτεμβρίου. Αντιθέτως, οι ΗΠΑ, ενώ κηρύχθηκαν σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, δεν ακολούθησαν τη νόμιμη διαδικασία για τη γνωστοποίησή της στα άλλα Κράτη μέλη¹²³.

Τις θέσεις τους για τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα και τον αντίκτυπό τους στα ανθρώπινα δικαιώματα που προστατεύουν έχουν εκφράσει και οι Επιτροπές των Διεθνών Συμβάσεων του ΟΗΕ. Η Διεθνής Επιτροπή κατά των Βασανιστηρίων εξέδωσε δήλωση για να υπενθυμίσει στα Κράτη-μέλη στην Συνθήκη κατά των Βασανιστηρίων την απόλυτη φύση των υποχρεώσεών τους που απορρέουν από τη Συνθήκη. Σύμφωνα με το άρθρο 2 της Συνθήκης «καμία εξαιρετική κατάσταση, είτε είναι πόλεμος, απειλή πολέμου, εσωτερική πολιτική αστάθεια ή άλλη δημόσια έκτακτη ανάγκη, δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως δικαιολόγηση των

¹²² ICCPR, Article 4, para 3, 'Any State Party to the present Covenant availing itself of the right of derogation shall immediately inform the other States Parties to the present Covenant, through the intermediary of the Secretary-General of the United Nations, of the provisions from which it has derogated and of the reasons by which it was actuated. A further communication shall be made, through the same intermediary, on the date on which it terminates such derogation'

¹²³ Wolfgang Benedek and Alice Yotopoulos-Marangopoulos (eds), *Anti-Terrorist Measures and Human Rights*, Martinus Nijhoff Publishers, Leiden/Boston, 2004, σελ.108

βασανιστηρίων»¹²⁴. Ακόμη, η ίδια Επιτροπή τόνισε την απαγόρευση να χρησιμοποιούνται ως αποδείξεις οι ομολογίες που είναι προϊόν βασανισμού¹²⁵.

Στο ίδιο θέμα υπάρχει και η γνώμη της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων. Για παράδειγμα, η Επιτροπή άσκησε κριτική για τις κατευθυντήριες γραμμές που εξέδωσε το Ισραήλ για την ανάκριση των υπόπτων για τρομοκρατία. Σύμφωνα με αυτές, οι ισραηλινές αρχές ασφαλείας μπορούν να χρησιμοποιούν «μέτρια σωματική πίεση» για την απόσπαση πληροφοριών που θεωρούνται κρίσιμες για την «προστασία της ζωής».¹²⁶ Η Επιτροπή έκρινε ότι η χρήση χειροπέδων, κουκούλας και η αποστέρηση ύπνου συνιστούν πρακτικές που «σε κάθε περίπτωση» παραβιάζουν το ΔΣΑΠΔ και τόνισε ότι «το άρθρο 7 του Συμφώνου αποτελεί απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και όλων των μορφών σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας».¹²⁷

Επίσης, η αρχή της μη επαναπροώθησης αναγνωρίζεται στο άρθρο 33, παράγραφος 1, της Σύμβασης για το Καθεστώς των Προσφύγων και στο άρθρο 3 της Σύμβασης κατά των Βασανιστηρίων και κάθε άλλης Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας, καθώς επίσης και στο άρθρο 16 της πρόσφατα υιοθετημένης Διεθνούς Σύμβασης για την Προστασία όλων των Προσώπων από Εξαναγκαστική Εξαφάνιση¹²⁸.

Διατυπώνεται επίσης στο άρθρο 7 του ΔΣΑΠΔ, το οποίο η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων έχει ερμηνεύσει ως περιέχον την υποχρέωση των Κρατών να μην εκθέτει τα άτομα στον κίνδυνο βασανισμού ή σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης κατά την επιστροφή τους σε άλλη χώρα με την έκδοση ή την επαναπροώθηση¹²⁹

¹²⁴ Άρθρο 16 Συνθήκης κατά των Βασανιστηρίων

¹²⁵ Άρθρο 15 Συνθήκης κατά των Βασανιστηρίων

¹²⁶ Καταληκτικά Συμπεράσματα της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για το Ισραήλ. UN Doc. CCPR/C/79/Add.93 (18 Αυγούστου 1998), παραγ.19

¹²⁷ ο.π

¹²⁸ A/HRC/4/88, 9 March 2007

General comment No. 20 on the prohibition of torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment (art. 7), HRI/GEN/1/Rev.1, para. 9.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. Νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Η νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (εφεξής ΕΔΔΑ) αντανakλά την προσπάθεια εξισορρόπησης των μέτρων κατά της τρομοκρατίας με το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Στις υποθέσεις που άχθηκαν ενώπιον του πριν και μετά την 11^η Σεπτεμβρίου και σχετίζονται με την καταπολέμηση της τρομοκρατίας έχει δώσει πολυτίμες κρίσεις τόσο για την κατάσταση έκτακτης ανάγκης όσο και για τα όρια στον περιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Πάντως, το ΕΔΔΑ δεν έχει υιοθετήσει ορισμό της «τρομοκρατίας» ή της «τρομοκρατικής πράξης», προτιμώντας τη νομολογιακή επεξεργασία εννοιών¹³⁰.

Στην υπόθεση *Klass κατά Γερμανίας* το Δικαστήριο έκρινε ότι «είναι σύμφυτος στο σύστημα της Σύμβασης ο συμβιβασμός ανάμεσα στις ανάγκες υπεράσπισης της δημοκρατικής κοινωνίας και των ατομικών δικαιωμάτων»¹³¹. Στην ίδια υπόθεση τόνισε ότι «το Δικαστήριο, γνωρίζοντας τον κίνδυνο που (μπορεί να) θέτει ένας νόμος για υποβιβασμό ή καταστροφή της δημοκρατίας, ενώ επιδιώκει την υπεράσπισή της, βεβαιώνει ότι τα Συμβαλλόμενα Κράτη δεν μπορούν, στο όνομα της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, να υιοθετούν οποιαδήποτε μέτρα θεωρούν αυτά κατάλληλα¹³²».

Το ΕΔΔΑ έχει επεξεργαστεί την έννοια της «κατάστασης ανάγκης» που περιέχεται στην Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου¹³³ και την έχει ορίσει στην υπόθεση *Lawless* ως «μια εξαιρετική κατάσταση κρίσης ή επείγοντος η οποία επηρεάζει όλο τον πληθυσμό και αποτελεί απειλή για την οργανωμένη ζωή της κοινότητας από την οποία το Κράτος αποτελείται»¹³⁴. Επίσης, στη Γνώμη της με αφορμή την Ελληνική Υπόθεση η Επιτροπή δήλωσε ότι για να έχει μια έκτακτη κατάσταση τον χαρακτήρα της «δημοσίας έκτακτου ανάγκης» (public emergency)

¹³⁰ ο.π 119, σελ.28

¹³¹ *Klass and Others v. Germany*, ECHR, 6 September 1978 (para. 49).

¹³² ‘The Court, being aware of the danger such a law poses of undermining or even destroying democracy on the ground of defending it, affirms that the Contracting States may not, in the name of the struggle against espionage and terrorism, adopt whatever measures they deem appropriate’

¹³³ Article 15 ECHR, ‘In time of war or other public emergency threatening the life of the nation any High Contracting Party may take measures derogating from its obligations under this Convention to the extent strictly required by the exigencies of the situation, provided that such measures are not inconsistent with its other obligations under international law’

¹³⁴ *The Lawless Case*: Series A Judgements (1 July 1961) para.28, *Brannigan and Mc Bride v. UK* (1994) 17 EHRR 539

υπό την έννοια του άρθρου 15 της ΕΣΔΑ πρέπει να συντρέχουν τρία στοιχεία¹³⁵ : θα πρέπει να είναι παρούσα ή επικείμενη, οι επιπτώσεις της πρέπει να επηρεάζουν ολόκληρο το έθνος, να απειλείται η συνέχεια της οργανωμένης ζωής της κοινότητας, και η κρίση ή ο κίνδυνος να είναι εξαιρετικός, σε βαθμό ώστε τα ήδη ισχύοντα μέτρα ή οι περιορισμοί, που επιτρέπονται από τη Σύμβαση για τη διατήρηση της δημόσιας ασφάλειας, να είναι φανερά ανεπαρκή¹³⁶. Μέχρι σήμερα δύο κράτη έχουν εφαρμόσει το άρθρο 15 εξαιτίας του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας», το Ηνωμένο Βασίλειο και η Τουρκία.

Ακόμη, το ΕΔΔΑ έχει επεξεργαστεί την αρμοδιότητα των κρατών για την κήρυξη σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης καθώς και το περιεχόμενο της αρχής της αναγκαιότητας των εκτάκτων μέτρων. Στην υπόθεση *Brannigan and McBride κατά Ηνωμένου Βασιλείου*¹³⁷ το ΕΔΔΑ έκρινε ότι «υπάγεται στην αρμοδιότητα κάθε Συμβαλλομένου Κράτους, λόγω της ευθύνης του για «τη ζωή του έθνους (του)», να καθορίζει εάν η ζωή αυτή απειλείται από μια «έκτακτη ανάγκη», και αν απειλείται, ως ποιο σημείο είναι απαραίτητο να προχωρήσει προκειμένου να ξεπεράσει την έκτακτη ανάγκη...». Όμως, το ΕΔΔΑ δεν παραχωρεί πλήρη διακριτική ευχέρεια εκτίμησης στα κράτη. Όπως χαρακτηριστικά διατυπώνεται στην ίδια απόφασή του «εναπόκειται στο Δικαστήριο να κρίνει εάν, ανάμεσα στα άλλα, τα Κράτη έχουν υπερβεί «όσα απαιτούνται αυστηρά από τις ανάγκες» της επείγουσας κατάστασης...». Επίσης, για τον έλεγχο που δικαιούται να ασκήσει το Δικαστήριο, χρησιμοποιεί ως κριτήρια «τη φύση των δικαιωμάτων που περιορίζονται, τις συνθήκες που οδηγούν στον περιορισμό και τη χρονική διάρκεια της κατάστασης ανάγκης»¹³⁸.

Επειτα, σχετικά με την αρχή της νομιμότητας στην οποία πρέπει να υπακούουν οι περιορισμοί που επιβάλλονται στα δικαιώματα λόγω έκτακτης ανάγκης, το ΕΔΔΑ

¹³⁵ Pieter van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak (eds), 'Theory and Practice of the European Convention on Human Rights' (fourth edition), Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006, σελ 1063

¹³⁶ *The Greek Case*, Report of 5 November 1969 Yearbook XII, p.72,

¹³⁷ *Brannigan and McBride v. The United Kingdom*, ECHR, 26 May 1993, para. 43

¹³⁸ 'The Court recalls that it falls to each Contracting State, with its responsibility for "the life of [its] nation", to determine whether that life is threatened by a "public emergency" and, if so, how far it is necessary to go in attempting to overcome the emergency....

Nevertheless, Contracting Parties do not enjoy an unlimited power of appreciation. It is for the Court to rule on whether inter alia the States have gone beyond the "extent strictly required by the exigencies" of the crisis. The domestic margin of appreciation is thus accompanied by a European supervision. At the same time, in exercising its supervision the Court must give appropriate weight to such relevant factors as the nature of the rights affected by the derogation, the circumstances leading to, and the duration of the emergency situation'

στην υπόθεση *Malone κατά Ηνωμένου Βασιλείου* περιέγραψε την έννοια της φράσης «σύμφωνα με το νόμο» και έκρινε ότι η συμφωνία αυτή «δεν αναφέρεται απλά στη θέσπιση εσωτερικού νόμου, αλλά σχετίζεται και με την ποιότητα του νόμου, απαιτώντας ο νόμος να είναι συμβατός με το κράτος δικαίου, το οποίο αναφέρεται σαφώς στο προοίμιο της (Ευρωπαϊκής) Σύμβασης (Δικαιωμάτων του Ανθρώπου)¹³⁹».

Ένα ακόμη κρίσιμο στοιχείο που απαιτείται από το άρθρο 15 είναι ότι οι περιορισμοί των δικαιωμάτων πρέπει να είναι απολύτως αναγκαίοι για την αντιμετώπιση της έκτακτης κατάστασης. Τα κράτη που δηλώνουν παρέκκλιση έχουν την υποχρέωση να αιτιολογούν τόσο την αναγκαιότητα της απόκλισης από την πλήρη συμμόρφωση προς τις υποχρεώσεις τους από την ΕΣΔΑ, όσο και από το βαθμό απόκλισης των μέτρων που λαμβάνουν. Στην αιτιολόγησή τους οι Κυβερνήσεις πρέπει να θέτουν τις αποκλίσεις υπό το πρίσμα των αρχών της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας του μέτρου, καθώς και της διάρκειάς του. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι το ΕΔΔΑ για πρώτη φορά στην υπόθεση *Aksoy κατά Τουρκίας* έκρινε για πρώτη φορά ότι μέτρο απόκλισης που λήφθηκε από την Τουρκική Κυβέρνηση δεν ήταν αυστηρά αναγκαίο λόγω των απαιτήσεων της κατάστασης¹⁴⁰.

Σε άλλες υποθέσεις εξέτασε τη φύση και τα όρια των δικαιωμάτων που προστατεύονται από την ΕΣΔΑ και επηρεάζονται από τα αντι-τρομοκρατικά μέτρα.

Σχετικά με τα δικαιώματα των οποίων η προστασία είναι απόλυτη και δεν υπόκεινται σε κανένα περιορισμό, το Δικαστήριο στην υπόθεση *Orhan κατά Τουρκίας* έκρινε ότι «η παράγραφος 2 του άρθρου 15 δηλώνει ότι καμία απόκλιση δεν μπορεί να γίνει από το Άρθρο 2 (δικαίωμα στη ζωή), εκτός από τις περιπτώσεις θανάτων που προκαλούνται από νόμιμες πράξεις πολέμου, καθώς και από τα άρθρα 3,4 (παράγραφος 1) και 7¹⁴¹».

Στην υπόθεση *Fox, Campbell and Harley κατά Ηνωμένου Βασιλείου* έκρινε ότι «το Δικαστήριο...θα λάβει υπόψη του την ειδική φύση του τρομοκρατικού εγκλήματος και τις απαιτήσεις της αντιμετώπισής του, στο βαθμό που είναι αυτή συμβατή με τις προβλέψεις της Σύμβασης υπό το φως της συγκεκριμένης διατύπωσης τους και το γενικό αντικείμενο και το σκοπό τους»¹⁴².

¹³⁹ *Malone v. United Kingdom*, ECHR(1984), Judgement of 2 August 1984, p.32

¹⁴⁰ *Aksoy v. Turkey*, ECHR, 18 December 1996, para.83

¹⁴¹ *Orhan v. Turkey*, ECHR, 18 June 2002 (para. 325).

¹⁴² *Fox, Campbell and Harley v. United Kingdom*, ECHR, Case No.18/1989/178/234-236,A/182 (30 August 1988), para.28, βλέπε επίσης *Brogan and Others v. United Kingdom*, Judgement of 29 November 1988, A145-B, p.37, para.48

Στην υπόθεση *Tomasi κατά Γαλλίας* το Δικαστήριο έκρινε ότι «οι ανάγκες της έρευνας και οι αναμφισβήτητες δυσκολίες που υπάρχουν στη μάχη κατά της εγκλήματος, ιδιαίτερα σε σχέση με την τρομοκρατία, δεν μπορούν να καταλήξουν στην επιβολή περιορισμών ως προς την προστασία της φυσικής ακεραιότητας των προσώπων»¹⁴³.

Ως προς το άρθρο 5 της ΕΣΔΑ, το οποίο διασφαλίζει το δικαίωμα της ελευθερίας του ατόμου και το προστατεύει από την αυθαιρεσία του κράτους με το δικαίωμα σε δικαστικό έλεγχο των εις βάρος της ελευθερίας του λαμβανομένων μέτρων, το ΕΔΔΑ εισέφερε την κρίση του στην υπόθεση *Brogan κατά Ηνωμένου Βασιλείου*. Το Δικαστήριο έκρινε ότι «ο δικαστικός έλεγχος εμπεριέχεται στο κράτος δικαίου ως μία από τις θεμελιώδεις αρχές μιας δημοκρατικής κοινωνίας...η οποία ξεκάθαρα αναφέρεται στο Προοίμιο της Σύμβασης».

Παρομοίως, η αρχή του κράτους δικαίου εμπεριέχει την ανάγκη για ορθή διοίκηση της δικαιοσύνης και για δίκαιη δίκη. Σύμφωνα με το Δικαστήριο, οι διοικητικές αρχές αποτελούν ένα στοιχείο του Κράτους που υπακούει στην πρωταρχία του νόμου. Στην υπόθεση *Salabiaku κατά Γαλλίας*¹⁴⁴, το ΕΔΔΑ δήλωσε ότι «το αντικείμενο και ο σκοπός του Άρθρου 6, το οποίο, προστατεύοντας το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη και στο τεκμήριο της αθωότητας, έχει ως αποστολή να διατηρήσει αναλλοίωτη τη θεμελιώδη αρχή του κράτους δικαίου».

Το άρθρο 3 ΕΣΔΑ, όπως έχει κρίνει το ΕΔΔΑ σε πολλές υποθέσεις, περιέχει μια από τις πιο θεμελιώδεις αξίες της δημοκρατικής κοινωνίας. Το άρθρο 3 απαγορεύει απόλυτα το βασανισμό ή την απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση ή τιμωρία, ακόμα και υπό τις πιο δύσκολες συνθήκες, όπως είναι η μάχη κατά της οργανωμένης τρομοκρατίας. Το Άρθρο 3 δεν κάνει καμία πρόβλεψη για εξαιρέσεις και για απόκλιση από αυτό που επιτρέπεται από το Άρθρο 15, ακόμα και στην περίπτωση εκτάκτου δημοσίας ανάγκης που απειλεί τη ζωή του έθνους¹⁴⁵.

Στην υπόθεση *Chahal κατά Ηνωμένου Βασιλείου* το Δικαστήριο υπογράμμισε ότι « το άρθρο 3 της ΕΣΔΑ...εμπεριέχει μια από τις θεμελιώδεις αξίες της δημοκρατικής κοινωνίας...Το Δικαστήριο γνωρίζει καλά τις τεράστιες δυσκολίες που αντιμετωπίζουν τα Κράτη στις μέρες μας για να προστατεύσουν τις κοινωνίες τους από την τρομοκρατική βία. Ωστόσο, ακόμα και σε αυτές τις συνθήκες, η Σύμβαση απαγορεύει απόλυτα τα βασανιστήρια ή την απάνθρωπη ή ταπεινωτική μεταχείριση

¹⁴³ *Tomasi v. France*, ECHR, 27 August 1992 para. 115

¹⁴⁴ *Salabiaku v. France*, ECHR

¹⁴⁵ *Aksoy v. Turkey*, ECHR, 18 December 1996 (para. 62)

ή τιμωρία, ανεξάρτητα από τη συμπεριφορά του προσώπου. Σε αντίθεση με τις περισσότερες προβλέψεις της Σύμβασης και των Πρωτοκόλλων 1 και 4..., το Άρθρο 3...δεν περιέχει καμία πρόβλεψη για εξαιρέσεις και αποκλίσεις από αυτό, σύμφωνα με το άρθρο 15,...ακόμα και σε περίπτωση δημοσίας έκτακτης ανάγκης που απειλεί τη ζωή του έθνους...¹⁴⁶.

Στην ίδια υπόθεση το ΕΔΔΑ έχει επιβεβαιώσει τον αδιαμφισβήτητο χαρακτήρα της απαγόρευσης της επαναπροώθησης (non-refoulement), σημειώνοντας ότι η απαγόρευση είναι απόλυτη και δεν υπόκειται σε εξαιρέσεις, ακόμα και σε περιστάσεις όπου τίθεται θέμα κρατικής ασφάλειας¹⁴⁷.

Εξάλλου, διαχρονικής αξίας είναι η απόφαση του ΕΔΔΑ *Ιρλανδίας κατά Ηνωμένου Βασιλείου*¹⁴⁸ για την απόλυτη απαγόρευση του βασανισμού και της σκληρής, απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης που προκαλεί έντονο σωματικό και πνευματικό πόνο των κρατούμενων με διάφορες τεχνικές, όπως η αναγκαστική ορθοστασία, η κάλυψη του κεφαλιού με κουκούλα, η στέρηση τροφής, νερού και ύπνου, η υποβολή σε συνεχή θόρυβο. Οι τεχνικές αυτές ήταν ταπεινωτικές γιατί είχαν ως σκοπό την πρόκληση φόβου, άγχους και συναισθημάτων κατωτερότητας ικανών να τους εξευτελίσουν και πιθανόν να μειώσουν τη φυσική ή ηθική αντοχή τους.

Παρομοίως, στην υπόθεση *Οτσαλάν κατά Τουρκίας*¹⁴⁹ το Δικαστήριο απεφάνθη ότι «σύμφωνα με το άρθρο 3 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης, το Κράτος οφείλει να διασφαλίζει ότι το άτομο κρατείται σε συνθήκες που είναι σύμφωνες με το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας του, και ότι ο τρόπος και η μέθοδος εκτέλεσης του μέτρου δεν το υποβάλλουν σε εξάντληση και ταλαιπωρία που ξεπερνά το λογικό επίπεδο ταλαιπωρίας που ενυπάρχει στην κράτηση και ότι, δεδομένων των πρακτικών αναγκών της φυλάκισης, η υγεία του διασφαλίζεται επαρκώς, ανάμεσα στα άλλα, με την παροχή σε αυτό της αναγκαίας ιατρικής βοήθειας...»

Το Δικαστήριο σημειώνει στην ίδια υπόθεση ότι «η πλήρης αισθητηριακή απομόνωση, συνδυασμένη με την απόλυτη κοινωνική απομόνωση μπορεί να καταστρέψει την προσωπικότητα και αποτελεί μια μορφή απάνθρωπης μεταχείρισης,

¹⁴⁶ *Chahal v. the United Kingdom, ECHR*, 15 November 1996 para. 79

¹⁴⁷ *Ο.π.*, paras. 74 and 80: “Where substantial grounds have been shown for believing that the person in question, if expelled, would face a real risk of being subjected to treatment contrary to Article 3 (art. 3) in the receiving country

¹⁴⁸ *Ireland v. the United Kingdom, ECHR*, 18 January 1978 (para. 167)

¹⁴⁹ *Ocalan v. Turkey, ECHR*, 12 March 2003 (paras. 231- 232)

η οποία δεν μπορεί να δικαιολογηθεί από τις απαιτήσεις για ασφάλεια ή για οποιοδήποτε άλλο λόγο...»

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. Νομολογία του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων

Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αν και με παλινδρομήσεις, έχει εισφέρει σημαντικές αποφάσεις για το σεβασμό των αναφαίρετων ανθρωπίνων δικαιωμάτων στη συμπλοκή τους με τον αγώνα κατά της τρομοκρατίας.

Μια πρώτη απόφαση-σταθμός υπήρξε η απόφαση του Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 21^{ης} Σεπτεμβρίου 2005 στην υπόθεση *Yassin Abdullah Kadi* (στο εξής *Kadi*) κατά του Συμβουλίου και της Επιτροπής της Ευρωπαϊκής Κοινότητας¹⁵⁰. Πανομοιότυπη υπήρξε και η απόφαση στη υπόθεση *Ahmed Ali Yusuf /al Barakaat International Foundation* κατά του Συμβουλίου και της Επιτροπής της ΕΚ¹⁵¹. Οι ιδιώτες αυτοί προσέφυγαν ενώπιον του ΠΕΚ ζητώντας την ακύρωση του Κανονισμού 467/2001 και του κατόπιν εκδοθέντος Κανονισμού 881/2002, με τους οποίους επιβλήθηκε η δέσμευση των κεφαλαίων φυσικών και νομικών προσώπων υπόπτων για τρομοκρατία, και των Κανονισμών της Επιτροπής 2962/2001 και 2199/2001, με τους οποίους προστέθηκαν τα ονόματά τους στη λίστα του Κανονισμού 467/2001. Η αιτία έκδοσης των εν λόγω Κανονισμών υπήρξαν οι αποφάσεις του ΣΑ 1267/1999, 1330/2000 και 1390/2002, οι οποίες προέβλεπαν κυρώσεις και περιοριστικά μέτρα κατά των Ταλιμπάν και των συνδεδεμένων με αυτούς προσώπων, και τις οποίες ενσωμάτωσε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα/Ένωση στο εσωτερικό της δίκαιο μέσω Κοινών Θέσεων της ΚΕΠΠΑ και Κανονισμών.

Ο προσφεύγων προέβαλε τρεις λόγους ακυρώσεως, αντλούμενους από την προσβολή θεμελιωδών δικαιωμάτων του. Οι λόγοι αυτοί είναι η προσβολή του δικαιώματος προηγούμενης ακροάσεως, του δικαιώματος σεβασμού της ιδιοκτησίας του και της αρχής της αναλογικότητας και του δικαιώματος για αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο.

Ο κοινοτικός δικαστής στην απόφασή του προχώρησε σε μια εξαιρετική ανάλυση, τοποθετώντας το κοινοτικό δίκαιο στα πλαίσια του γενικού διεθνούς δικαίου. Καταρχάς, τόνισε ότι ο προσβαλλόμενος κανονισμός, που εκδόθηκε κατόπιν της κοινής θέσεως 2002/402, συνιστά εκπλήρωση σε κοινοτικό επίπεδο της υποχρεώσεως που υπέχουν τα κράτη μέλη της Κοινότητας, ως Μέλη του ΟΗΕ, να εφαρμόσουν τις κυρώσεις εις βάρος του Οσάμα Μπιν Λάντεν, του δικτύου της Αλ Κάιντα , των Ταλιμπάν, καθώς και άλλων προσώπων, ομάδων, επιχειρήσεων ή

¹⁵⁰ Υπόθεση T-315/01, 18 Σεπτεμβρίου 2001

¹⁵¹ Υπόθεση T-306/01

οντοτήτων σχετιζομένων προς αυτούς, οι οποίες αποφασίστηκαν και στη συνέχεια ενισχύθηκαν με τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας, τα οποία εκδόθηκαν στο πλαίσιο της εφαρμογής του Κεφαλαίου VII του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών¹⁵². Στο πλαίσιο αυτό τα θεσμικά όργανα της Κοινότητας άσκησαν δέσμια αρμοδιότητα, χωρίς να έχουν κανένα αυτοτελές περιθώριο εκτιμήσεως. Λόγω της δεσμευτικής και υποχρεωτικής φύσης των ψηφισμάτων «δεν είχαν τη δυνατότητα ούτε απευθείας τροποποιήσεως του περιεχομένου των εν λόγω ψηφισμάτων ούτε να εφαρμόσουν μηχανισμό δυνάμενο να καταλήξει σε μια τέτοια τροποποίηση¹⁵³».

Έπειτα, ο δικαστής τονίζει ότι «έχοντας ιδίως υπόψη το άρθρο 307 ΕΚ και το άρθρο 103 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, η επίκληση προσβολής είτε θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως αυτά που προστατεύονται από την κοινοτική έννομη τάξη, είτε αρχών της νομικής αυτής τάξεως δεν μπορεί να επηρεάσει το κύρος ενός ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας ή την ισχύ του εντός του εδάφους της Κοινότητας¹⁵⁴».

Πράγματι, όπως άλλωστε υπογραμμίζεται στην απόφαση, οποιοσδήποτε εσωτερικός έλεγχος της νομιμότητας του προσβαλλόμενου κανονισμού, ιδίως με κριτήριο τις διατάξεις ή τις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου περί προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων, θα οδηγούσε το Πρωτοδικείο να εξετάσει, παρεμπιπτόντως, τη νομιμότητα των εν λόγω ψηφισμάτων. παράνομου χαρακτήρα που προσβάλλει ο προσφεύγων¹⁵⁵.

Όμως, τα εν λόγω ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας εκφεύγουν, καταρχήν, του δικαστικού ελέγχου του Πρωτοδικείου, το οποίο δεν έχει την αρμοδιότητα να αμφισβητεί, έστω παρεμπιπτόντως, τη νομιμότητά τους με κριτήριο το κοινοτικό δίκαιο. Αντιθέτως, το Πρωτοδικείο υποχρεούται, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύει και να εφαρμόζει το δίκαιο αυτό κατά τρόπο σύμφωνο προς τις υποχρεώσεις που υπέχουν τα κράτη μέλη από τον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών¹⁵⁶.

Στο σημείο αυτό ο δικαστής προχώρησε σε μια αξιέπαινη και αποφασιστική ερμηνεία της δικαιοδοσίας του, η οποία περιλαμβάνει την κρίση για τη νομιμότητα ή μη των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας, την οποία δεν έχει αποτολμήσει ούτε το ίδιο το Διεθνές Δικαστήριο.

¹⁵² Kadi, σκ.213

¹⁵³ Kadi, σκ.214

¹⁵⁵ Kadi, σκ.215

¹⁵⁶ Kadi, σκ.225

Ο κοινοτικός δικαστής έκρινε ότι έχει την αρμοδιότητα να ελέγξει, παρεμπιπτόντως, τη νομιμότητα των εν λόγω ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας με κριτήριο το *ius cogens*, υπό την έννοια της διεθνούς δημόσιας τάξεως στην οποία υπόκεινται όλα τα υποκείμενα του διεθνούς δικαίου, περιλαμβανομένων των οργάνων του ΟΗΕ, χωρίς δυνατότητα παρεκκλίσεως από τους κανόνες της¹⁵⁷.

Για τη θεμελίωση του *ius cogens* χαρακτήρα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ο κοινοτικός δικαστής κάνει αναφορά στο άρθρο 53 της Σύμβασης της Βιέννης περί του δικαίου των συνθηκών, η οποία κωδικοποιεί το εθιμικό διεθνές δίκαιο. Το άρθρο 53 προβλέπει την ακυρότητα των Συνθηκών που αντιβαίνουν προς επιτακτικό κανόνα του γενικού διεθνούς δικαίου, ορίζοντας το τελευταίο ως «κανόνα δεκτό και αναγνωρισμένο ως κανόνα από τη διεθνή κοινότητα των κρατών στο σύνολό της, από τον οποίο δεν επιτρέπεται καμία παρέκκλιση και ο οποίος δεν μπορεί να τροποποιηθεί παρά μόνο από νέο, του ίδιου χαρακτήρα, κανόνα του γενικού διεθνούς δικαίου». Προσθέτως, κάνει μνεία του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος προϋποθέτει την ύπαρξη επιτακτικών αρχών του διεθνούς δικαίου και, ιδίως, την προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων του ανθρώπου. Στο προοίμιο του Χάρτη, οι λαοί των Ηνωμένων Εθνών διακηρύσσουν «την πίστη στα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και στην αξία του ανθρώπου». Εξάλλου, όπως προκύπτει από το πρώτο κεφάλαιο του Χάρτη, το οποίο έχει τον τίτλο «Σκοποί και αρχές», σκοπός των Ηνωμένων Εθνών είναι, μεταξύ άλλων, η προώθηση του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών¹⁵⁸.

Οι αρχές αυτές δεσμεύουν τόσο τα κράτη μέλη του ΟΗΕ όσο και τα όργανά του. Ειδικότερα, κατά το άρθρο 24, παράγραφος 2, του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το Συμβούλιο Ασφαλείας οφείλει, κατά την εκτέλεση των καθηκόντων που του επιβάλλει η κύρια ευθύνη του για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, να ενεργεί «σύμφωνα προς τους σκοπούς και τις αρχές των Ηνωμένων Εθνών». Συνεπώς, η εξουσία επιβολής κυρώσεων που έχει το Συμβούλιο Ασφαλείας, προς εκπλήρωση αυτής της ευθύνης του, πρέπει να ασκείται τηρουμένου του διεθνούς δικαίου και, ειδικότερα, των σκοπών και των αρχών των Ηνωμένων Εθνών¹⁵⁹.

Συνεπώς, από το διεθνές δίκαιο συνάγεται ότι υφίσταται, καταρχήν, ένα όριο στη δεσμευτική ισχύ των ψηφισμάτων του Συμβουλίου Ασφαλείας: πρέπει να είναι σύμφωνα προς τις θεμελιώδεις επιτακτικές διατάξεις του διεθνούς δικαίου. Άλλως,

¹⁵⁷ Kadi, σκ.226

¹⁵⁸ Kadi, σκ.228

¹⁵⁹ ο.π

όσο κι αν μια τέτοια περίπτωση είναι μάλλον απίθανη, δεν δεσμεύουν τα κράτη μέλη του ΟΗΕ ούτε, κατά συνέπεια, την Κοινότητα¹⁶⁰.

Συνεπώς, ο παρεμπύπων έλεγχος που ασκεί το Πρωτοδικείο, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως κοινοτικής πράξεως που εκδόθηκε χωρίς οποιοδήποτε περιθώριο εκτιμήσεως, για την εφαρμογή ψηφίσματος του Συμβουλίου Ασφαλείας, μπορεί σε πολύ εξαιρετικές περιπτώσεις να επεκταθεί στον έλεγχο της τηρήσεως υπέρτερων κανόνων του διεθνούς δικαίου που αποτελούν μέρος του *ius cogens*, ιδίως δε του των επιτακτικών κανόνων περί καθολικής προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, από τους οποίους ούτε τα κράτη μέλη ούτε τα όργανα του ΟΗΕ μπορούν να παρεκκλίνουν καθόσον αποτελούν «απαράβατες αρχές του εθιμικού διεθνούς δικαίου» (συμβουλευτική γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου της 8ης Ιουλίου 1996, Νομιμότητα της απειλής ή της χρήσεως πυρηνικών όπλων, Rec.1996, σ.226, σκέψη 79, βλ. επίσης, υπ' αυτή την έννοια, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Jacobs επί της υποθέσεως *Bosphorus*, σκέψη 189, σκέψη 65)¹⁶¹.

Έχοντας έτσι αποφανθεί υπέρ της αρμοδιότητάς του να ελέγχει τη νομιμότητα των αποφάσεων του ΣΑ με κριτήριο τους κανόνες *ius cogens* του διεθνούς δικαίου, το Πρωτοδικείο εξέτασε τους λόγους ακυρώσεως που αφορούσαν την προσβολή των επιμέρους θεμελιωδών δικαιωμάτων κατά τις αιτιάσεις του προσφεύγοντα.

Σε ό,τι αφορά το δικαίωμα ιδιοκτησίας, το δικαστήριο έκρινε ότι μόνο μια «αυθαίρετη» προσβολή του θα μπορούσε να θεωρηθεί ως αντίθεση στο *ius cogens*. Εν προκειμένω θεώρησε ότι δεν υφίσταται τέτοια προσβολή, δεδομένου ότι η δέσμευση κεφαλαίων είχε το χαρακτήρα συντηρητικού μέτρου, η απόφαση προέβλεπε μηχανισμό περιοδικής επανεξέτασης των ατομικών περιπτώσεων και δεν έθιγε την ουσία του δικαιώματος, εν πάση δε περίπτωση οι κυρώσεις επεδίωκαν έναν «θεμελιώδη για την Κοινότητα σκοπό γενικού συμφέροντος», οποίος δικαιολογούσε την επιβολή περιορισμών του δικαιώματος¹⁶².

Παρόμοια θέση έλαβε το Πρωτοδικείο σχετικά με την προβαλλόμενη προσβολή του δικαιώματος ακροάσεως, για το οποίο αναγνώρισε ότι αποτελεί, σύμφωνα με πάγια νομολογία του ΔΕΚ, θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου. Αφού υπενθύμισε ότι τα κοινοτικά όργανα είχαν την υποχρέωση να μεταφέρουν στην κοινοτική έννομη τάξη τις αποφάσεις του ΣΑ χωρίς να υπάρχει η δυνατότητα

¹⁶⁰ Kadi, σκ.230

¹⁶¹ Kadi, σκ.231

¹⁶² Kadi, σκ.247

θέσπισης κοινοτικού μηχανισμού εξέτασης ατομικών περιπτώσεων¹⁶³, εξέτασε το μηχανισμό αυτό στα πλαίσια της Επιτροπής Κυρώσεων του ΣΑ και διαπίστωσε ότι η τελευταία είχε λάβει υπόψη «στο μέτρο του δυνατού» τα δικαιώματα άμυνας των ατόμων που αναγράφονται στον κατάλογό της και ότι οι περιορισμοί των δικαιωμάτων αυτών δεν μπορούσαν να θεωρηθούν ως ανεπίτρεπτοι σε σχέση με επιτακτικούς κανόνες της διεθνούς δημοσίας τάξεως¹⁶⁴.

Τέλος, το Πρωτοδικείο απέρριψε τις αιτιάσεις της προσβολής του δικαιώματος σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο, κρίνοντας ότι το δικαίωμα αυτό ικανοποιείται από το ίδιο το γεγονός της δυνατότητας άσκησης προσφυγής ακυρώσεως κατ'άρθρο 230 ΕΚ, στο πλαίσιο της οποίας το Πρωτοδικείο «ασκεί συνολικό έλεγχο της νομιμότητας του προσβαλλόμενου Κανονισμού με κριτήριο την τήρηση, εκ μέρους των κοινοτικών οργάνων, των κανόνων αρμοδιότητας καθώς και των κανόνων εξωτερικής νομιμότητας και των ουσιωδών τύπων», αλλά και την εσωτερική συνοχή και την αναλογικότητά του σε σχέση με τις αποφάσεις του ΣΑ¹⁶⁵, θεώρησε δε ότι η ελλιπής δικαστική προστασία στο πλαίσιο του διεθνούς δικαίου, υπό την έννοια της ανυπαρξίας ανεξάρτητου δικαιοδοτικού οργάνου αρμοδίου να κρίνει τη νομιμότητα ατομικών αποφάσεων της Επιτροπής Κυρώσεων δεν αντιβαίνει στο *ius cogens*¹⁶⁶. Το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι το δικαίωμα πρόσβασης στη δικαιοσύνη υπόκειται σε περιορισμούς σε περιπτώσεις εκτάκτου δημοσίου κινδύνου και δεν μπορεί να θεωρηθεί υπέρτερο του «ουσιώδους συμφέροντος διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας έναντι απειλής την οποία σαφώς προσδιόρισε το ΣΑ¹⁶⁷».

Στις 12 Δεκεμβρίου του 2006 το Πρωτοδικείο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων εξέδωσε ακόμα μια σημαντική απόφαση¹⁶⁸ για τη δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων ιδιωτών με βάση τη λίστα του ΣΑ. Το ΠΕΚ, στην υπόθεση *Organisation Modjahedines du peuple d'Iran κατά Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, ακύρωσε την προσβαλλόμενη απόφαση 2001/930/ΕΚ, η οποία μετέφερε στην ευρωπαϊκή έννομη τάξη μέτρο της απόφασης 1373/2001 του ΣΑ, για την επιβολή των κυρώσεων κατά φυσικών και νομικών προσώπων υπόπτων για τρομοκρατία. Το ΠΕΚ ακύρωσε την

¹⁶³ Kadi, σκ.258

¹⁶⁴ Organisation Modjahedines du peuple d'Iran, σκ.265,268

¹⁶⁵ Organisation Modjahedines du peuple d'Iran, σκ.279-280

¹⁶⁶ Organisation Modjahedines du peuple d'Iran, σκ.285-286

¹⁶⁷ Organisation Modjahedines du peuple d'Iran, σκ. 287,289

¹⁶⁸ T-228/02

απόφαση ως παραβιάζουσα το δικαίωμα άμυνας της προσφεύγουσας οργάνωσης, της υποχρέωσης επαρκούς αιτιολόγησης της απόφασης και του δικαιώματος αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας της.

Το Δικαστήριο έκρινε ότι «κατά πάγια νομολογία, ο σεβασμός του δικαιώματος στην άμυνα, σε κάθε διαδικασία που εκκινείται κατά ενός προσώπου και ενδέχεται να καταλήξει σε επιζήμια για αυτό πράξη, αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου και πρέπει να διασφαλίζεται, ακόμη και αν δεν υπάρχει ρύθμιση σχετικά με τη διαδικασία προβολής του δικαιώματος». Σχετικά με το δικαίωμα σε αποτελεσματική δικαστική προστασία, το Δικαστήριο, επίσης κατά πάγια νομολογία, έκρινε ότι «οι ιδιώτες πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να τυγχάνουν αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας των δικαιωμάτων που αντλούν από την κοινοτική έννομη τάξη, δεδομένου ότι το δικαίωμα στην προστασία αυτή αποτελεί μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, οι οποίες απορρέουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και αποτυπώνονται στα άρθρα 6 και 13 της ΕΣΔΑ¹⁶⁹».

Όπως απεφάνθη το Δικαστήριο, η προσφεύγουσα Οργάνωση όχι μόνο δεν μπόρεσε να γνωστοποιήσει επωφελώς την άποψή της στο Συμβούλιο, αλλά δεδομένου ότι στην προσβαλλόμενη απόφαση ουδόλως αναφέρονται οι ειδικοί και συγκεκριμένοι λόγοι που τη δικαιολογούν, δεν της δόθηκαν όλες οι δυνατότητες για να ευδοκιμήσει η προσφυγή της ενώπιον του Πρωτοδικείου¹⁷⁰, λαμβανομένων υπόψη των προαναφερθεισών σχέσεων που υπάρχουν μεταξύ της εγγυήσεως των δικαιωμάτων άμυνας, της εγγυήσεως που απορρέει από την υποχρέωση αιτιολογήσεως και της εγγυήσεως του δικαιώματος για αποτελεσματική άσκηση ενδίκου προσφυγής.

Συμπερασματικά, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η προσβαλλόμενη απόφαση δεν είναι αιτιολογημένη και ότι εκδόθηκε στο πλαίσιο διαδικασίας κατά την οποία δεν υπήρξε σεβασμός του δικαιώματος άμυνας της προσφεύγουσας¹⁷¹. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι δεν είναι σε θέση, ακόμα και σε αυτό το στάδιο της διαδικασίας, να προβεί στο δικαστικό έλεγχο της νομιμότητας της προσβαλλόμενης

¹⁶⁹ Organisation Modjahedines du peuple d'Iran, σκ.110-113,152-159

¹⁷⁰ Organisation Modjahedines du peuple d'Iran, σκ.162-167

¹⁷¹ Organisation Modjahedines du peuple d'Iran, σκ.138-151

απόφασης. Συνεπώς ακυρώνει την προσβαλλόμενη απόφαση καθόσον αφορά την προσφεύγουσα¹⁷².

Μια ακόμη σημαντική απόφαση εξέδωσε το ΔΕΚ στις 18 Ιανουαρίου 2007¹⁷³ στην υπόθεση της προσφυγής αναίρεσης που άσκησαν το κουρδικό *PKK (Kurdistan Workers' Party)* και το *KNK (Kurdistan National Congress)* κατά αποφάσεως του ΠΕΚ. Πρωτοδίκως το PKK άσκησε προσφυγή ενώπιον του ΠΕΚ κατά του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹⁷⁴ για την απόφαση εγγραφής του¹⁷⁵ στον κατάλογο των τρομοκρατικών οργανώσεων και τη συνακόλουθη δέσμευση των περιουσιακών του στοιχείων, σύμφωνα με την πρόβλεψη της απόφασης 1373 του ΣΑ. Το ΠΕΚ απέρριψε την προσφυγή αυτή ως απαράδεκτη με διάταξη (*Orpinion*) της 15^{ης} Φεβρουαρίου 2005. Το ΠΕΚ έκρινε ότι η απόφαση του Συμβουλίου δεν αφορά ατομικά το KNK και επιπλέον ότι το PKK δεν διαθέτει τη δικονομική ικανότητα να αμφισβητήσει την απόφαση και ότι ο Osman Ocalan δεν μπόρεσε να αποδείξει ότι εκπροσωπεί το PKK διότι ο ίδιος δήλωσε ότι το PKK έχει παύσει να υφίσταται.

Στη συνέχεια, ο Osman Ocalan εξ ονόματος του PKK και ο Serif Vanly εξ ονόματος του KNK άσκησαν αναίρεση ενώπιον του ΔΕΚ κατά της διάταξης του ΠΕΚ. Το ΔΕΚ αναίρεσε τη διάταξη του ΠΕΚ και στην απόφασή του έλαβε τη θέση ότι «σε κάθε περίπτωση είναι βέβαιο ότι (το PKK) αποτελεί οντότητα ικανή να μπορεί να αμφισβητεί τη συμπερίληψή του στον επίμαχο κατάλογο¹⁷⁶». Έκανε αναφορά στις γενικές αρχές του δικαίου και στα θεμελιώδη δικαιώματα και μάλιστα στο δικαίωμα των ιδιωτών σε αποτελεσματική δικαστική προστασία των δικαιωμάτων που προστατεύονται από την κοινοτική έννομη τάξη και από τα άρθρα 6 και 13 της ΕΣΔΑ¹⁷⁷. Επίσης, το ΔΕΚ έκρινε ότι η εγγραφή των προσώπων, των οντοτήτων και των ομάδων προσώπων στον κατάλογο των υπόπτων για τρομοκρατική δράση πρέπει να υπόκειται σε περιοδική αναθεώρηση αλλά και σε δικαστική κρίση ¹⁷⁸. Απεφάνθη ότι, εφόσον με την απόφαση 2002/460 ο κοινοτικός νομοθέτης αποφάσισε ότι το PKK διαθέτει υπόσταση σε βαθμό επαρκή για να αποτελεί το αντικείμενο των περιοριστικών μέτρων του Κανονισμού 2580/2001, η συνέπεια και η δικαιοσύνη

¹⁷² Organisation Modjahedines du peuple d'Iran ,σκ.182

¹⁷³ 2007/C 56/08

¹⁷⁴ C-229/05 P

¹⁷⁵ Αποφάσεις Ευρωπ. Συμβουλίου 2002/334/EK, 2 Μαΐου 2002 και 2002/460/EK, 17 Ιουνίου 2002

¹⁷⁶ PKK, σκ.108

¹⁷⁷ PKK,σκ.109

¹⁷⁸ PKK,σκ.110

επιβάλλουν να γίνει δεκτό ότι , ότι η εν λόγω οντότητα εξακολουθεί να έχει σε βαθμό για να προσβάλει το μέτρο αυτό. Οποιοδήποτε άλλο συμπέρασμα θα είχε ως αποτέλεσμα τη δυνατότητα εγγραφής μιας οργάνωσης στον κατάλογο των προσώπων, ομάδων και οντοτήτων στα οποία εφαρμόζεται ο Κανονισμός αυτός χωρίς να της παρέχεται η δυνατότητα άσκησης προσφυγής κατά της εγγραφής αυτής¹⁷⁹.

Το ΔΕΚ έκρινε ότι ο Osman Ocalan εγκύτως ενεργεί εξ ονόματος του ΡΚΚ και ότι έχει το δικαίωμα να εξουσιοδοτεί δικηγόρους να εκπροσωπούν τον ίδιο και το ΡΚΚ. Συνεπώς, μετά την αναίρεση η υπόθεση άγεται και πάλι προς κρίση στο ΠΕΚ.

¹⁷⁹ ΡΚΚ,σκ.112

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. Η νομιμότητα των μέτρων του ΣΑ υπό το φως του Δικαίου των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και της νομολογίας

Η νομιμότητα των μέτρων που λαμβάνει το ΣΑ δίχως άλλο αλληλοδιαπλέκεται με το θέμα των ορίων στη δράση του ίδιου του ΣΑ κατά το διεθνές δίκαιο και τον ίδιο του Χάρτη του ΟΗΕ, ένα ζήτημα που εδώ και πολλά χρόνια απασχολεί τη διεθνή κοινότητα και που παραμένει χωρίς ξεκάθαρη απάντηση. Ένα ακόμα θέμα, που σχετίζεται άμεσα με το προηγούμενο, είναι το κατά πόσο έχουν τα κράτη την υποχρέωση να λαμβάνουν υπόψη τους κανόνες του διεθνούς δικαίου, όταν συμμορφώνονται σε αποφάσεις του ΣΑ, η νομιμότητα των οποίων αμφισβητείται.

Μάλιστα, το ΣΑ στην απόφαση 1566 (2004)¹⁸⁰ έδωσε έμμεσα έναν ευρύ ορισμό της τρομοκρατίας. Σύμφωνα με αυτόν «οι τρομοκρατικές πράξεις, συμπεριλαμβανομένων και αυτών κατά πολιτών, που διαπράττονται με την πρόθεση να προκαλέσουν το θάνατο ή σοβαρή σωματική βλάβη ή την κράτηση ομήρων, με το σκοπό να προκαλέσουν τον τρόμο στο γενικό σύνολο ή σε μια ομάδα προσώπων ή σε συγκεκριμένα πρόσωπα, να εκφοβίσουν τον πληθυσμό ή να υποχρεώσουν μια κυβέρνηση ή έναν διεθνή οργανισμό σε πράξη ή παράλειψη, τα οποία συνιστούν αδικήματα μέσα στο πλαίσιο και όπως ορίζονται από τις διεθνείς συμβάσεις και τα πρωτόκολλα σχετικά με την τρομοκρατία, δεν μπορούν ποτέ να δικαιολογηθούν από λόγους πολιτικής, φιλοσοφικής, φυλετικής, θρησκευτικής ή άλλης παρόμοιας φύσης».

Το ζήτημα της νομιμότητας των αποφάσεων του ΣΑ απασχόλησε ως κύριο ζήτημα το Υψηλό Πάνελ για τις Απειλές, τις Προκλήσεις και την Αλλαγή (High-level Panel on Threats, Challenges and Change), που συστάθηκε με πρωτοβουλία του ΓΓ¹⁸¹. Το Υψηλό Πάνελ εξέτασε τα θέματα που σχετίζονται με την ανάγκη λήψης αποφάσεων για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας με νόμιμα κριτήρια. Το Πάνελ τόνισε ότι «η αποτελεσματικότητα του παγκόσμιου συλλογικού

¹⁸⁰ SC Res. 1566 (2004), para. 3 The SC '[r]ecalls that criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act, which constitute offences within the scope of and as defined in the international conventions and protocols relating to terrorism, are under no circumstances justifiable by considerations of a political, philosophical, ideological, racial, ethnic, religious or other similar nature'

¹⁸¹ 'A More Secure World: Our Shared Responsibility', Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change, New York, 2004 (UN Doc. A/59/565), para. 204

συστήματος ασφαλείας, όπως σε κάθε έννομη τάξη, εξαρτάται τελικά όχι μόνο από την τυπική νομιμότητα των αποφάσεων αλλά και από την κοινή αντίληψη της ουσιαστικής νομιμότητας, να λαμβάνονται δηλαδή με βάση στέρεα νομικά θεμέλια και για θεμιτούς λόγους, τόσο ηθικά όσο και νομικά»¹⁸².

Στην απόφαση 1456 (2003) το ΣΑ τόνισε ότι «τα κράτη πρέπει να διασφαλίζουν ότι κάθε μέτρο που λαμβάνεται για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας θα είναι συμβατό με τις υποχρεώσεις του διεθνούς δικαίου, και ειδικά των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και του προσφυγικού δικαίου»¹⁸³. Το ΣΑ, λοιπόν, με τον τρόπο αυτό προσπαθεί να μεταθέσει στα κράτη την ευθύνη για τη συμμόρφωση με το διεθνές δίκαιο. Είναι ένα στοιχείο ιδιαίτερα οξύμωρο. Σύμφωνα με την οπτική του, το ΣΑ μπορεί να αποφασίζει ό,τι είδους μέτρα θέλει χωρίς να λαμβάνει διόλου υπόψη το διεθνές δίκαιο και τα ανθρώπινα δικαιώματα, ενώ τα κράτη που είναι υποχρεωμένα να εφαρμόσουν τα μέτρα αυτά, που εν πολλοίς είναι προδιαγεγραμμένα από το ΣΑ, οφείλουν να είναι προσεκτικά στην εφαρμογή τους.

Είναι φανερό η έλλειψη σταθερού προσανατολισμού των αποφάσεων του ΣΑ και η διάσταση των θέσεων που αποτυπώνονται στις αποφάσεις που υιοθετεί. Εξάλλου, το ίδιο το ΣΑ παραβιάζει ευθέως βασικά ανθρώπινα δικαιώματα.

α) Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη

Παρόλο που το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη δεν αναφέρεται ως δικαίωμα μη υποκείμενο σε περιορισμό στα κείμενα των διεθνών συμβάσεων για τα ανθρώπινα δικαιώματα, εντούτοις η αξία του είναι κρίσιμη και μη αμφισβητήσιμη. Κράτος δικαίου δεν μπορεί να υπάρχει ουσιαστικά, όταν από αυτό ελλείπει το δικαίωμα του ατόμου σε δίκαιη δίκη. Εξάλλου, στο Γενικό Σχολίο Νο 29¹⁸⁴, όπως αναλύθηκε παραπάνω, η Επιτροπή Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ξεκαθάρισε ότι το θεμελιώδες δικαίωμα σε δίκαιη δίκη δεν μπορεί να περιορίζεται σε συνθήκες εκτάκτου ανάγκης, παρά το ότι δεν αναφέρεται ως μη υποκείμενο σε περιορισμό από τα διεθνή κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Εξάλλου, το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο

¹⁸² '[t]he effectiveness of the global collective security system, as with any other legal order, depends ultimately not only on the legality of decisions but also on the common perception of their legitimacy—their being made on solid evidentiary grounds, and for the right reasons, morally as well as legally.'

¹⁸³ SC Res 1456 (2004) 'States must ensure that any measure taken to combat terrorism comply with all their obligations under international law, and should adopt such measures in accordance with international law, in particular international human rights, refugee, and humanitarian law'

¹⁸⁴ Βλ. General Comment No 29, CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, παρ.22

για την πρώην Γιουγκοσλαβία αναγνώρισε τον *ius cogens* χαρακτήρα του άρθρου 14 του ΔΣΑΠΔ¹⁸⁵.

Το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη εφαρμόζεται τόσο στις ποινικές κατηγορίες όσο και στον καθορισμό των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων στα πλαίσια της αστικής δίκης. Αν και η Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν έχει καθορίσει τις προϋποθέσεις για τον χαρακτηρισμό της ποινικής κατηγορίας, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει αναγνωρίσει ορισμένα κριτήρια, όπως ο χαρακτηρισμός του αδικήματος, η φύση του και η βαρύτητα της ποινής που επιφέρει το εν λόγω αδίκημα, ώστε να καθοριστεί η εφαρμογή των εγγυήσεων της δίκαιης δίκης στην ποινική διαδικασία. Μάλιστα, τα κριτήρια αυτά λειτουργούν διαζευκτικά και όχι σωρευτικά¹⁸⁶.

Δίχως αμφιβολία, τα μέτρα του ΣΑ για την αναγραφή ενός προσώπου στη λίστα και οι παρεπόμενες κυρώσεις μπορούν να χαρακτηριστούν ως ποινική κατηγορία σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Τα μέτρα του ΣΑ δεν αποτελούν ποινικές κατηγορίες, με τη στενή έννοια του όρου, ως επίσημη γνωστοποίηση σε κάποιον της κατηγορίας που τον βαρύνει. Ωστόσο το ΕΔΔΑ έχει κρίνει ότι μια ποινική κατηγορία «μπορεί σε ορισμένες περιπτώσεις να παίρνει τη μορφή και άλλων μέτρων που εμπεριέχουν στην ουσία τους μια ποινική κατηγορία και τα οποία μπορούν έτσι να επηρεάσουν την προσωπική κατάσταση του υπόπτου¹⁸⁷». Εφόσον, λοιπόν, τα μέτρα αυτά ισοδυναμούν με ποινικές κατηγορίες, τότε θα πρέπει να εφαρμόζονται οι θεμελιώδεις εγγυήσεις της ποινικής διαδικασίας, όπως το τεκμήριο της αθωότητας και το δικαίωμα στην υπεράσπιση.

Η επιβολή κυρώσεων σε πρόσωπα χωρίς να τους έχει παρασχεθεί το δικαίωμα ακροάσεως και χωρίς να έχει προηγηθεί ποινική διαδικασία κατά την οποία θα έχουν εξεταστεί ενδελεχώς οι κατηγορίες και θα έχει εκδοθεί δημόσια απόφαση από αμερόληπτο και νόμιμο δικαστήριο, συνεπάγεται την προσβολή του τεκμηρίου της αθωότητας του κατηγορουμένου και προκαταλαμβάνει την ενοχή του. Πόσο μάλλον όταν η επιβολή κυρώσεων γίνεται από ένα όργανο, το ΣΑ, το οποίο είναι καθαρά πολιτικό και σε καμία περίπτωση δικαιοδοτικό. Επιπλέον, στη διαδικασία που ακολουθεί το ΣΑ για τη συμπερίληψη ονομάτων στη λίστα δεν έχει ο

¹⁸⁵ Case No.: IT-94-1-A-AR77, Κατ'έφεση Απόφαση της 27^{ης} Φεβρουαρίου 2001 (Milan Vujan)

¹⁸⁶ *Ravnsborg v. Sweden*, ECtHR (1994) Series A., No. 283-B, 18 EHHR (1994) 38, παρ.30

¹⁸⁷ *Eckle v. Germany*, ECtHR (1982) Series A., No. 51 EHHR (1983) 1, παρ. 73, *Foti and others v. Italy* ECtHR (1982) Series A., No. 56, 5 EHHR (1983) 313, παρ.52

«κατηγορούμενος» κανένα δικαίωμα να υπερασπιστεί τον εαυτό του, ούτε καν καλείται να εκθέσει τις απόψεις του ή να εξετάσει μάρτυρες προς υπεράσπισή του¹⁸⁸.

β) *Nullum crimen nulla poena sine lege*

Η αρχή ότι «κανένα έγκλημα δεν τιμωρείται ούτε καμία ποινή επιβάλλεται χωρίς να υπάρχει ποινικός νόμος που να το προβλέπει» είναι αναπόσπαστη από το ποινικό δίκαιο κάθε έννομης τάξης που βασιζεται στο κράτος δικαίου. Μάλιστα η αρχή αυτή δεν επιδέχεται κανένα περιορισμό, σύμφωνα με τα διεθνή κείμενα προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου, σε καταστάσεις εκτάκτου ανάγκης. Η ουσία της αρχής συνίσταται στο ότι μια συμπεριφορά, για να χαρακτηριστεί ως ποινικό αδίκημα, θα πρέπει ήδη η αντικειμενική και υποκειμενική της υπόσταση και η ποινή που επισύρει να είναι ακριβώς προσδιορισμένα σε ήδη υπάρχων νόμο.

Και εδώ τίθεται το ερώτημα εάν τα μέτρα του ΣΑ με την απόφαση 1267 με τη λίστα και το πάγωμα των περιουσιακών στοιχείων φυσικών και νομικών προσώπων μπορούν να τιμωρηθούν ως προβλεπόμενα σε σχετικό νόμο. Πολύ ενδιαφέρουσα πάνω στο σχετικό ζήτημα είναι και πάλι η νομολογία του ΕΣΔΑ, το οποίο στην απόφαση *Zollmann κατά Ηνωμένου Βασιλείου* (2003) έλαβε τη θέση ότι « δεν είναι προφανές ότι αρκεί από μόνη της μια απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας για να δημιουργήσει ένα ποινικά διώξιμο «διεθνές αδίκημα».

γ) Το δικαίωμα στην περιουσία και το δικαίωμα σε άσκηση ενδίκου βοηθήματος

Η δέσμευση των περιουσιακών στοιχείων αναμφίβολα αποτελεί περιορισμό στο δικαίωμα ιδιοκτησίας του ατόμου. Τα κράτη που εφαρμόζουν τα περιοριστικά μέτρα θα πρέπει να συνεκτιμήσουν στα αντι-τρομοκρατικά μέτρα που υιοθετούν την προστασία του δικαιώματος αυτού από το εσωτερικό τους δίκαιο, αλλά και από τις υποχρεώσεις τους που πηγάζουν από τα διεθνή κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Όλα αυτά τα νομικά κείμενα προβλέπουν αποκλίσεις από το δικαίωμα ιδιοκτησίας για λόγους ασφάλειας. Το άρθρο 2 του ΔΣΑΠΔ και το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ προβλέπουν το δικαίωμα σε ένδικο βοήθημα μόνο σε σχέση με την προσβολή κατοχυρωμένου δικαιώματος. Εν προκειμένω, μπορεί να γίνει επίκληση στο δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, καθώς και στο δικαίωμα στην περιουσία, αν και η επίκληση

¹⁸⁸ Andrea Bianchi, 'Assessing the Effectiveness of the UN Security Council's Anti-Terrorism Measures: The Quest for Legitimacy and Cohesion', 17 EJIL (2006) No.5, σελ. 905-906

του τελευταίου θα μπορούσε να προστατευθεί μόνο από την ΕΣΔΑ¹⁸⁹, καθότι στο ΔΣΑΠΔ δεν υπάρχει ξεχωριστή πρόβλεψη προστασίας του.

Παρά τις προσπάθειες για τη βελτίωση της διαδικασίας εγγραφής και διαγραφής από τη λίστα¹⁹⁰, δεν υπάρχει ουσιαστικά κανένα αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα στα ΗΕ για την αμφισβήτησή της. Τα κράτη έχουν προβάλει την ανησυχία τους για τη μη νόμιμη αυτή διαδικασία που καταπατά το δικαίωμα σε άσκηση αποτελεσματικού ενδίκου μέσου. Καθώς απαιτείται και η μεσολάβηση του κράτους για την διαδικασία αμφισβήτησης του μέτρου ενώπιον του ΣΑ, η διαδικασία καθίσταται μη άμεσα προσβάσιμη στο πρόσωπο το δικαίωμα του οποίου πλήττεται. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα της διαδικασίας αυτής μπορεί να αμφισβητηθεί και λόγω της φύσης του οργάνου που θα κρίνει και θα αποφασίσει, του ΣΑ δηλαδή, το οποίο δεν είναι δικαιοδοτικό, ωστόσο απολαμβάνει πλήρους διακριτικής ευχέρειας.

Το ΕΔΔΑ έχει κρίνει σχετικά ότι το άρθρο 13 της ΕΣΔΑ «προϋποθέτει ότι, όταν ένα πρόσωπο θεωρεί ότι έχει υπάρξει μεροληψία εναντίον του από το περιεχόμενο ενός μέτρου, κατά παράβαση της Σύμβασης, θα πρέπει να έχει τη νομική δυνατότητα να ασκήσει ένδικο βοήθημα ενώπιον εθνικής αρχής, ώστε να κριθεί η αίτησή του και, όπου χρειάζεται, να λάβει επανόρθωση».

Το Υψηλό Πάνελ για τις Απειλές, τις Προκλήσεις και τις Αλλαγές στην Έκθεση του¹⁹¹ τόνισε σχετικά ότι «το Συμβούλιο Ασφαλείας πρέπει να προχωρήσει με προσοχή. Ο τρόπος με τον οποίο προστίθενται οι οντότητες και οι ιδιώτες στον κατάλογο τρομοκρατών που διατηρείται από το ΣΑ και η έλλειψη αναθεώρησης ή ενδίκου μέσου για αυτούς που καταχωρούνται εγείρει σοβαρά ζητήματα ευθύνης και πιθανόν παραβιάζει τους θεμελιώδεις κανόνες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και τις σχετικές συμβάσεις».

¹⁸⁹ Άρθρο 1 Πρώτου Συμπληρωματικού Πρωτοκόλλου της ΕΣΔΑ, «κανένας δε μπορεί να στερηθεί την περιουσία του, με μόνη εξαίρεση για λόγους δημοσίου συμφέροντος και σύμφωνα με τις συνθήκες που προβλέπονται από νόμο και από τις γενικές αρχές του διεθνούς δικαίου»

¹⁹⁰ Βλ. SC/RES/1730/2006

¹⁹¹ ‘A more secure world: our shared responsibility, Report of the High-level Panel on Threats, Challenges and Change’, A/59/565, at para. 152: ‘the Security Council must proceed with caution. The way entities or individuals are added to the terrorist list maintained by the Council and the absence of review or appeal for those listed raise serious accountability issues and possibly violate fundamental human rights norms and conventions’.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. Η συζήτηση για τις αιτίες που προκαλούν την τρομοκρατία

Η αναζήτηση των στοιχείων που προκαλούν και εξάπτουν την τρομοκρατία είναι εξαιρετικά σημαντική, διότι είναι ανάγκη το πρόβλημα να καταπολεμηθεί στη ρίζα του και όχι αποσπασματικά και στα συμπτώματά του. Ο λεγόμενος «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» και η προσπάθεια διαχωρισμού των «καλών» και των «κακών», όπως απλοϊκά διατυμπανίζουν οι ΗΠΑ και οι σύμμαχοί τους, μόνο ανατροφοδότηση του φαύλου κύκλου του μίσους μπορούν να προκαλέσουν με σίγουρες τις καταστροφικές συνέπειες.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν οι φωνές που προσπαθούν να επαναφέρουν τη λογική και την επικράτηση του δικαίου όσον αφορά την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Όλες αυτές οι φωνές προτάσσουν ως ολοκληρωμένη λύση τη στόχευση των αιτιών της τρομοκρατίας και τον αλληλοσεβασμό των πολιτισμών και των θρησκειών. Μία από αυτές τις φωνές είναι του Συμβουλίου της Ευρώπης, του θεματοφύλακα των οικουμενικών αξιών της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Με σκοπό το διάλογο, την παρακίνηση του προβληματισμού και την ανταλλαγή απόψεων για τις αιτίες του φαινομένου της τρομοκρατίας, ο Οργανισμός του Συμβουλίου της Ευρώπης οργάνωσε τον Απρίλιο του 2007 διεθνές Συνέδριο με τίτλο «Τρομοκρατία: Γιατί? Μελετώντας τις συνθήκες που συμβάλλουν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας» (*Why Terrorism? Addressing the conditions conducive to the spread of terrorism*).

Στο Συνέδριο συμμετείχαν και κατέθεσαν τις απόψεις τους ειδικοί και διαμορφωτές της πολιτικής από όλα τα κράτη μέλη και τα κράτη με καθεστώς παρατηρητή στο Συμβούλιο της Ευρώπης, αντιπρόσωποι διεθνών οργανισμών και θεσμών, συμπεριλαμβανομένων των Ηνωμένων Εθνών, της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του ΟΑΣΕ, της UNESCO, της Interpol, της Συμμαχίας των Πολιτισμών (Alliance of Civilizations), του Κέντρου για τη Μελέτη της Τρομοκρατίας και της Πολιτικής Βίας, καθώς και εκπρόσωποι Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και ακαδημαϊκοί.

Η ευρύτητα της συμμετοχής και η παρουσία των σημαντικότερων οργανισμών αποτελεί ενθαρρυντικό στοιχείο για την τοποθέτηση της αντιτρομοκρατικής πολιτικής στη βάση της και η στόχευση στα αίτια που όχι μόνο την προκαλούν, αλλά τη μεγεθύνουν με τις προφανείς καταστροφικές συνέπειες για όλη την ανθρωπότητα.

Εξ αρχής, οι συμμετέχοντες τόνισαν τη σπουδαιότητα της ανάλυσης των αιτιών της τρομοκρατίας για μια αποτελεσματική αντιμετώπιση του φαινομένου και υπογράμμισαν την ανάγκη διαμόρφωσης μιας δι-επιστημονικής προσέγγισης της καταπολέμησης της τρομοκρατίας, στην οποία να συνδυάζονται πολιτικές, οικονομικές, νομικές και κοινωνικές μέθοδοι.

Εξαιρετική σημασία και χρησιμότητα έχουν τα Συμπεράσματα στα οποία κατέληξε το Συνέδριο.

Οι συμμετέχοντες, αφού καταδίκασαν απερίφραστα για μια ακόμη φορά την τρομοκρατία, εξέφρασαν την στήριξή τους για μια οργανωμένη δράση για την αντιμετώπιση του διαρκώς διευρυνόμενου χάσματος ανάμεσα στις κοινωνίες, αλλά και στο εσωτερικό των κοινωνιών. Υπογράμμισαν την ανάγκη ενίσχυσης του αμοιβαίου σεβασμού ανάμεσα σε λαούς και ανθρώπους με διαφορετικές πολιτισμικές και θρησκευτικές παραδόσεις, η οποία μπορεί να προωθηθεί μέσω της παιδείας, της νεολαίας, των ΜΜΕ και της μεταναστευτικής πολιτικής, με ιδιαίτερη έμφαση στις σχέσεις Δύσης-Μουσουλμανισμού.

Ακολούθως τονίστηκε η αναμφισβήτητη αξία των πολυπολιτισμικών κοινωνιών, οι οποίες αποτελούν επίτευγμα του ανθρώπινου πολιτισμού και μπορούν να παίξουν καίριο ρόλο στην προώθηση του σεβασμού και της ανεκτικότητας του διαφορετικού.

Έγινε κοινά αποδεκτό ότι ο διαπολιτισμικός διάλογος μπορεί να συμβάλει στην εξεύρεση θετικών απαντήσεων στις προκλήσεις που θέτει η πολιτισμική πολυμορφία. Οι συμμετέχοντες κάλεσαν για πρόσθετες πρωτοβουλίες που να προωθούν τον διαπολιτισμικό διάλογο σε όλα τα επίπεδα και από όλους τους ενδιαφερομένους, και που να βασίζονται στις κοινές αξίες των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Τόνισαν σχετικά ότι για την πραγματοποίηση του διαπολιτισμικού διαλόγου απαιτείται η ύπαρξη πρόσφορου και συνεκτικού πολιτικού περιβάλλοντος, το οποίο να στοχεύει σε περισσότερη κοινωνική δικαιοσύνη και να χαρακτηρίζεται από την ισχυρή φωνή της κοινωνίας των πολιτών και από την προώθηση του διαλόγου μέσω των ΜΜΕ.

Επίσης, κάλεσαν όλα τα κράτη να σέβονται πλήρως όλα τα ανθρώπινα δικαιώματα, συμπεριλαμβανομένου του δικαιώματος στην θρησκεία και στις θρησκευτικές πεποιθήσεις, όταν υιοθετούν μέτρα κατά της τρομοκρατίας και τόνισαν ότι τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν αποτελούν εμπόδιο για τον αποτελεσματικό αγώνα κατά της τρομοκρατίας, αλλά ένα κρίσιμο στοιχείο για μια αποτελεσματική

αντι-τρομοκρατική στρατηγική. Στο ίδιο πλαίσιο, κάλεσαν τα κράτη να προωθούν την αμοιβαία ανεκτικότητα ανάμεσα στις διαφορετικές θρησκείες υποστηρίζοντας πρωτοβουλίες για δια-θρησκευτικό διάλογο, με τη συμμετοχή, όπου κρίνεται κατάλληλο, και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και άλλων φορέων της κοινωνίας των πολιτών, με σκοπό την αποτροπή εντάσεων που μπορούν να προκαλέσουν ενδεχομένως πράξεις τρομοκρατίας σε διεθνές, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι η παρακίνηση σε διαμάχη μεταξύ θρησκειών και σε μίσος μεταξύ ανθρώπων διαφορετικής θρησκείας, φυλής ή εθνικότητας είναι επικίνδυνη και απαράδεκτη και ότι οι θρησκευτικοί θεσμοί και οργανισμοί οφείλουν να συμβάλουν ενεργά στην ειρηνική επίλυση ανάλογων συγκρούσεων. Υπογράμμισαν, ακόμη, ότι η προσφυγή στην τρομοκρατία στο όνομα της θρησκείας θεωρείται από τη μεγάλη πλειοψηφία των θρησκευτικών ηγετών και των πιστών ως διαστρέβλωση και έλλειψη σεβασμού προς τη θρησκεία και ότι καμία πράξη τρομοκρατίας δεν μπορεί να δικαιολογηθεί για θρησκευτικούς λόγους.

Από την άλλη πλευρά, οι συμμετέχοντες τάχθηκαν ενάντια στις προσπάθειες να ταυτιστούν συγκεκριμένοι εθνικοί, περιφερειακοί ή τοπικοί πολιτισμοί ή θρησκείες ως εκ της φύσης τους με την τρομοκρατία ή με την παρακίνηση στην τρομοκρατία και δήλωσαν ότι κανένας πολιτισμός και καμία θρησκεία ή πίστη δεν είναι τελείως οχυρωμένη απέναντι σε εξτρεμιστικές παρερμηνείες και κατάχρησή τους για τρομοκρατικούς σκοπούς.

Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι η εξοκείωση με την πολυμορφία των θρησκευτικών πρακτικών και τη θρησκευτική ελευθερία συμβάλλουν στο σκοπό της ειρήνης, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του αμοιβαίου σεβασμού ανάμεσα στους ανθρώπους και στους λαούς. Η εκπαίδευση σε αυτόν τον ευαίσθητο τομέα αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παιδείας για έναν δημοκρατικό πολίτη και μπορεί να βοηθήσει στην καταπολέμηση μισαλλόδοξων ιδεολογιών ή πρακτικών και στην προαγωγή της ελευθερίας της έκφρασης, του σεβασμού στον πλουραλισμό και στη ευρύτερη αποδοχή του διαφορετικού.

Πρόσθετα, αντικείμενο συζήτησης αποτέλεσε και ο ρόλος που μπορούν να παίξουν η εξωτερική πολιτική, οι δημοκρατικές αρχές και η κυβερνητική λογοδοσία για την πρόληψη των συνθηκών που οδηγούν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας, και η έκκληση για μια παγκόσμια δημοκρατική απάντηση στην απειλή της τρομοκρατίας, όπως αυτή που προτάθηκε στην Agenda της Μαδρίτης στις 11 Μαρτίου 2005 από το Club της Μαδρίτης. Η παγκόσμια αυτή δημοκρατική

απάντηση καλεί την παγκόσμια κοινότητα και τα κράτη να υιοθετήσουν σύντομα τη Σύμβαση για τη Διεθνή Τρομοκρατία, να ενισχύσουν τους περιφερειακούς οργανισμούς έτσι ώστε τα μέτρα για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας να δημιουργούνται έτσι ώστε να είναι προσαρμοσμένα στις τοπικές ανάγκες και να επωφελούνται από την τοπική γνώση και τα τοπικά δίκτυα, και να καταπολεμούν αποτελεσματικά την ανισότητα και την ανυπαρξία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι τα μέτρα που λαμβάνουν τα κράτη κατά της τρομοκρατίας πρέπει να συμβαδίζουν με τις απαιτήσεις της δημοκρατίας, του κράτους δικαίου, του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, καθώς και με τις αρχές της κοινωνικής δικαιοσύνης. Τα μέτρα αυτά πρέπει να στοχεύουν άμεσα εναντίον αυτών που διαπράττουν τις τρομοκρατικές ενέργειες και όχι κατά εθνικών ή θρησκευτικών κοινοτήτων.

Επίσης τόνισαν τη σημασία του να αποφεύγονται, τόσο σε διεθνές όσο και σε εθνικό επίπεδο, τα διπλά κριτήρια και η αυθαίρετη κρίση που βασίζεται σε πολιτικές, εθνικές ή θρησκευτικές αιτίες κατά την ερμηνεία των πράξεων και των εκδηλώσεων της τρομοκρατίας στις διάφορες περιοχές του κόσμου.

Με στόχο την αντιμετώπιση των συνθηκών που οδηγούν στην τρομοκρατία, οι συμμετέχοντες κάλεσαν τα κράτη να εντείνουν τη διεθνή συνεργασία, να διατηρήσουν ανοιχτά πολιτικά συστήματα αφήνοντας τις αντίθετες απόψεις να εκφράζονται με νόμιμα μέσα, να μειώσουν τους παράγοντες διακινδύνευσης οι οποίοι δύνανται να αυξήσουν την «ελκυστικότητα» των ακραίων ιδεολογιών, καθώς και να αντικρούσουν τις ιδεολογίες αυτές. Επίσης, καλούν τα κράτη να προαγάγουν την κοινωνική συνειδητοποίηση σχετικά με την ύπαρξη, τις αιτίες και τη σοβαρότητα της απειλής που τίθεται από τις τρομοκρατικές επιθέσεις, και να ενθαρρύνουν τους πολίτες να προσφέρουν συγκεκριμένη βοήθεια στις αρμόδιες αρχές, συνεισφέροντας έτσι στην πρόληψη ανάλογων πράξεων και δημιουργώντας τη συνέργεια δημοσίου και ιδιωτικού τομέα. Τέλος, κάλεσαν σε συμπλήρωση του υπάρχοντος, αλλά και σε ανάπτυξη νέου σχεδίου για την αντιμετώπιση των συνθηκών που οδηγούν στην εξάπλωση της τρομοκρατίας, σύμφωνα με τα συμπεράσματα του Συνεδρίου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Αναμφίβολα η τρομοκρατία, στις διαστάσεις που έχει λάβει, αποτελεί ένα πρόβλημα δυσεπίλυτο και με πολλαπλές παραμέτρους. Η δυσκολία της αντιμετώπισής του επιτείνεται από τις αυθαίρετες πολιτικές που υιοθετούνται από ισχυρά κράτη όπως οι ΗΠΑ, αλλά και από την ανοχή των λιγότερο ισχυρών κρατών. Σήμερα βρισκόμαστε μπροστά στον κίνδυνο η κατάσταση έκτακτης ανάγκης να μετατραπεί σε μια μόνιμη κατάσταση με μόνιμο περιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών και με περιοχές του κόσμου που βρίσκονται εκτός του νόμου.

Η έννοια της ασφάλειας και η με κάθε κόστος διασφάλισή της επικρατεί παντού. Από τις ΗΠΑ και την περιφρόνηση που δείχνουν στο κράτος δικαίου και στα ανθρώπινα δικαιώματα στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ ως εκ των πραγμάτων παγκόσμιο «νομοθέτη» και στην Ευρώπη, που κλίνει ολοένα και περισσότερο προς την εξασφάλιση μιας επίπλαστης ασφάλειας σε βάρος της ελευθερίας. Και μάλιστα, με το ξεπέραςμα των ορίων, όπως αυτά σοφά καθορίζονται από τα διεθνή και περιφερειακά κείμενα προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών για την προστασία του ανθρώπου από την ανεξέλεγκτη εξουσία του κράτους και την εγγενή τάση του για την ασφάλεια. Η διεθνής προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων προσφέρει τις ασφαλιστικές δικλίδες για την επιθυμητή ισορροπία ασφάλειας και ελευθερίας με την αρχή της νομιμότητας, της αναλογικότητας, της αναγκαιότητας και της προσφορότητας των υιοθετούμενων μέτρων. Το ξεπέραςμα των ορίων προκαλεί την ανασφάλεια του κράτους δικαίου και των πολιτών και ακρωτηριάζει την ελευθερία που είναι απαραίτητη σε μια δημοκρατική κοινωνία. Και αν καταλυθούν οι ισορροπίες, τότε η δημοκρατία λειτουργεί μόνο φαινομενικά και τείνει προς την «τυραννία» των πολιτών.

Σε κάθε περίπτωση, η λύση δεν βρίσκεται στον υπέρμετρο περιορισμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών και στη συρρίκνωση του κράτους δικαίου. Μάλλον ως αίτιο του προβλήματος θα μπορούσε να θεωρηθεί ο περιορισμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς ένα αίτιο της τρομοκρατίας ερείδεται στην ανελευθερία και την καταπίεση λαών και προκαλεί τη βίαιη αντίδραση και έκφραση των ακραίων ιδεών, οι οποίες ευδοκιμούν υπό συνθήκες καταπίεσης. Αν αυτή η καταπίεση ενισχύεται, τότε αναπόφευκτα δημιουργείται ένας φαύλος κύκλος χωρίς ορατή διέξοδο.

Η αναζήτηση των λύσεων πρέπει να κατευθυνθεί σε άλλες παραμέτρους, όπως η μεγαλύτερη κοινωνική δικαιοσύνη και συνοχή και η προστασία των δικαιωμάτων όλων των πολιτών χωρίς διακρίσεις και διαχωρισμούς, εσωτερικούς ή εξωτερικούς. Ο δημοκρατικός έλεγχος των κυβερνήσεων, η ορθή διακυβέρνηση, η καταπολέμηση της φτώχειας και των οικονομικών ανισοτήτων ανάμεσα στα κράτη αποτελούν στοιχεία που μπορούν να βοηθήσουν στην πρόληψη της τρομοκρατίας.

Ανάμεσα σε όλα αυτά, ο σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όχι μόνο δεν είναι εμπόδιο για την αντιμετώπιση του προβλήματος, αλλά πρέπει να αποτελεί μια σταθερά απέναντι στην βαρβαρότητα της τρομοκρατίας. Η απόλυτη απαγόρευση των βασανιστηρίων και της απάνθρωπης και ταπεινωτικής μεταχείρισης, το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη για όλους και ανεξάρτητα από το αδίκημα που έχουν διαπράξει, ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και ο περιορισμός του μόνο αν παρίσταται αυστηρή ανάγκη για το κοινωνικό σύνολο, η αποφυγή αυθαίρετων περιορισμών των ατομικών ελευθεριών αποτελούν δείγμα της ποιότητας του νομικού πολιτισμού μας και της αξίας που αναγνωρίζει σε κάθε άνθρωπο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

- Περράκης Στέλιος, «Θεμελιώδεις Πράξεις της Διεθνούς Δικαιοταξίας», Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2006
- Περράκης Στέλιος, «Διαστάσεις της διεθνούς προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου», β' έκδοση αναθεωρημένη, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003
- Περράκης Στέλιος, «Θεμελιώδεις πράξεις της διεθνούς δικαιοταξίας, Κείμενα Διεθνούς Πρακτικής», τ.17, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006
- Περράκης Στέλιος (επιμ.), «60 χρόνια Ηνωμένα Έθνη: Προκλήσεις και Προοπτικές», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2006
- Περράκης Στέλιος, «Ο Χώρος Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης στην ΕΕ», στο Στεφάνου Κ. – Φατούρος Α. – Χριστοδουλίδης Θ. (επιμ.), Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, τόμος Α', Εκδόσεις Σιδέρη, Αθήνα, 2001
- Ιωάννου Κ., Περράκης Στ., «Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004
- Ρούκουνας Ε., «Διεθνής προστασία ανθρωπίνων δικαιωμάτων», ΙΜΔΑ, Βιβλιοπωλείο της Εστίας, Αθήνα, 1995
- Μπρεδήμας Α., «Διεθνείς Οργανισμοί. Πανεπιστημιακές Παραδόσεις», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1990
- Κούφα Καλλιόπη (διεύθυνση έκδοσης), «50 χρόνια της Οικουμενικής Διακήρυξης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου: 1948-1998», Διεθνές Συνέδριο, Ινστιτούτο Διεθνούς Δημοσίου Δικαίου και Διεθνών Σχέσεων, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1999
- Σατλάνης Χρήστος, «Εισαγωγή στο δίκαιο της διεθνούς προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2003
- Βεγλερής Φ., «Οι Περιορισμοί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1982
- Μπουρλογιάννη-Βραίλα Χρ., «Η Επιτροπή του Διεθνούς Συμφώνου για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα. Λειτουργία και πρόσφατη νομολογία», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2004

- Παπαϊωάννου Δ. Αθανάσιος, «Οι Βρετανοί Δικαστές και η Τρομοκρατία», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005
- Παπαϊωάννου Δ. Αθανάσιος, «Οι Αμερικανοί Δικαστές και ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2004
- Μπολάνη Α.-Μ., «Οι κυρώσεις του Συμβουλίου Ασφαλείας κατά μη κρατικών οντοτήτων και ατόμων», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2005
- Πέτρος Ν. Στάγκος, Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, Δίκαιο Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1994
- Ν. Σκανδάμης, Ευρωπαϊκό Δίκαιο Ι, Θεσμοί της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003
- Μιχαήλ Κ. Βηλαράς, Κοινοτικός Δικαστής και αποτελεσματική προστασία ιδιωτών: Παρόν και Μέλλον, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2003,
- Κ. Α. Στεφάνου, Ευρωπαϊκή Ολοκλήρωση, Τόμος Α', Γενικά και θεσμικά χαρακτηριστικά μετά τη Νίκαια, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2001, σελ. 243-261
- Μιχάλης Δ. Χρυσομάλλης, Θεμελιώδεις Αποφάσεις του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Τόμος Α', Κοινοτική Έννομη Τάξη και Κοινοτικό Σύστημα Έννομης Προστασίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1990
- Ευγενία Ρ. Σαχπεκίδου, Το Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και η πορεία προς την Ευρωπαϊκή Ένωση, Κενά στην κοινοτική έννομη προστασία και προτάσεις βελτίωσής της, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1995 , σελ. 63-135, 179-213
- Μαθθίας Στ., Κτιστάκης Γ., Σταυρίτη Α., Στεφανάκη Κ. (επιμ.), «Η Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στην Ευρώπη. Με βάση τη Νομολογία του Δικαστηρίου του Στρασβούργου», Έκδοση Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, Αθήνα 2006
- Μανιτάκης Α., Τάκης Α. (επιμ.), «Τρομοκρατία και Δικαιώματα. Από την ασφάλεια του κράτους στην ανασφάλεια δικαίου», Εκδόσεις Σαββάλα, 2002
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ελισάβετ, «Οργανωμένο Έγκλημα και τρομοκρατία, Σύγχρονες εξελίξεις στην ευρωπαϊκά και ελληνική έννομη τάξη», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 2007
- Χορτάτος Κωνσταντίνος, «Διεθνής τρομοκρατία: παγκόσμιος απειλή εναντίον της ειρήνης και της ασφάλειας της ανθρωπότητας: η πρόκληση της 11ης Σεπτεμβρίου προς τη διεθνή ασφάλεια και η ανάγκη ενός νέου Διεθνούς Ποινικού Συστήματος για την καταπολέμηση της διεθνούς τρομοκρατίας, Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, 2003

- Δασκαλοπούλου – Λιβαδά Φανή, «Τρομοκρατία: Νεότερες Εξελίξεις στο Διεθνές Δίκαιο», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1998
- Βαμβούκος Αθανάσιος, «Τρομοκρατία και Διεθνές Δίκαιο», Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1991
- Στυλιανέας Χρήστος, «Το κοινωνικό φαινόμενο της τρομοκρατίας και τα ανθρώπινα δικαιώματα», Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 1993
- Μπόση Μ., «Περί του Ορισμού της Τρομοκρατίας», Εκδόσεις Τραυλός, Αθήνα, 2000
- Λοβέρδος Α., «Η νέα Τρομοκρατία με αφορμή την 11^η Σεπτεμβρίου», Εκδόσεις Ίνδικτος, Αθήνα, 2001
- Παρασκευόπουλος Νίκος, «Οι πλειοψηφίες στο στόχαστρο, Τρομοκρατία και κράτος δικαίου», Εκδόσεις Πατάκη, 2003
- Πάσχος, Γ., «Η Επιστροφή των Λύκων, Πολιτικές του Τρόμου στον 21^ο Αιώνα», Εκδόσεις Σαββάλας, Αθήνα 2005

• **ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ**

- Γιωτοπούλου-Μαραγκοπούλου Α. (επιμ), “L’ Etat actuel des droits de l’homme dans le monde – Defis et perspectives : Conference Internationale a l’ occasion du 25e Anniversaire de la FMHR”, Editions A. Pedone, Paris, 2006
- Wolfgang Benedek and Alice Yotopoulos-Marangopoulos (eds), Anti-Terrorist Measures and Human Rights, Martinus Nijhoff Publishers, 2004
- Sisilianos Linos Alexandros (editor), The prevention of human rights violations, Marangopoulos Foundation for Human Rights, Nijhoff Publishers/ Ant. N. Sakkoulas Publishers, Athens 2001
- Sisilianos Linos Alexandros (editor), Monitoring Mechanisms of the Council of Europe, Marangopoulos Foundation for Human Rights, Nijhoff Publishers/ Ant. N. Sakkoulas Publishers, Athens 2002
- Simma B., ‘Commentary of the United Nations Charter’, Clarendon Press, Oxford, 1995
- Schermers H.G and Blokker N.M., International Institutional Law, Nijhoff Publishers, The Hague, 1997
- E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF), The Balance between Freedom and Security in the Response by the European

Union and its Member States to the Terrorist Threats, Fundamental Rights Series, European Communities, Luxembourg, 2003

- E.U Network of Independent Experts in Fundamental Rights (CFR-CDF), Report on the Situation of Fundamental Rights in the European Union and its Member States in 2004, Fundamental Rights Series, European Communities, Luxembourg, 2004
- Pieter van Dijk, Fried van Hoof, Arjen van Rijn, Leo Zwaak (eds), 'Theory and Practice of the European Convention on Human Rights' (fourth edition), Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006
- Alston Ph., The UN and human rights, A critical appraisal, Clarendon Press, Oxford, 1992
- Alston Ph. (ed.), The EU and human rights, Bruylant, Bruxelles, 2001
- Richard Ashley Wilson (editor), Human Rights in the 'War on Terror', Cambridge University Press, 2005
- Emmanuelle Bribosia et Anne Weyembergh (dir.), Lutte contre le terrorisme et droits fondamentaux, Bruylant Bruxelles, 2002
- Victor V. Ramraj, Michael Hor and Kent Roach (editors), Global Anti-Terrorism Law and Policy, Cambridge University Press, 2005
- Journee Franco-Allemande – Societe Francaise pour le Droit International, Les Nouvelles Menaces contre la paix et la securite internationals, Editions A. Pedone, Paris, 2004
- Basic Texts Selected and Systematized by Nicolae Ecobescu, Nicolae Micu, Ioan Voicu, Fighting Terrorism, Romanian Institute of International Studies 'Nicolae Titulescu', Bucharest 2003
- Vercher Antonio, Terrorism in Europe, An International Comparative Legal Analysis, Clarendon Press, Oxford, 1992
- Christian Walter-Siljia Voneky-Volker Roben-Frank Schorkopf, "Terrorism as a challenge for national and international law: security versus liberty?", Springer, 2004
- Hoeksema T. Amano and Jan ter Laak (NHC), "Human Rights and Terrorism: Seminar in the Hall of Knights-18 September 2003", The Hague, Kluwer, 2003
- Arie Bloed, Liselotte Leicht, Manfred Nowak and Allan Rosas (editors), "Monitoring Human Rights in Europe. Comparing International Procedures and Mechanisms", The International Helsinki Federation for Human Rights, Martinus Nijhoff Publishers 1993
- Joseph J. Lambert, Terrorism and Hostages in International Law: A Commentary on the Hostages Convention 1979 (Cambridge: Grotius, 1990)

- Flory M. and Higgins R. (eds.), *Terrorism and International Law* (London: Routledge, 1997)
- Shelton D., *Remedies in International human rights law*, Oxford University Press, 2000
- Baehr Peter, *Human Rights-Universality in Practice*, Mc Millan Press, London 1999
- Tomuschat, C., *Human Rights, Between Idealism and Realism*, Oxford University Press, 2003
- Mullerson R., *Human Rights Diplomacy*, Routledge, London-New York, 1997
- Νόαμ Τσόμσκι (μετάφρ. Νίκος Βούλγαρης), «Πειρατές και Αυτοκράτορες, Παλιοί και Νέοι , Η Διεθνής Τρομοκρατία στον Πραγματικό Κόσμο», Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2004
- Νόαμ Τσόμσκι (μετάφρ. Σάββας Μιχαήλ), «11/9», Εκδόσεις Άγρα, Αθήνα, 2001
- Νόαμ Τσόμσκι (μετάφρ. Ελένη Αστερίου), «Η κουλτούρα της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Νέα Σύνορα, Αθήνα, 2000
- Έντουαρντ Σαϊντ, Σάσκια Σάσεν, Νόαμ Τσόμσκι, Άζμι Μπισάρα, Ρίτσαρντ Τένετ, «Η Τρομοκρατία και η Κοινωνία των Πολιτών», Εκδόσεις Μεταίχμιο, 2002
- Andrew Sinclair (μετάφραση Πελώνη Αριστοτελία), «Ανατομία του τρόμου: ιστορία της τρομοκρατίας», Εκδόσεις Ωκεανίδα, Αθήνα, 2004

- **ΑΡΘΡΑ**

- Παπαδοπούλου Ρ. Ε, Έξυπνες κυρώσεις και κοινοτικό δίκαιο, το «μετέωρο βήμα» του κοινοτικού δικαστή. Σκέψεις με αφορμή τις αποφάσεις του ΠΕΚ Kadi και Yusuf / al Barakaat της 21ης Σεπτεμβρίου 2005, Εφαρμογές Δημοσίου Δικαίου, τεύχος 2/2006, σ. 447-473
- Συμεωνίδου-Καστανίδου Ε. «Οι πρωτοβουλίες της ΕΕ για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και του οργανωμένου εγκλήματος», ΠοινΔικ. 2/2004, σ.191
- Bianchi A., Assessing the effectiveness of the UN Security Council anti-terrorism measures: the quest for legitimacy and cohesion, 17 EJIL (2006), 881-919
- Garbagnati Ketvel, M.-G. The Jurisdiction of the ECJ in respect of the Common Foreign and Security Policy, ICLQ, vol.55(2006), p.77-120

- Therese O' Donnell, Naming and Shaming: The Sorry Tale of Security Council Resolution 1530 (2004), 17 EJIL (2006), 945-968
- Buergenthal T., The evolving international human rights system, 100 AJIL (2006), 783-807
- Ahmed T., Israel de Jesus Butler , The European Union and Human Rights: An international law perspective, 17 EJIL (2006), 771-801
- Warbrick C., The European Response to Terrorism in an Age of Human Rights, 15 EJIL (2004), 989-1018
- Eyal Benvenisti, The US and the Use of Force: Double-edged Hegemony and the Management of Global Emergencies, 15 EJIL (2004), 677-700
- Neuman L. G., Counter-terrorist Operations and the Rule of Law, 15 EJIL (2004), 1019-1029
- Mohamed Elewa Gadar, Basic Principles Governing Limitations on Individual Rights and Freedoms in Human Rights Instruments, 7 The International Journal of Human Rights (2003), 63-92
- Colin Warbrick, The European Response to Terrorism in an Age of Human Rights, 15 EJIL (2004), 989-1018
- Joan Fitzpatrick, Speaking Law to Power: The War Against Terrorism and Human Rights, 14 EJIL (2003), 241-264
- Catherine Moore, The United States, International Humanitarian Law and the Prisoners at Guantanamo Bay, 7 The International Journal of Human Rights (2003), 1-27
- S. von Schorlemer, Human Rights: Substantive and Institutional Implications of the War Against Terrorism, 14 EJIL (2003), 265-282
- Ernst-Ulrich Petersmann, On 'Indivisibility' of Human Rights, 14 EJIL (2003), 381-385
- Ph. Weckel, Le statut incertain de detenus sur la base americaine de Guantanamo, RGDIP 2002/2, p. 357 et s.
- Teraya Koji, Emerging Hierarchy in International Human Rights and Beyond: From the Perspective of Non-derogable Rights, 12 EJIL (2001), 917-941
- Antonio Cassese, Terrorism is Also Disrupting Some Crucial Legal Categories of International Law, 12 EJIL (2001), 993-1002
- Antonio Cassese "The International Community's 'Legal' Responses to Terrorism", ICLQ, Vol. 38, 1989, pp. 589-608

- Reinisch A., 'Developing Human Rights and Humanitarian Law Accountability of the Security Council for the Imposition of Economic Sanctions', 95 AJIL (2001) 851, at 858–859
- Ponthoreau M.-Cl., 'La Directive 95/46 CE du 24 Octobre 1995 relative a la protection des personnes physiques a l'egard du traitement des donnees a caractere personnel et a la libre circulation de ces donnees', Revue Francaise de Droit Administratif, 1997
- Vasak K., 'Le Droit International des Droits de l'Homme', 140 RCADI (1974)

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ

<http://www.un.org//>

<http://www.europa.eu.int//>

<http://www.coe.int//>

<http://www.osce.org//>